

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

1144E35

01 1167 0881 UB AMSTERDAM

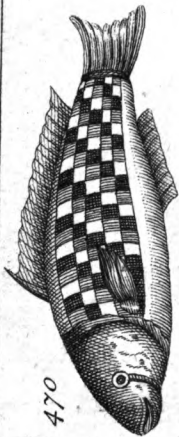
Dig

Google

1144E35

NEDERDUITSCHÉ
SPEL- EN SPRAAKKUNST.

1802.

470

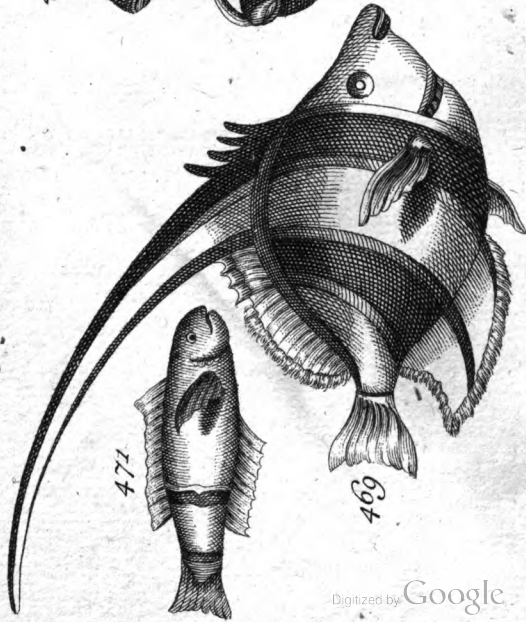
473

474

475

469

471

472

NIEUWE EN VOLLEDIGE
 N E D E R D U I T S C H E
 SPEL- EN SPRAAKKUNST,

TEN DIENSTE DER

N E D E R L A N D E R E N

IN HET ALGEMEEN,

E N

DER ZULKEN ONDER DEZELVEN

IN HET BIJZONDER,

ALS, IN.

OPENBAARE REDEVOERINGEN,

HET NEDERDUITSCH, NAAR AARTEN REGELEN,
 WILLEN SCHRIFVEN EN SPREEKEN.

Verbeterde druk.

AMSTERDAM

Bij W. Holtrop, 1802.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

UNIVERSITY OF AMSTERDAM
LIBRARY

Zo wel als de Nederlanders, kunnen roemen op de welluidendheid hunner taale, kunnen zij ook roemen op eene menigte van schrijveren, welken zich niet alleenlijk toegelegd hebben, om hun den waaren waart dier taale voor te stellen; maar ook om dezelve van alle bastaardije te zuiveren, en van meer algemeene en vaster grondregelen te voorzien: tot hoe verre zij daarin geslaagd, en welke schoone gevolgen uit hunnen arbeid gevloeid zijn, wordt door eene vergelijking van onze hedendaagsche goede schrijveren, met die van vroegere tijden, terstond zichtbaar; zekerlijk is de Nederduitsche taal tot een' trap van volmaaktheid gesteegen, welken zij nog nimmer bereikt heeft. ❖

Dit sluit echter niet in dat de Nederduitsche taalkunde een taak zij, waaraan niet meer, met vrucht, gearbeid kan worden; de volgende bladen zullen, zo wij vertrouwen, daarvan overtuigen; des kundigen weten, dat onze taal nog niet geheel onberispelijk is: dan, dat dezelve door eene involging

van onzen arbeid den hoogsten trap van volmaakt-
heid zal beklimmen, laten wij ons niet voorstaad-
genoeg, wanneer wij verneemens iets toebragt te
hebben, om haar de wenschelijke hoogte te helpen
bersiken.

Wij hebben ons toegelagd op eene redeneerende wijze
van voorstellen, en het durstere, dat daarin nog over-
rig mogt gebleven zijn, door voorbeelden op te hel-
deren. De gebruiker beslisse!

N E D E R D U I T S C H E

T A A L K U N D E .

De NEDERDUITSCH E TAALKUNDE is eene wetenschap en konst het nederduitsch, volgens de algemeene landspraak wel te leezen, te spreken en te schrijven.

Ingevolge deze bepaling wordt de TAALKUNDE gevoeglijkst in LEES-, SPRAAK- en SCHRIJFKUNDE afgedeeld, en wel naar de algemeene landspraak; overmits wij in 't nederduitsch twee hoofdspraaken aantreffen; naamlijk, de hollandsche en vlaamsche dialecten, die wij beiden moeten vermijden.

De TAALKUNDE werdt bij de oude Grieken en Latijnen *Grammatica* genoemd; des zoude de GRAMMATICA, naar de uitgestrektheid dier woordbetekenisse, slechts de LETTERKUNDE bevatten: doch door eene VERVANGING, *Synecdoche*, wordt hier het gedeelte voor het geheel genomen.

Veelen hebben gedacht dat de SPRAAKKUNDE eene wetenschap en konst zij, naar welker grondbeginzels zij zich zoude moeten regelen: daar zij in 't tegendeel niets anders is dan eene verzameling van het gene het algemeen taalgebruik, bij zekere volken heeft ingevoerd; waaruit volgt dat iedere bijzondere spraak haare bijzondere spraakkunde hebben moet.

E E R S T E D E E L
 V A N D E
 L E E S K U N D E.

De LEESKUNDE is eene konst het nederduitsch wel te
 leezen. Zij begrijpt onder zich

1. DE LETTERKUNDE.
2. DE UITSPRAAKKUNDE.
3. DE SPELKUNDE.
4. DE STEMMAATKUNDE.
5. DE SCHEIDTEKENKUNDE.

E E R S T E A F D E E L I N G.

V A N D E
 L E T T E R K U N D E.

De LETTERKUNDE leert ons het getal, gestalte, waar-
 de en verdeeling der lettermerken kennen.

Wij bedienen ons van zes-en-twintig bijzondere let-
 tertekenen, die eerstelijk in hoofd- en gemeene lette-
 ren, en ten anderen in oudduitsche, romeinsche, ita-
 liaansche en schrijffletteren onderscheiden worden.

O U D D U I T S C H E H O O F D L E T T E R S.

A / B / C / D / E / F / G / H / I / K / L /
 M / N / O / P / Q / R / S / T / U / V /
 W / X / Y / Z.

Oud

Oud duitſche gemeene letters.

*a / b / c / d / e / f / g / h / i / j / k / l / m / n /
o / p / q / r / r / s / t / u / v / w / x / y / z.*

ROMEINSCHE HOOFDLETTERS.

**A, B, C, D, E, F, G, H, I, K, L, M, N, O,
P, Q, R, S, T, U, V, W, X, Y, Z.**

Romeinſche gemeene letters.

*a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, q,
r, f, s, t, u, v, w, x, y, z.*

ITALIAANSCH E HOOFDLETTERS.

**A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L, M, N,
O, P, Q, R, S, T, U, V, W, X, Y, Z.**

Italiaanſche gemeene letters.

*a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, q,
r, f, s, t, u, v, w, x, y, z.*

HOOFD-SCHRIJFLETTERS.

**A, B, C, D, E, F, G, H, I, J,
K, L, M, N, O, P, Q, R,
S, T, U, V, W, X, Y, Z.**

Gemeene ſchrijffletters.

*a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n,
o, p, q, r, f, s, t, u, v, w, x, y, z.*

Van deze vijf soorten van lettermerken is het gotische of loopende schrift, sedert het begin dezer eeuw in on-gebruik geraakt: zij zijn echter noodig gekend te worden, ten einde oude geschriften, huis-, erf- en landbrieven te kunnen leezen.

De oudduitsche textuur en bastaard textuur-letter, is noch voor Kerk- en Staatdrukken overgebleeven.

De romeinsche, italiaansche en schrijffletter is thans van een algemeen gebruik, in alle werken van geleerdheid, en andere vermaakschriften.

Uit de voorgemelde alphabethen blijkt dat zij meest allen uit 28 lettermerken bestaan, daar wij echter maar van 26 letters gebruik maaken. Dit ontstaat uit de twee gedaantige *z* / *z*, en *r*, *r*; als mede *f* / *f*, en *f*, *o*; waar van de *z* en *r*, en de *f* en *f* in 't begin; en *z* en *r* in 't einde der lettergreepen gebruikt worden.

Dus zijn 'er enkel 26 letters, die aldus genoemd worden.

A, be, ce, de, e, ef, ge, ha, i, je, ka, el, em, en, o, p, ku, er, es, te, u, ve, we, iks, y, ze.

Voor JE, YE; voor VE, UVE; en voor WE, DUBBELDE UVE te spellen, is te meer oneigen, omdat de benoemingen dezer medeklinkeren met de overigen niet overeenkomen; want volgens de benoemingwijze dier laatste, spelt IJE-A-N, IJ an; UVE-A-N, uvan; en DUBBELDE UVE-a-n, dubbelde uvan.

Wijders hebben wij de benoeming der letteren den latijnen ontleend; en het gebruik heeft zulks gewettigd: doch ik zoude het eigener, en tot gemaklijker spelling beter achten, zo men de medeklinkers tweevoudig en naar het

het begin, en einde der lettergreepen, aldus noemde.
 Be, de, fe, ge, he, je, ke, le, me, ne, pe, ke,
 fe, te, ve, en we. En

Eb, ed, ef, eg, ek, el, em, en, ep, er, ew.

Onder de 26 lettermerken bevinden zich 4 uitheemschen; naamlijk de C, de Q, de X en de Y. Voor welke men beter S, KW, KS en IJ stelt; uitgezeid in vreemde en oningelijfde naamwoorden; waarvan in de SPELKUNDE meer zal gezegd worden.

Wij hebben dan in het nederduitsch flegts 22 eigene letters, die ik op de volgende wijze verdeel.

Ten 1. In vijf zelfklinkers en zeventien medeklinkers. De zelfklinkers zijn, die onmiddelijk op en door hun zelven klinken; als zijn,

A, E, I, O, U.

De medeklinkers zijn, die niet dan door middel der zelfklinkeren kunnen gehoord worden; als zijn,

B, D, F, G, H, J, K, L, M, N, P, R, S, T, V, W, Z.

Ten 2. In vijf koppel- agt twee- en zes drieklinkers.

De koppelklinkers bestaan uit twee gelijke zelfklinkers; als

AA, EE, IJ, OO en UU.

De tweeklinkers bestaan uit twee verscheidene zelfklinkeren; als zijn,

AI, AU, EI, EU, IE, OE, OU en UI.

De drieklinkers bestaat uit drie zelfklinkeren, als zijn

AAI, -AAU, EEU, IEU, OEI en OOI.

Ten 3. In 6 Wisfelklinkers; als

A met E.

E met I. en

O met U.

Ten 4. In 2 halve medeklinkers de J en U; die op

A 3

het

het einde der twee- en drie-klinkeren bijkans als J en W klinkt; gelijk blijkt in

ZOU als ZOW.

LAAU LAAW.

LEIDEN LEJDEN.

De zeventien nederduitſche medeklinkers verdeel ik

Ten 1. In

- 4. KEELKLINKERS; als zijn, H, G, CH, en K.
- 4. BLAASKLINKERS; V, F, S, Z.
- 4. SCHELKLINKERS; L, M, N, R.
- 4. STOPKLINKERS, B, P, D, T, K.

Ten 2. In 16 vermaatschaptten; als zijn,

B en P. D, en T.

V en F. G, en CH.

CH en K. S, en Z.

V en W. L, en R.

M. en N.

Deze vijfvoortige letters zijn in zachtheid en hardheid onderscheiden, en worden daarom zo wel bij ons als bij andere volken, vloeibaarheids halve, met malkanderen verwisfeld; volgens den bekenden taalregel, dat letters van één en dezelve mondplaatſe voordkomende, dikwerf met malkanderen verwisfeld worden.

Onder deze vermaatschaptte medeklinkers bevindt zich de CH, die hier voor éénen letter verſtrekt, gelijk het behoort; naardien zij eigenlijk de griekſche X zijn, die flechts door één lettermerk, bij de grieken wordt uitgebeeld, doch die door de latijnen, wien wij ze ontleend hebben, door twee lettermerken C en H is geſchreeven.

Ten 3. In twee halve klinkers.

J. en W.

Die

Die bijkans als I en OE klinken, en tuschen twee klinkers geplaatst, de klinkers met de medeklinkeren vereenigen.

Ten 4. In twee neusklanken, op het einde der lettergreepen, M, en N G of N K.

Nog worden alle lettermerken, gelijk wij te vooren gezien hebben, in hoofd- en gemeene letters verdeeld.

De hoofdletters gebruikt men,

Ten 1. In 't begin der volzinnen.

Ten 2. In 't begin der véérzen.

Ten 3. In 't begin der eigene naamwoorden; als van goden, engelen, menschen, steden en dorpen, zeeën en stroomen; *Jupiter, Mars, Venus, Michaël, Raphaël, Socrates, Plato, Noordzee, Zuidzee, Elvs, Rhijn.*

Ten 4. In naamen van waardigheden; als, *Koning, Paus, Prins.*

Ten 5. In naamen van wetenschappen en konsten; als, *Poëzij, Meetkunde, enz.*

Ten 6. Doch in beide de laatstgenoemde gevallen schrijf ik de naamen van waardigheden, konsten en wetenschappen, alleen met hoofdletteren, als 'er een klemtoon op valt; anders slechts met den gemeenen kleinen letter; zo ook indien ze bijnaamijg gesteld worden; als

koninglijk, vorstachtig,

poëtisch, meetkundig, enz.

Ten 7. In letters, die een doopnaamwoord betekenen.

AJ. voor *Antonij.*

Jⁿ. voor *Jan.*

Pr. voor *Pieter.*

In alle andere gevallen bedient men zich van den gemeenen kleinen letter.

De Engelschen gebruiken ook hoofdletters in woorden van nadruk, dingtaal, of klemreden: dit is goed; maar bij ons in geen gebruik.

Eindelijk staat nog aan te merken dat, even gelijk de kleine of gemeene, alzo ook de groote of hoofdletters even groot moeten geschreeven worden.

TWEEDE AFDEELING.

V A N D E

UITSPRAAKKUNDE:

In de voorige afdeeling hebbenwe gezien dat wij slechts vijf zelf-klanklettermerken hebben; ondertuschen hebbenwe, naar de algemeene landspraak, vijftien bijzondere spraakgeluiden, of zelfklanken, die of vóór, of in 't midden, of achter in den mond worden geformd; als zijn

De hooge of vóórmondsche A, in DAKEN, JAAGEN,

De laage of achtermondsche A, in DAK.

De hooge of vóórmondsche E, in ZEE.

De laagere of middenmondsche E, in BEK, BEEN.

De laage of achtermondsche E of AE, in WERELD, WAERELD.

De doffe of laagste E, in DE, GE, ME, ZE.

De hooge of vóórmondsche I, in MIJ, ZIJ.

De laage of achtermondsche I, in IK, GIL.

De hooge of vóórmondsche O, in TOREN, TOORN.

De laagere of middenmondsche O, in BOM, BON.

De laage of achtermondsche O, in STOK, KOP.

De

De hooge of vóórmondſche U, in UUR.

De laagere of middenmondſche U, geſchreeven met EU, in DEUR, GEUR.

De laage of achtermondſche U, in GUL, STUK.

De halve medeklank OE, in DOEN, GOED.

Zo wij nu elken bijzonderen medeklank door ook een bijzonder lettermerk, gelyk het betaamde, wilden uitbeelden, komen wy tien lettermerken te koſt. Doch wij vergoeden dit op eene driefvoudige wyze.

Eerſtelijk, door onzen ſpraakkaart, die vereiſcht, dat alle zelfklanken, welke op zich zelven alleen uitgeſproken, vóórmondig of hoog klinken, door eenen medeklank, in eene zelve lettergroepe achtermondig of laager klinken. Zo verandert men de voormondige of hooge A van DAKEN, in de achtermondige of laage A, in DAK; de E van DEKEN, in DEK; de I van MIJNEN, in MIN; de O van SCHOOREN, in SCHOR; de U van LUREN, in LUR.

Ten anderen, door de KLINKERKOPPELING: zo onderſcheiden wij dezelve laage zelfklanken

A, van MAN, in MAAN.

E, van DEN, in DEEN.

I, van ZIN, in ZIJN.

O, van ZON, in ZOON.

U, van LUR, in LUUR.

Als mede de lange en laage E, als in WERELD, in AE of AA.

De franſche EU of hoogduitſche O, in EU.

En de italiaanſche, ſpaanſche en duitſche U in OE.

Ten derden door de regels van de MAAT- en TOON-

KLANKEN onzer spraake: door dien weg kennen wij de doffe en korte E.

Ten laatiten naar mijn oordeel door de toonmerken (´) en (ˆ): om de middenmondſche of midden E; als in BEL, BEK; van de achtermondſche of laage E; en de middenmondſche O; als in DOL, van de achtermondſche O; als in DOK, te onderſcheiden.

Ik weet wel dat wij van deze TOONTEKENEN (*accenten*) geen gebruik maaken: zo niet om door den SCHERPEN TOON, (´) eenige eensluitende woorden in betekeniſe van malkanderen te onderſcheiden; zo ſchrijft men

EEN, *een Lidwoord*, en één, *een getal*.

VOOR, *ten behoeve van*, en vóór, *niet agter*.

En den OMGEBOGEN TOON, (ˆ) om eene ZAMEN-TREKKING, aantetuiden.

Het genoofſchap onder de zinspreuk: *Nil volentibus arduum*, gebruikte den ſcherpen toon overtollig en zonder daardoor eenig klankverſchil der midden E met de laage E en der midden O met de laage O te maaken.

In de voorige eeuwe waren 'er veele ſchrijvers, die het meergemelde uitspraakverſchil der E met EE, en der O met OO door de letterkoppeling wilden onderſcheiden; doch dit was niet ten eenenmaale' voldoenend, zo als L. TEN KATE te recht aanmerkt (a). Daar wij in 't geval

(a) AANLEIDING TOT DE KENNISSE VAN HET VERHEVENE DEEL DER NEDERDUITSCH E SPRAKE, Eerſte deel, 7de Redenwiſfel. Eerſte Verh. §. 7. „ De agtbaarſte Schryvers in het bloeiendſte van de voorgaande eew', bedienden zig in de geméene ſpélling van dit volgende onderschêid, *dat ze, wanner in één zélfde lettergreep' gèén*

val der Franschen zijn, en meer zelf-klanken hebben dan lettermerken, om ze uittebeelden, waarom zouden wij dan ook niet de verschillende klanken, zo wel als zij, door toonmerken mogen onderscheiden?

A. AA.

De klank der korte en lange A, is als in 't hoogduits, italiaansch en fransch; dat is, helder, en niet zo grof als de Brabanders die uitspreken, of zo fijn en naar den klank der E; gelijk aan 't SPAREN.

E, en EE.

De hooge of voormondfche E klinkt als de fransche, met een scherpen toon getekend; als in *bonté, vérité, enz.*

De lagere of middenmondfche E, heeft den klank als in andere spraaken, wanneer achter eene enkele E een medeklinker volgt, die eensgalms met die E uitgesproken wordt.

De

„ medeklinker volgt, voor de zachte lang-klinkende EE en OO eene enkele E en O, en voor de harde EE en ÓÓ, eene dubbele EE en OO gebruikten, dus schreeven zy WEKEN, *Hebdomada*, en WEEKEN, *mollire*, en HOPEN, *sperare*, en HOOPEN, *accumulare*, dóg niet een ééne voor het andere. Zó lang men in het gemééne gebruik téékens boven de létters plaatst, is dit onderscheid nóg het volmakste, waarom ik, buiten 't *critique*, dat opvolg'; maar anderszins is het vérré niet genoeg; want, behalven dat men dan niet altyd een langtééken gebruikt daar de klank lang is, en dat men daarenboven, aan één en 't zelfde tééken nu eene verbeedding van een korten dan van een' langen klank toefchryft, zó schiet dat gebruik óók te kort om het onderscheid tuschen EE en É, en tuschen OO en ÓÓ aan te wyzen, wannéér in dezélfde Silbe een medeklinker agteraan komt, 't welke menigmaal gebeurt, zó dat in 't *critique* de téékens van noóde zyn.

De laagste of achtermondſche E, $\hat{E}\hat{E}$, AE of \hat{E} luidt als de E der Franſchen, in *bête, même*.

De doffe E klinkt als de E feminin der Franſchen in *me, te, se, que*.

I en IJ.

De hooge of voormondige I of IJ, heeft het geluid der franſche en duitſche I, wanneer zij op zich zelve uitgesproken wordt.

De laage, of achtermondſche I, klinkt als de hoogſte E of EE. Men heeft dien klank mijns weetens niet in andere ſpraaken; zo niet in het Engelsch.

O en OO.

De hooge of voormondſche O klinkt als de ſpaanſche O, wanneer die op zich zelve uitgesproken wordt; of als de hoogduitſche OH; of als de franſche EAU.

De laagere of middenmondſche \hat{O} luidt als de latijnsche en franſche O, vóór, en met de halve klinkers L, M, N.

De laage of achtermondſche O klinkt als de franſche O; in HOTE.

De hooge of voormondſche U heeft den klank der franſche U.

De laage of achtermondſche U klinkt als een verlengde doffe E. Dit geluid vind ik in andere ſpraaken niet.

De halve medeklinker OE heeft den klank der hoogduitſche, italiaanſche en ſpaanſche U, of als de franſche OU.

Tot dus verre van de uitspraak der zelfklanken, om tot die der twee- en drieklanken overtegaan.

Onze twee- en drieklanken zijn drievoortig.

De eerſte foort eindigt in E; als AE, IE en UE.

De

De tweede foort in I; als AI, EI, UI en AAI, OEI en OOI.

De derde foort eindigt in U; als, AU, OU, AAU, EEU, en IEU.

De AE en UE zijn twee klanken bij de Nederlanders, die bezuiden den Rhijn wonen, en worden bij hen uitgesproken als eene lange of voormondfche A, of AA en U of UU: waarachter men eene doffe, of laagfte E hoort.

Bij de Nederlanders, die benoorden den Rhijn wonen, hoort men geene doffe of laagfte E naa de A en U, ook zelfs niet de E achter de I; maar de klank is enkel lang; waarom zij ook te recht voor AE eene dubbelde AA; en voor UE eene dubbelde UU fchrijven.

De IE heeft den klank eener hooge of voormondfche I, of als eene IJ, volgens de Noord-Rhijnsche fpraakwijze; en als eene hooge of voormondfche I, gevolgd door eene doffe E bij de Zuid-Rhijnsche.

De twee- en drieklinkers die eindigen in I en U, zijn eigenlijk geene twee- en drieklanken; maar enkele klanken die in eenen medeklinker eindigen: want de eind I bekleedt hier de plaats eener J. en de eind U eener W. Dat dit zo is, blijkt bijzonder door de uitspraak der EI, UI en OU.

Deze genaamde tweeklinkers hebben geen dubbelde klank, noch worden niet uitgesproken als

EE-Ī, UU-Ī en OO-Ū

maar als

È, UJ, en ÓW.

Desgelijks ook de

A 7

AI

AI als	AJ	AU	als	AW
UI ..	UJ	AAU	..	AAW.
AAI ..	AAJ.	EEU	..	EEW
OEI ..	OEI	IEU	..	IEW.

ÓÓI ..

Wij hebben dan slechts twee foorten van twee- en drieklinkeren; die allen eindigen, of in I of U, en die in de uitspraak maar eenen zelfklank uitmaaken. Hierin komen wij volmaaktelijk met de grieken overeen; wier *διφθογισα* ook in *i* en *u* eindigen, en waarvan de *i* als *j* en de *u* als *w* wordt uitgesproken. Een nieuw bewijs dat wij het griekfche voor onze oudmoedertaal moeten erkennen.

De dubbelde zelfklinkers AA, EE, IJ, OO en UU luiden hoog en voormondig; dat is lang.

De IJ of Y klinkt echter bij die van *τ* Y en *τ* SPAREN als eene EI of EJ; doch volgens de algemeene landspraak moet zij als eene lange I uitgesproken worden. Zo maaken dezelve ook geen onderscheid tusfchen de hooge EE en laage ÉÉ; noch tusfchen de hooge OO en laage ÓÓ.

Daar wij echter niet naar een bijzonder dialect, maar naar de algemeene landspraak moeten fchrijven, zijn die der Noord-Rhijnsche Nederlanden verplicht het onderscheid der EI met de IJ, der EE met de ÉÉ, en der OO met de ÓÓ te leeren. Ten dien einde zal ik hier de regels, om dit onderscheid te weeten, laaten volgen.

Van de EI en IJ.

Men gebruikt de EI.

Ten Eerften, in alle werkwoorden der eerste regelmaatige en gelijkvloeiende tijdvoeging; als zijn

Ar

Arbeiden.	arbeide.	gearbeid.
Beleiden.	beleidde.	beleid.
Breiden, ver-	beidde.	gebeid.
Bereiden.	bereidde.	bersid.
Bleiken,	bleikte.	gebleikt.
Breiden, ver-	breidde.	gebreid.
Deilen, ee,	deilde.	gedeild.
Deinzen.	deinsde.	gedeinsd.
Dreigen.	dreigde.	gedreigd.
Dweilen.	dweilde	gedweild
Eigenen.	eigende	geëigend
Eindigen.	eindigde	geëindigd
Eischen.	eischte	geëischt
Feilen.	feilde	gefeild
Feilen.	feilde	gefeild
Geilen.	geilde	gegeild
Heilen, ee.	heilde	geheild
Heijen.	heide	geheid
Heinen.	heinde	geheind
Keilen.	keilde	gekeild
Kleinen; ver-	kleinen	gekleind
Leiden.	leidde	geleid
Meinen, ee,	meinde	gemeind
Neigen.	neigde	geneigd
Ontweiden.	ontweidde	ontweid
Peilen.	peilde	gepeild
Peinzen.	peinsde	gepeinsd
Pleiten.	pleitte	gepleit
Preijen, aai,	preide	gepreid
Reiden, be-	reidde	gereid
Reiken.	reikte	gereikt
Reijen.	reidde	gereid

Rei-

Reinigen . . .	reinigde . . .	gereinigd . . .
Schrijven . . .	schreide . . .	geschreid . . .
Sleipen , ee ,	fleipte . . .	gefleipt . . .
Speelemeijen .	speelemeide . . .	gespeelemeid . . .
Spreiden . . .	spreidde . . .	gespreid . . .
Teikenen . . .	teikende . . .	geteikend . . .
Treifelen . . .	treifelde . . .	getreifeld . . .
Tweinen . . .	tweinde . . .	getweind . . .
Veilen . . .	veilde . . .	geveild . . .
Veiligen , be-	veiligde . . .	geveiligd . . .
Veinzen . . .	veinsde . . .	geveinsd . . .
Vleijen . . .	vleide . . .	geveild . . .
Weiden . . .	weiden . . .	geweid . . .
Weiken . . .	weiden . . .	geweid . . .
Weiken , ee ,	weikte . . .	geweikt . . .
Weifelen . . .	weifelde . . .	geweifeld . . .
Weigeren . . .	weigerde . . .	geweigerd . . .
Zeiken . . .	zeikte . . .	gezeikt . . .
Zeilen . . .	zeilde . . .	gezeild . . .

Van dezen regel worden uitgezonderd alle werkwoorden, die van naamwoorden zijn afgeleid; als zijn,

Bedijken . . .	van	Dijk . . .
Beklijven . . .		Klijf . . .
Benijden . . .		Nijd . . .
Bijten . . .		Bijt . . .
Gijlen . . .		Gijl . . .
Gijzelen . . .		Gijzeling . . .
Grijzen . . .		Grijs . . .
Grijzen , af-		Grijze . . .
Hijliken . . .		Hijlik . . .
Ijdelen . . .		Ijdel . . .

Ijs-

Ijsfen . . .	Ijsfelijk . . .
IJveren . . .	IJver . . .
IJzen . . .	IJzen . . .
Kastijden . . .	Kastij . . .
Krijgen . . .	Krijg . . .
Krijfschen . . .	Krijsch . . .
Krijten, be- . . .	Krijt . . .
Kwijten . . .	Kwijl . . .
Lijmen . . .	Lijm . . .
Lijnerr . . .	Lijn . . .
Mijnen . . .	Mijn . . .
Mijnen . . .	Mijn . . .
Mijten . . .	Mijt . . .
Mijmeren . . .	Mijmer . . .
Ontlijven . . .	Lijf . . .
Pijnen, ver- . . .	Pijn . . .
Prijzen . . .	Prijs . . .
Rijmen . . .	Rijm . . .
Ontrijken, ver- . . .	Rijk . . .
Rijpen . . .	Rijp . . .
Rijven, ge- . . .	Gerijf . . .
Slijmen, ver- . . .	Slijm . . .
Smijdigen . . .	Gefmijde . . .
Spijen . . .	Spij . . .
Spijzen . . .	Spijs . . .
Stijven . . .	Stijf . . .
Twijfelen . . .	Twijfel . . .
Twijgen . . .	Twijg . . .
Twijnen . . .	Twijn . . .
Verblijden . . .	Blijd . . .
Verbrijzelen . . .	Brijzel . . .
Verbijsteren . . .	Bijster . . .

Ver-

Verfijnen . . .	Fijn . . .
Verrijken . . .	Rijk . . .
Verwijlen . . .	Wijl . . .
Verwijven . . .	Wijf . . .
Verzwijmen, be-	Zwijm . . .
Vijzelen . . .	Vijzel . . .
Vijten . . .	Vijl . . .
Vlijen . . .	Gevlij . . .
Vlijmen . . .	Vlijm . . .
Vlijtigen . . .	Vlijt . . .
Wijden . . .	Wijd . . .
Zijpelen . . .	Zijp . . .
Zwijmelen . . .	Zwijm . . .

Ten anderen worden met EI geschreven de zelfstandige Naamwoorden, die eindigen in HEID en de BIJNAAMWOORDEN in LEIJ; zo als

Rechtvaardigheid.	Allerleij.
Barmhartigheid.	Eenerleij.

Ten derden, de fransche bastaarduitgangen AI, É, ÉE; alsmede de latijnsche uitgang in TAS, worden bij ons met EI en EIJ geschreeven; als

Kapitein . . .	Kontreije van . . .
Lakkeij . . .	Pommeij . . .
Pasteij . . .	Majesteit . . .
Digniteit . . .	Cordialiteit . . .

Gebruik der IJ.

Men gebruikt de IJ,

Ten eersten in alle werkwoorden, die in den tegenwoord-

woordigen tijd der aantoonende en bijvoegende wijze; alsmede in den gebiedenden tijd en onbepaalde wijze, bij de Noord-Rhijnsche Nederlanders den klank van EI, of bij de Zuid-Rhijnsche dien van II hebben; en in den onvolkomen voorleden tijd aller wijzen nevens het lijdend deelwoord met EE geschreven worden: zodanigen zijn,

Bedrijven	bedreef	bedreeven
Belijden	beleed	beleeden
Bezwijken	bezweek	bezweeken
Bijten	beet	gebeeten
Blijken	bleek	gebleeken
Blijven	bleef	gebleeven
Drijten	dreet	gedreeten
Drijven	dreef	gedreeven
Glijen	gleed	gegleeden
Grijpen	greep	gegreepen
Kijken	keek	gekeeken
Kijven	keef	gekeeven
Knijpen	kncep	gekneepen
Krijgen	kreeg	gekreegen
Krijten	kreet	gekreeten
Lijken,	leed	geleeden
Lijken, ge-	leek	geleeken
Nijgen	neeg	genecgen
Nijpen	neep	genecpen
Onderwijzen.	onderwees	onderweezen
Ontbijten	ontbeet	ontbeeten
Overlijden	overleed	overleeden
Prijzen	prees	gepreezen
Rijden	reed	gereeden
Rijgen	reeg	gereegen

Rij-

Rijten	reet	gereeten
Rijven	reef	gereeven
Rijzen	rees	gereezen
Schijnen	scheen	gescheenen
Schijten	scheet	gescheeten
Schijden	scheed	gescheeden
Schrijven	schreef	geschreeven
Slijpen	sleef	gesleepen
Slijten	sleet	gesleeten
Smijten	smeet	gesmeeten
Snijden	sneed	gesneeden
Splijten	spleet	gespleeten
Stijgen	steeg	gesteegen
Stijven	steef	gesteeven
Strijden	streed	gestreden
Strijken	streek	gestreeken
Tijgen	teeg	geteegen
Verdwijnen	verdween	verdweenen
Verwijzen	verwees	verweezen
Vijsten	veest	geveesten
Vrijven	vrëef	gevreeven
Wijten	weet	geweeten
Wijken	wëek	geweeken
Wijzen	wëes	geweezen
Zijgen	zeëg	gezeegen
Zwijgen	zweeg	gezweegen

Ten anderen gebruikt men IJ in den uitgang der latijnsche Naamwoorden van staat, bediening of werking, die den uitgang in IA hebben; als,

Burgerij.	Kramerij.	Specerij.	Abdij.
Heerschappij.	Ruiterij.	Strooperij.	Kanfelerij.

Hoe-

Hoererij. Rooverij. Vleijerij. Meijerij.
 Kladderij. Slavernij. Vrijerij. Landvoogdij.

Ten derden, Bastaardwoorden die in de oorspronkelijke taale op I den klemtoon hebben, worden in 't nederduitsch met IJ geschreeven; als

Artikkel, van 't Latijnsche.

Bandijt, van 't Italiaansche.

Comijn, van 't Fransche.

Patrijs, van 't Latijnsche.

Eindelijk schrijft men nog de volgende woorden, met IJ.

Accijs	Pijk
Bij	Pijp
Bije	Rhijn
Blij	Sijsken
Brijne	Spij
Dozijn	Spijker
Dije	Tijk
Gij	Trijs
Hij	
Y	
Ijp	Vijt
Kijzelfsteen	
Klij of klije	Vijt
Knijf	Vijver
Lijkteken	Wij
Lijnen	Wijfel
Lijst	Woestijn
Lijster	Wijde
Mij	Wijting
N j d-Nagel	Zijde

Ge-

Gebruik der hooge of voormondige E en EE.

Het is overbekend dat wij buiten de verschillende klanken der E voor eenen sluitmedeklinker die beide kort worden uitgesproken, nog twee lange Eës hebben, die dan door eene enkele E, en dan weder door eene dubbele EE geschreeven worden.

Dat dit aanmerkelijk onderscheid der eene hooge voormondige, en der andere laage en achtermondige E wezendlijk bestaat, hoort men aan de uitspraak der land- en huislieden, zowel van benoorden als bezijden den Rhijn. Eenige Steden echter volgen hierin het gemeen;

maar spreken de lange, laage en achtermondige *É*, en *ÉÉ* als eene lange hooge en voormondige E of EE uit: en dit heeft voornaamlijk te AMSTERDAM plaats. Het gemeen maakt echter door eene bijzondere spraakafwijking onderscheid tusfchen de bovengemelde klinkers; zeggende BIEN VOOR BEEN, MIESTER VOOR MEESTER, enz.

Ik acht dit onderscheid hoognoodig te weeten; en om in de Dichtkunde een zuiver Rijm te hebben, en om veele eveneens geschreevene woorden in hunne verschillende betekenissen te kunnen onderscheiden; het geene mijns dunkens best, door TOONMERKEN, *Accents*, in de woorden die onder geen en vasten regel betrokken kunnen worden, geschiedt.

De verschillende betekenissen der éénwijzige woorden blijken ten proeve uit het volgende

Beet	.	Béét	.
Bezweem	.	Zwéém	.
Bleek	.	Bléék	.
Deeg	.	Déég	.
			Eek

Eek	.	Eék	.
Geen	.	Géén	.
Heesch	.	Héésch	.
Kreet	.	Kréét	.
Leer	.	Léér	.
Meer	.	Méér	.
Reet	.	Réét	.
Scheen	.	Schéén	.
Sleep	.	Sléép	.
Steeg	.	Stéég	.
Week	.	Wéék	.

En meer anderen

Wijders gebruikt men de lange, hooge en voormon-
dige E en EE.

Eerftelijk in tijdönregelmaatige werkwoorden ; als ,

Eeten	.	at	Neemen	.	nam.
Geeven	.	gaf	Spreeken	.	sprak.
Geneezen	.	genas	Scheeren	.	schoor.
Leezen	.	las	Steelen	.	stal
Meeten	.	mat	Heeft	.	hadt.
Treedén	.	tradt	Gebeden	.	badt.
Vergeeten	.	vergat	Beveelen	.	beval.
Weeten	.	wist	Beweegen	.	bewoog.
Weezen	.	was	Breeken	.	brak.

Hiervan zijn uitgezonderd , SCHEEREN en ZWEEREN.

Ten anderen in den onvolkomen en volkomen tijd der
werkwoorden, die EE, en in den tegenwoordigen tijd,
de gebiedende; deelende en onbepaalde wijze eene IJ
hebben; als.

Be-

Bedreef	.	bedreeven	van	bedrijven.
Beleed	.	beleeden	.	belijden.
Bezweek	.	bezweeken	.	bezwijken.
Bezweem	.	bezweemd	.	bezwijmen.
Beet	.	gebeeten	.	bijten.
Bleek	.	gebleeken	.	blijken.
Bleef	.	gebleeven	.	blijven.
Dreet	.	gedreeten	.	drijten.
Greep	.	gegreepen	.	grijpen.
Kreeg	.	gekreegen	.	krijgen.
Reed	.	gereeden	.	rijden.
Rees	.	gereezen	.	rijzen.
Scheen	.	gefcheenen	.	schijnen.
Schreef	.	gefchreeven	.	schrijven. enz.

Ten derden, in alle werkwoorden, die in de onbepaalde wijze eindigen in de korte uitgangen **ELEN**, **ENEN**, **EREN**, **IGEN**, **IKEN**, **UWEN** hebben de voorloopende **E** hoog of voormondig.

Bedelen . **Bejegenen** . **Leveren** . **Bezigen** .
Benevelen . **Regenen** . **Vernederen** . **Ledigen** .
Prediken . **Ontzenuwen** . **Greniken** . **Vergeluwen** .

Ten vierden, als bij naambuiging of bij inkorting de hooge of voormondigē **E** in eene middenmondſche of korte middenbaare **E**, of in eene **I** verwisfeld wordt; als mede, zo de naamwoorden in den noemer eene korte, middenbare, of middenmondſche **E** of **I**, en in het meervoudig, en in gebogene naamvallen eene lange, hooge of voormondſche **E** hebben; als,

Benevens van **benefens** **Schepen** van **ſchip** .
Beveelen . **bevel** **Smeden** . **ſmid** .

De

Deken . . .	dek	Speelen . . .	spel.
Even . . .	effen	Speeten . . .	spit.
Gebeden . . .	gebed	Steden . . .	stad.
Gebreken . . .	gebrek	Tegel . . .	tichchel.
Keten . . .	ketting	Vreemd . . .	vremd.
Leden . . .	lid	Wegen . . .	weg.
Nevens . . .	neffens	Zeef . . .	zift.

Ten vijfden , de uitgang der werkwoorden in EEREN, als,

Braveeren , handteeren , kleinceren , redeneeren.

Gebruik der middenbaare of middenmondſche E en EE.

Men gebruikt dezen zelfklank

Ten eerſten, in woorden die onverſchillig en met EE, en met EI geſchreven worden, en die naar de Amſterdamsche ſtraattaal met IE in ſteê van eene lange, middenbaare of middenmondige **ÉÉ** uitgesproken wordt.

Aléén, ie .	Héét, ie .	Réép, ie .
Béét, ie .	Hééten, ie .	Schééf, ie .
Béést, ie .	Kanéél, ie .	Snééuw, ie .
Bléék, ie .	Kézelſteen, ie.	Stéén, ie .
Brééd, ie .	Klééd, ie .	Téken, ei .
Déég, ei .	Kléén, ei .	Téén, ei .
Eéke, ei .	Kréét, ei .	Tééren, ic .
Eélbot, ei .	Lééd, ei .	Twée, ic .
Eén, ie .	Léém, ei .	Véég, ei .
Eést, ie .	Léén, ie .	Véém, ei .
Fluwéél, ie .	Léést, ie .	Vlééſch, ei .
Géén, ie .	Lééuw, ie .	Wéédaſch, ie .
Gééſfelen, ie .	Mééenen, ei, ie.	Wéék, ei, ie.
Géést, ie .	Méést, ie, ei.	Wééenen, ei .

B.

Ge-

Geméén, ei, ie.	Péér, ei.	Wééren, . ei
Gerééd, ei, ie.	Pééterman, ie.	Wrééd, ei.
Gewéér, ei.	Razéél, ie.	Zéép, . ie.
Héél, ie.	Zwéét, ie.	Zwéém, ei.
Héémraad, ei.	Zéét, ie.	Zwéép, ie.

Ten anderen; de drieklinker EEU of EEUW heeft eene middenbaare E als,

Eéuw . Lééuw . Mééuw . Snééuw.
Gééuwen. Lééuwerik. Schrééuwen. Zééuw.

Ten derden. De bastaard-uitgang EEL, waarvoor de Franschen EAU stellen, is middenbaar of middenmondig.

Barbéél . Fluwéél . Kaméél . Kantéél.
Bekkenéél . Gravéél . Kandéél . Kastéél.
Bordéél . Juwéél . Kanéél . Krakéél.

Eindelijk worden de volgende woorden, die onder geen en algemeenen regel betrokken kunnen worden, met EE geschreeven.

Bééjen	. Kéte	. Smééken	. Wéék.
Béénen	. Kééren	. Smééren	. Wéér.
Béér	. Kéét	. Schééren	. Wéézen.
Eé	. Léék	. Téder	. Zéél.
Eéd	. Léém	. Téélen	. Zéém.
Eér	. Léép	. Téén	. Zéever.
Gedwéé	. Móér	. Tééren	. Zéér.
Géél	. Méékrappe	. Vée	. Zéér.
Héér	. Péélland	. Vrées	. Zwéém.
Héésch	. Rhéél	. Wée	.

Gebruik der laage of achtermondſche **E** en
ÊÊ. of **AE**.

Woorden die eenen drievoudigen klank hebben, als
ZWEERD, **zwéêrd**, **ZWAARD**, worden beſt met eene **E**
en **ÊÊ** geſchreeven; deze zijn

Bêeren	Kêkelcn	Nêêrtig	Vêêgen.
Blêeten	Kêrel	Pêêrd	Vêêrd.
Dwêêper	Kêêrs	Pêêrel	Vêêrs.
Eêrs	Kêês	Pêêrsch	Vêêrze.
Gêren	Krêêmer	Schêêr	Wêêrd.
Gêerne	Lêêg	Stêêrt	Wêêrd.
Geveêrte	Lêêrs	Têêling	Wêêrd.
Hêêrd	Mêêrt	Têêrlink	Zwêêrd.

Gebruik der hooge of voormondſche **O** en **OO**.

Eerſtelijk in onregelmatige werkwoorden, die van het
grondwerkwoord afwijken; als zijn

Bevolen van	bêveelen	Boog van	buigen.
Bewogen	bêweegen	Dook	duiken.
Bedroog	bedriegcn	Droop	druipen.
Bood	bieden	Genomen	neemen.
Genoot	geniet	Snoof	ſnuif.
Gefchooren.	ſcheer	Sloot	ſluit.
Gefprooken.	ſpreek	Snoot	ſnuit.
Gestookcn.	ſteek	Spoog	ſpouwen.
Gestoolen.	ſteel	Spoet	ſpuit.
Gewoogen.	weeg	Sproot	ſpruit.
Gewrooken.	wreek	Stoof	ſtuif.
Gezwooren.	zweer	Toog	tuig.
Goot	giet	Verdroot	verdriet.

B 2

Ko-

Komen	ván	kom	Verloor	.	verlies.
Kloof	.	kluiſ	Verhool	.	verheil.
Kroop	.	kruip	Vlood	.	vlied.
Loog	.	lieg	Vloog	.	vlieg.
Look	.	luik	Vloot	.	vliet.
Rook	.	ruik	Vroor	.	vries.
Schoof	.	ſchuif	Zood	.	zied.
Schoot	.	ſchiet	Zoog	.	zuig.
Slook	.	ſluik	Zoop	.	zuip.
Sloop	.	ſluip			

Hiervan worden uitgezonderd, **KOOPEN**, **LOOPEN** en **STOOTEN**.

Ten anderen, werkwoorden die twee korte uitgangen; of die ook **EU** of **OE** in plaatſe van **O** hebben; als,

Bajonne,	oe,	Gochelen,	ui,	Kovel,	eu,
Bekozelen,	eu,	Goot,	eu,	Logen,	eu,
Bogel,	eu,	Groningen,	eu,	Loor,	eu,
Bokel,	oe,	Honig,	eu,	Loven,	eu,
Bootſeeren,	oe,	Jood,	eu,	Lovenſtein,	oe,
Boter,	eu,	Joken,	eu,	Loos,	eu,
Broos,	eu,	Knoteren,	eu,	Molen,	eu,
Doogen,	eu,	Kogel,	oe,	Oost,	oe,
Door,	eu,	Kooken,	eu,	Schoot,	eu,
Doorn,	eu,	Koning,	eu,	Schroom,	eu,
Gewoonte,	eu,	Koteren,	eu,	Sloof,	eu,
				Smooeren,	eu,

Ten derden, als de korte **O** bij naambuiging of aſſeiding tot eene lange overgaat; of als de lange **O** voor kort gebruikt wordt; als in de volgende woorden

Be-

Belooven van	Belofte.	Looven van	Lof.
Bloos	. Bloss.	Loozen	. Losfen.
Boter	. Botter.	Rote	. Rotte.
Broosch	. Brosch.	Schotel	. Schottel.
Geboden	. Gebod.	Sloopen	. Slop.
Goden	. God.	Sloten	. Slot.
Hertogen	. Hertog.	Tokelen	. Tokkelen.
Holen	. Hol.	Vloot	. Vlot.
Hoven	. Hof.	Voord	. Vord.
Knokel	. Knokkel.	Zoog	. Zog.
Kookken	. Kok.	Zoor	. Zor.
Loten	. Lot.		

Ten laaftten, in basterd-woorden, die in het Latijn en Fransch den klemtoon op O of U hebben; als zijn

Ceremonie	. Gepopel	. Koper	. Kroon.
Devotie	. Historie	. Memorie	. Mode.

Gebruik der laage of achtermondſche Ó en ÓÓ.

Eerftelijk gebruikt men de laage of achtermondſche Ó en óó in bastaard-woorden die met AU gefchreven worden; als zijn

Klóóſter	. Oógtmaand	. Kóóf.
Póós	. Móór	. Theſóór.

Ten anderen de volgende woorden.

Altóós.	Genóóten.	Lóóf.	Snóóken.
Antwóórd.	Góór.	Lóóg.	Snóód.
Balóórig.	Gróót.	Lóók.	Stóóp.
Behóóren.	Hóófd.	Lóón.	Stóóren.
Blóóſde.	Hóóg.	Lóópen.	Stóóten

Bóóm.	Hóón.	Lóópe.	Stróóken.
Boóg.	Hóón.	Lóós.	Stróóm.
Bóón.	Hóóren.	Lóót.	Tóóm.
Bóór.	Bèhóóren.	Nóód.	Tóón.
Bóót.	Hóózen.	Oótmoed.	Tóónen.
Bóót.	Kleinóód.	Oóg.	Tróósten.
Bróéd.	Klóót.	Róóf.	Vóóó.
Dóód.	Knóóp.	Róóm.	Vróne.
Dóóf.	Kóólen.	Róók.	Zó.
Dóógen.	Kóópen.	Róóp.	Zóde.
Dóóp.	Kóójen.	Schóóf.	Zóógen.
Dóór.	Kóózen.	Schóón.	Zóóm.
Dóós.	Króón.	Schóót.	Zóóp.
Dróóg.	Króós.	Slóóf.	Zóór.
Dróóm.	Lóchenen.		
Gelóóf.	Gelóóf.		

Omtrent de uitspraak der medeklanken hebben de schelklanken L, M, N. en R. het zelve geluid als in andere taalen

De vermaatschapte medeklanken worden uitgesproken, als volgt:

De B. is zacht; doch niet zo zacht als bij de Grieken en Spaanschen; noch zo hard als bij de Duitschen aan den Rhijn.

De P klinkt als in alle andere taalen.

De CH luidt zo hard als bij de Grieken en Hoogditschen.

De K klinkt als bij de Grieken en Duitschen, en als de C bij de Italiaanen, Franschen en Spaanschen voor A, O, U.

De

De D is zacht van uitspraak, als bij de Franschen, Italiaanen, Spaanschen en Engelschen.

De F klinkt als in andere taalen.

De V heeft denzelfven klank als bij de Duitschen, en diensvolgens een weinig harder dan bij de Franschen, dat is de middenklank tusschen V en W.

De W klinkt als bij de Hoogduitschen.

De T als in andere taalen

De Z is zacht; als bij de Grieken en Franschen.

De S is harder, en als de dubbelde S in andere taalen.

De H klinkt als bij de Hoogduitschen.

De J als bij dezelfven.

De NG (neusklink) als in 't Hoogduitsch en 't Engelsch.

De NK; als in gemelde taalen, met de fluiting van den stopklank K.

Eindelijk is in aanzien der uitspraak nog aantemerkten dat de F, de S, en de T op het einde van een woord voor een volgend woord, dat met eenen klinker begint, meest altijd in klank verzacht; invoege alsdan de F als V, de S als Z, en de T, als D luidt; zo zegt men

Lov en Dank voor Lof en Dank.

Kaaz of Brood . Kaas of Brood.

De hand aanlaan . De hant aanlaan.

Dit is ook de reden waarom de CH in een zelf woord voor een klinker als eene G luidt; gelijk blijkt in

Schoon . Schuur . Schans.

Scheef . Scherp . Schier.

DERDE AFDEELING.

V A N D E

S P E L K U N D E.

De SPELKUNDE is eene konst de klinkers met de medeklinkeren in de uitspraak te paaren, en dus lettergreepen, en uit de zamenvoeginge der lettergreepen, woorden te maaken; dat is, te leezen; met alle woorden wel te leeren schrijven. Volgens deze bepaaing is de Spelkunde tweevoudig, naamlijk de SPRAAK- en SCHRIJF-SPELLING.

De SPRAAKSPELLING leert ons de klinkers met de medeklinkers eensgalms uitspreeken. Ieder dezer galmen wordt eene LETTERGREEP, *Syllaba* genoemd; zo kan men van één tot negen letters een lettergreep vormen; en insgelijks van één tot agt lettergreepen een woord; als,

A, Y. rivieren, b-e, d-e-n; v-i-e-r, d-o-o-r-n.
S-c-h-r-i-e-t. S-c-h-r-o-o-t. S-c-h-r-e-e-u-w.
S-c-h-r-e-e-u-w-t.

Dus ook bijkans zo veele lettergreepen om een woord te vormen als,

Maagd, moe-der. on-be-leefd aan-ge-no-men. on-aan-ge-naam-heid on-o-ver-win-ne-lijk-he-den, enz

Wijders staat aantemerken, dat men de jeugd, niet taalkundig; zo als A. MOONEN stelt, maar volgens onze uitspraak in de deeling der lettergreepen moet leeren spellen. Hierin volge men de onderstaande spelregels.

Ten 1. Eene enkele medeklinker tuschen twee lettergreepen, wordt met de laatste lettergreep gespeld; als,

ME-DE. VRE-DE, DUI-GEN, enz.

Ten

Ten 2. Van gedubbelde medeklinkers wordt de eerste medeklinker met de eerste, en de laatste met de laatste lettergreep gespeld; aldus:

KAP-PEN. LEG-GEN. STUT-TEN, enz.

Ten 3. In woorden van twee lettergreepen, die twee verschillende medeklinkers in 't midden hebben, wordt de eerste medeklinker tot de voorgaande, en de tweede tot de volgende lettergreep gespeld; aldus

WIN-KEL, WON-DER, DEK-ZEL, AR-BEID, enz.

Hiervan worden uitgezonderd de voorzetzels, **BE, GE, BIJ, TOE, NA**; alsmede **ONT, HER, MIS, VOL** en **WAN**, die allen op zich zelve gespeld worden.

BE-STRIJDEN, GE-DREIGD, BIJ-STAND, TOE-STAAAN, NA-SPEL, ONT-RUIMEN, MIS-TROUWEN, VOL-TREKKEN, WAN-GUNST.

Ten 4. Zo na de voorzetzels **MIS, ON, VER, VOL, WAN** en **ONT**, alsmede na het eerste woord van een koppelwoord een klinker volgt, dan wordt zij op zich zelve niet alleen gespeld; maar sommige tekenen ook den volgende klinker met een deelingsteken, **DIAERESIS (..)**. Doch omtrent gemelde voorzetzels, alsmede de uitgangen **AARD, ACHTIG, AFTIG**, acht ik onnoodig een deelingsteken te gebruiken; overmits wij zulks door dezen regel weten: maar in koppelwoorden, behalven in bij- en voegwoorden, vind ik het ten dienste der uitheemschen zeer noodig: dus schrijf men

.. SPELÖRDE, POLSÄDER, enz.

Eindelijk moet ik hier nog aanmerken, dat de jeugd veel spoediger bij eene verkorte spelwijze leert spellen en lezen dan naar den gewoonen trant.

De gewoone speltrant is , bij voorbeeld , van het woord **BEDENKLIJKHEDEN** , aldus :

b-e , be ; d-e-n , den , beden- ; k-e , ke ; bedenke- , l-ijk- , bedenkelijk- ; h-e , he ; bedenkelijkhe- ; d-e-n , den ; bedenkelijkheden . Waarvoor men beter spelt :

b-e , be ; d-e-n , den ; k-e , ke , l-ij-k , kijk , h-e , he ; d-e-n , den : **BEDENKELIJKHEDEN** .

In den gewoonen speltrant worden alle vorige lettergreepen bij het geheugen herhaald : bij de bekorte spelwijze moet men alle vorige lettergreepen van den beginne af herzien ; en hierdoor leert de jeugd des te spoediger lezen .

In aanzien der Schrijffspelling is mij geene spraak bekend , in welke men meer verschil vindt dan in het Nederduitsch . Iedere Provincie , ja bijkans iedere Stad , acht zijne uitspraak de beste , en daarna schrijft men .

Om echter , onder zo veele verschillende spellingen , de beste en de gegrondste te verkiezen , zo laaten wij eens de volmaaktheden der spelling onderzoeken , om ons in 't schrijven daarna te kunnen regelen .

§.

VAN DE SPELREGELLEN.

Regelmatigheid , korthed , klaarheid , vloeibaarheid en algemeenheid , zijn de vijf hoofdvollmaaktheden eener spraake : zo behoort ook de spelling , als een deel der taale , dezelve eigenschappen te bezitten .

De regelmatigheid der spellinge bestaat daarin , dat men zich in dezelve allerwege gelijk zij ; en om de afleiding , naamhuiging , of tijdvoeging geene spelling verandere .

De korthed , als tweede eigenschap eener volmaakte spel-

spellinge, vereischt dat men geene overtollige letters gebruike; als de

A in DAAKEN,	VOOF DAKEN.
E in DEEKEN,	VOOF DEKEN.
O in TOOREN,	VOOF TOREN.
B in HEMBD,	VOOF HEMD.
C in ICK,	VOOF IK.
D in SCHOONDER,	VOOF SCHOONER.
F in TWIJFFEL,	VOOF TWIJFEL.
H in GHELIJK,	VOOF GELIJK.
P in AMPT,	VOOF AMT.
S in DANSSSEN,	VOOF DANSEN.
T in GODT,	VOOF GOD.

Waarvan hierna op elken letter meerder.

Dus is de K ook overtollig in den neusklink waarvoor VAN VONDEL schreef NGK; als in

ZANGK, LANGK, enz.

Tegen den regel der korthed schijnt ook het gebruik der halfklinkeren J. en W. die men in 't eenvoud achter de uitgangen I en U plaatst, te strijden; schrijvende

GELEIJ in ste van GELEI	
VLOOIJ .	VLOOI.
VROUW .	VROU.
EEUW .	EEU.
NIEUW .	NIEU.

Doch deze verkorting is strijdig met onze uitspraak: want wij zeggen niet

VEELERLE-ï	maar wel	Veelerléj.
DRAA-ï	.	Draaj.
VLÓÓ-ï	.	Vlooj.
Eé-ü	.	Eéw.
NIE-ü	.	Niew.
SCHU-ït	.	Schujt.

Des moeten in deze gevallen de J. en W. behouden worden, om te meer aan den regel der regelmaatigheid te voldoen.

De algemeene regel om het meervoud te vormen, is, dat men bij het éénvoud den uitgang EN voege: deze regel gaat zonder uitzondering door: om dierhalven dezen taalregel ongekwetst te behouden, moet men de halfklinkers J. en W, achter het eenvoud plaatfen: te meer daar

SCHREIÛN VOOR SCHREIÛEN en

VROUÛEN . VROUWEN te spellen met de zoetvloei-jendheid onzer spraake frijdig is.

Werkwoorden van één of twee D in de onbepaalde wijze, behouden één D. in den eersten perfoon; in den tweeden en derden perfoon wordt 'er nog een T bijgevoegd; aldus

BIDDEN . ik BID , ik BAD . gij, hij BIDT , BADT.

ZENDEN . ik ZEND , ik ZOND . gij, hij ZENDT ,
ZONDT.

WORDEN . ik WORD , ik WERD , gij, hij WORDT ,

Veelen schijnt deze T alhier overtollig, en achten dat de D in allen perfoonen alleen wel bestaan kan; schrijvende mede in den tweeden en derden perfoon,

gij,

gij, hij BID, BAD. gij hij ZEND, ZOND,
gij, hij WORD, WERD gij hij HAD, enz.

Doch deze bekorting strijdt, en tegen onze uitspraak, en tegen den opgegeeven taalregel der regelmaatigheid. Tegen onze uitspraak: want de D hoort men in den eersten perfoon: doch de T. wel duidelijck in den tweeden en derden.

Laatenwe de zaak ter toetse brengen. Wij schrijven in den eersten perfoon,

Ik HAD U gezegd. } dit luidt als } ik HADDU gezegd.
Ik ZOND U een boek. } ik ZONDDU een boek.

Hieruit volgt dat wij in den derden perfoon moeten schrijven

hij HADT U gezegd. } om dat zulks luidt als } hij HATTU.
hij ZONDT U. } hij ZONTU.

Ook strijdt deze bekorte spelling tegen den regel der regelmaatigheid: want de spraakregel in het formen van den tweeden en den derden perfoon der werkwoorden eischt in meest alle onze werkwoorden den eindmerk-letter T.

De regelmatige spelling eischt verder dat wij alle wijzen en tijden der werkwoorden met zo veele klinkers schrijven als 'er in de gebiedende wijze, die als grondwoord wordt aangemerkt, gevonden worden, als

LEEREN van LEER.

HOOREN . HOOR.

DUUREN . DUUR.

Alsmede dat wij afgeleide bijnaam- en bijwerkwoorden met

met even zo veele klinkletteren moeten schrijven, als 'er in het stamnaamwoord gevonden worden; als

Maatiglijk van } *Maat.*
Maatig van }

Anderen dunkt dit overtollig, en schrijven

Meten, gemeten.

Matig, matiglijk.

Schoon zij in de gebiedende wijze ook *meet* met twee EE moeten schrijven; alsmede het stamwoord *maat* met twee AA: doch deze spelbekorting doet de regelmaatigheid onzer spraake te kort: want dus doende word een zelf woord nu met eenen letter meer, en dan met eenen letter minder geschreven, het welke bij geene andere spraken in gebruik is.

Sommigen schrijven met eene enkele E en O de woorden die eene hooge of voormondige E en O hebben, en wederom met eene dubbelde E en O, woorden die eene laage of achtermondige E of O hebben; als,

Meten en hoopen.

Lezen . loopen.

Edoch dewijl wij het onderscheid der hooge en laage E en O door vaste regels kennen, is deze spelbekorting en verlanging onnoodig.

Inmiddels is de bekorting der werkwoorden die met eene D en T. geschreven worden, en in den onvolkomen voorleden tijd eene gedubbelde D en T. hebben, door het uitlaaten eener E zeer goed; schrijvende,

Ik antwoordde voor ik antwoordede.

Ik laadde . ik laadede.

Ik doode . ik doodede.

Ik

Ik *achte* voor ik *achtete*.
Ik *wachte* . ik *wachtete*.

De klaarheid, als eene derde eigenschap eener volmaakte spellinge, eischt dat men alle gelijkkluidende woorden, die echter van eene verschillende betekenisfe zijn, zo veel mogelijk, door de spelling in diervoegte onderscheide, dat derzelver leezing niet ten eenmaale met het algemeene spraakgebruik strijdig zij.

Wij onderscheiden de gelijkkluidende woorden, op veelereleije wijzen.

Eerftelijk door de AFLEIDING; zo spellen wij

Daagen van daag, en dagen van dag.
Graaven . graaf, en graven . graf.
Laagen . laag, en lagen . lag.

Ten anderen door de onderscheidene uitspraak der voormondige E en EE met de middenmondige E en EE, en der voormondige O en OO met de achtermondige O en OO: waarvan reeds in de SPRAAKKUNDE genoegzaame voorbeelden zij bijgebracht.

Ten derden door de toonmerken: zo onderscheidt men

één van een.
vbór van veer.

Op gelijke wijze zou men de middenmondige E en EE van de voormondige E en EE; alsmede de achtermondige O en OO van de voormondige O en OO door toonmerken onderscheiden, en schrijven kunnen.

wéék, en week.

Ten derden door de E in I, naar een oud herkomen, in eenige weinige woorden te veranderen; dus schrijft men nog

Hair,

Hair, tot onderscheid van *Haar*.

Oir, *Oor*.

Beir, *Beer*.

Heir, *Heer*.

Meir, *Meer*.

Ten vierden door, voor de fluit T, de D te gebruiken; als blijkt in

Bed, en *Bet*.

Bid, . . . *Bit*.

Bod, . . . *Bot*.

Bond, . . . *Bont*.

Hoed, . . . *Hoet*.

Houd, . . . *Hout*.

Koud, . . . *Kout*.

Mijd, . . . *Mijt*.

Nood, . . . *Noot*.

Pond, . . . *Pont*.

Rad, . . . *Rat*.

Wand, . . . *Want*.

Wed, . . . *Wet*.

Zweed, . . . *Zweet*.

Ten vijfden door de CH in eene G te veranderen; naar 't gebruik der voornaamste taalkundigen: dus schrijft men,

Ik *Acht*, en *Agt*.

Dicht, . . . *Digt*.

Doch, . . . *Dog*.

Echt, . . . *Egt*.

Geflacht . . . *Geflagen*.

Lach, . . . ik *Lag*.

Licht, . . . *Ligt*.

Noch

Noch, en *Nog*.
Töcht, . *Togt*.
Wicht, . *Wigt*.

Ten zesden door verwisfeling der klinkeren; zo
 fchrijft men,

Harder, en *Herder*.
Hart, . *Hert*.
Leggen, . *Liggen*.
Vlak, . *Vlek*.
Vuur, . *Vier*.

Ten zevenden door de fluit N eeniger naamwoorden
 wegtelaaten.

Rede, en *Reden*.
Zege, . *Zegen*.

Ten laaftten door willekeur, naar de fchrijfwijze fom-
 miger taalkundigen: zo zet men

Gaarn, en *Garen*.
Hoorn, . *Hooren*.
Naar, . *Na*.
Tegen, . *Jegens*.
Toren, . *Toorn*.
Tot, . *Te*.
Wasfchen, . *Wasfen*.
Weeder . *Weder*.

De vloeibaarheid, als de vierde eigenfchap eener vol-
 maakte spellinge eischt fomwijlen dat men van de alge-
 meene regelen der taale, ten believe der algemeene
 fpraakwijze min of meer afwijke: zo laaten wij, bij
 voorbeeld, fomwijlen in een woord, welluidendheidshal-
 ve, een letter uit, fchrijvende

Vol-

Volgens voor *Volgensds.*

Doorgaans voor *Doorgaands.*

Somwijlen voegt men 'er eed letter bij; schrijvende bij voorbeeld

Vertaalder voor *Vertaalcr.*

Meerder voor *Meer.*

Verdervelijk voor *Verderflijk.*

En fomwijlen verwisfelt men, om dezelve reden, den eenen letter met den anderen; schrijvende, bij voorbeeld,

Smart voor *Smert.*

Star voor *Ster.*

Konnen voor *Kunnen.*

Konst voor *Kunst.*

In aanzien van dezen taalregel merkt VAN BOLDHUIS zeer wel aan, dat men alle gemaaktheid vermijden moet, en dat men zich nimmer te stijf aan de regels eener kunste verbinden mag, vooral niet in het stuk der taalen, waarop de gesteldheid onzer ooren en tongen eenen ongemeenen invloed heeft, en eene zoetvloeiendheid vereischt, die wel eens den naauwkeurigften buiten 't spoor drijft der billijkfte regelen. Ik voeg hier nog bij, dat de regel der zoetvloeiendheid bijzonder plaats in de maatlooze rede moet hebben; het is overbekend, dat den Dichteren taalvrijheden vergund worden, die in het onrijm niet zonder gemaaktheid doorgaan.

De algemeenheid, als de laatste taalregel, bestaat in zodanig te spellen als meest alle goede schrijvers van zijnen tijd doen; en moet niet min dan de vóórverklaarde regels in acht genomen worden.

Zo is men, bij voorbeeld, na lang letterwisten thans overeengekomen, de S eenen harden, en de Z eenen zach-

zachten klank toetevoegen. Edoch in gevallē zekere spelwijs geene algemeene goedkeuring wegdraagt, mag men zodanig eene verkiezen, die, of het meeste gebruikt wordt, of om bijzondere redenen verkiesbaarer voorkomt. Zo schrijf ik GOD, LAND, GEWAAGD, ENZ. met eene D op het einde; om dat het grootste gebruik mij hierin vóórgaat; en ik schrijf LICHTCHAAM, met eene dubbele CH; omdat het algemeen gebruik der schrijveren in de spellinge van dit woord verdeeld is, en omdat ik bijzondere redenen heb, waarom ik veel liever de gedubbelde CH, dan de enkele, of CHG, of ECH of GG verkiez; waarvan hierna.

Tot dusverre van de spelregelen in 't algemeen; laten we nu de eigenaartige spelling aller lettermerken in het bijzonder beschouwen.

S.

Van de Klinkletteren.

De klinkletters A, E, I, O en U worden en enkeld, en gekóppeld, en gepaard gebruikt: geenen noemt men koppelklinkers, en dezen twee- en drieklinkers, zó als bereids hiervóór is aangemerkt.

De enkele klinkers worden altoos, uit hoofde van den spelregel der korthēid, gebruikt, zó 'er geene reden voorhanden is waarom men dezelve koppele. Hierom schrijft men niet

<i>Vaader</i>	maar	<i>Vader.</i>
<i>Teegens</i>	.	<i>Tegen.</i>
<i>Ijpe</i>	.	<i>Ipe.</i>
<i>Tooren</i>	.	<i>Toren.</i>
<i>Nuu</i>	.	nuu.

A.

De enkele A is lang en vóórmondig in het bovenstaande voorbeeld VADER; alsmede in HAGEL, HAMER, SNATER, WATER, ZALIG, ZWAGER, en veele andere woorden; alwaar de opvolgende medeklinker niet mede uitgesproken wordt; maar tot de volgende lettergreep behoort,

De enkele A is kort en achtermöndig, wanneer zij met eenen volgenden medeklinker in één lettergreep wordt uitgesproken; als in

Al, af, bad, blank, kam, kwast, plat, warm, enz.

Zij is ook veelmaalen kort in de oirpronkelijke woorden, en lang in hunne afleidingen; als,

<i>Bad</i>	<i>. Baden</i>	<i>. Dak</i>	<i>. Daken.</i>
<i>Blad</i>	<i>. Bladen</i>	<i>. Dal</i>	<i>. Dalen.</i>
<i>Dag</i>	<i>. Dagen</i>	<i>. Gat</i>	<i>. Gaten.</i>
ik <i>Lag</i>	<i>. wij Lagen.</i>	<i>Rad</i>	<i>. Raden.</i>
<i>Pad</i>	<i>. Paden</i>	ik <i>Zag</i>	<i>. wij Zagen.</i>
ik <i>Sprak.</i>	<i>wij Spraken.</i>	ik <i>Zat</i>	<i>. wij Zaten, enz.</i>

De enkele A wordt ook veelmaalen in een E verwisseld; als,

<i>Angel</i>	<i>in Hengelen</i>	<i>. Land</i>	<i>in Belenden.</i>
<i>Drank</i>	<i>. Drenken</i>	<i>. Schand</i>	<i>. Schenden.</i>
<i>Hand</i>	<i>. Behendig</i>	<i>. Stand</i>	<i>. Bestendig.</i>
<i>Kam</i>	<i>. Kemmen</i>	<i>. Tam</i>	<i>. Temmen.</i>
<i>Krank</i>	<i>. Krenken</i>	<i>. Vast</i>	<i>. Vesten.</i>
<i>Lang</i>	<i>. Verlengen</i>	<i>. Wand</i>	<i>. Wenden, enz.</i>

Zo schrijft men ook onverfchillig

Hart en *Hert*.
Smart . *Smert*.
Star . *Ster*.
Stark . *Sterk*.
Vlak . *Vlek*.

E.

Wij hebben in de naastvoorafgaande Afdeeling, over de SPRAAKKUNDE aangemerkt dat wij vier bijzondere uitspraaken aan de E geeven; naamlijk de hooge of vóormondsche, de laagere of middenmondsche, de laag of achtermondsche, en de laagste of doffe E.

De enkele hooge of voormondsche E. schrijft men

Eerfelijk, als zij op zichzelf alleen klinkt, zonder met eenen voorafgaanden of opvolgenden medeklinker verbonden te zijn; als in,

Edel. *Evening*.
Edik. *Evenmaat*.
Ekel. *Evenaaren*.
Eland. *Ezel*.

Ten anderen, als zij, schoon met eenen voorafgaanden medeklinker verbonden, eene lettergreep zonder eenen namedeklinker uitmaakt; als blijkt in

Bede. *Keten*. *Schemeren*.
Bedelen. *Leden*. *Steden*.
Boter. *Mede*. *Stevig*.
Deken. *Negen*. *Veder*.
Gevel. *Pekel*. *Zetel*.
Hemel. *Regel*. *Zegel*. enz.

Som-

Sommige Taalgeleerden, gelijk ERNST ZEYDELAAN willen met WILLEM SÉWEL, dat men in deze gevallen, ten dienste der uitheemschen, de hooge of voormondſche E. met een toonmerk tekene; om dat de enkele E. bij ons tweeërlij klanken heeft; als blijkt in

Gével en *Bevel*
Ezel . *Gezel*.
Hémel . *Gemeld*.

Edoch, behalven dat de toonmerken bij ons niet zeer in gebruik zijn, en het bezwaarlijk blijft dezelve invoeren, heeft gem. W. SÉWEL, de STEMMAATKUNDE, een zaaklijk deel onzer TAALKUNDE, niet in aanmerking genomen, die ons echter leert dat de voorlettergreepen BE en GE, in de aangehaalde woorden BEVEL, GEZEL en GEMELD, regelmatig kort zijn, en gevolgelijk den ſpraaktoon op de naastvolgende lettergreep verſchuift: zo heeft het werkwoord BEGENADIGEN twee voorvoegzels, die beide kort op de derde lettergreep NA doen vallen.

De enkele laagere of middenmondſche E ſchrijft men alleen in lettergreepen die met eenen opvolgenden medeklinker uitgeſproken worden; als,

Brengen . *Kerk* . *Trekken*.
Dekken . *Letter* . *Zwellen*. enz.

De laagere of achtermondſche E; die best met een omgeboogen toonmerk, of ook bij de Noord-Rhijnsche door AE kan geſchreven worden, vinden wij enkel in de woorden

Pèrel. of *Pagrel*. en *Wèrld* of *Waereld*.

Ove-

Overigens kennen wij het schrijfsgebruik der laagste of doffe E uit de regelen der stemmaat; waarvan in de volgende Afdeling.

I.

De enkele hooge of vóórmondſche I is bij ons weinig in gebruik; doorgaands vindt men ze op het einde der woorden door de J achtervolgd; als blijkt in

Hovaerdij . Burgerij.

Sommigen echter, zo als A. MOONEN, hebben zé enkel, op het einde der naamwoorden, indien 'er geen ſpraaktoon op valt, en ſchrijven,

<i>Akademi</i>	<i>Histori</i>	<i>Oli.</i>
<i>Bali</i>	<i>Kevi</i>	<i>Peterſeli.</i>
<i>Tali</i>	<i>Leli</i>	<i>Schali.</i>
<i>Foeli</i>	<i>Mali</i>	<i>Staatſi</i>
<i>Glori</i>	<i>Merri</i>	<i>Trali. enz.</i>

Doch anderen ſchrijven deze korte uitgangen liever en beter met I E, aldus,

<i>Akademie</i>	<i>Falie</i>	<i>Glorie.</i>
<i>Balie.</i>	<i>Foelie</i>	<i>Historie.</i>

Om dat men in 't meervoud zegt **AKADEMIËN, BALIËN, HISTORIËN, enz.**

Eenige anderen wederom verkiezen den uitgang **IJ, en ſchrijven**

Falij, Glorij, Historij, Olij, enz.

Doch 'ten onrechte; want in den gemelden uitgang wordt de J in 't meervoudig getal niet gehoord; men zegt niet **GLORI-JEN, maar GLORIËN.** De ſluit- of ſtaart J heeft in 't eenvoud alleen plaats, als 'er de toon op valt. Zo ſchrijft

schrijft men in een omgekeerd geval, niet BURGERIJËN, maar BURGERI-JEN.

De enkele laag of achtermondſche J heeft men alleen in lettergreepen die met eenen opvolgenden medeklinker uitgesproken worden; als blijkt in

<i>Dik</i>	.	<i>Plicht</i>	.	<i>Viſch.</i>
<i>Min</i>	.	<i>Tin</i>	.	<i>Wind. enz.</i>

Deze enkele laag of achtermondſche I wordt ook met de hooge of voormondſche E afgewiſfeld; zo als blijkt in

<i>Lid</i>	en	<i>Leden.</i>
<i>Schip</i>	.	<i>Schepen.</i>
<i>Spit</i>	.	<i>Speten.</i>

De enkele O heeft bij ons, zo als wij in de voorgaande Afdeling bereids aangemerkt hebben, drie verſchillende klanken, gelijk te hooren is in

Toren, Bom, Stok.

De hooge of voormondſche O, als in TOREN, heeft men in lettergreepen die door geenen medeklinker fluiten; als

<i>Bode</i>	.	<i>Hoven</i>	.	<i>Over.</i>
<i>Bodem</i>	.	<i>Lover</i>	.	<i>Oven.</i>
<i>Boven</i>	.	<i>Mogen</i>	.	<i>Toren. enz.</i>

De laagere of middenmondſche O vindt men voornaamlijk in lettergreepen die in de ſchelklinkers L, M, N en R uitgaan; als,

<i>Dol</i>	.	<i>Brom</i>	.	<i>Pont</i>	.	<i>Morren.</i>
<i>Vol</i>	.	<i>Kom</i>	.	<i>Zon</i>	.	<i>Porren.</i>

Inſgelijks veele anderen, die uitgaan in B en F; als,

Knob-

Knobbel . Dof . Troffel , enz.

Doch hiervan worden verscheidene woorden uitgezonderd, die de laagste of achtermondſche O hebben, gelijk blijkt in

<i>Tól.</i>	<i>Kórt.</i>	<i>óf.</i>
<i>Vólgen.</i>	<i>Stórm.</i>	<i>óffer.</i>
<i>Róllen.</i>	<i>Fórm.</i>	<i>Stóf.</i>
<i>Vólk.</i>	<i>Zórg.</i>	<i>Lóf.</i>

De laagste of achtermondſche O vindt men in lettergreepen, die in de Keel-, Blaas- en Stopklinkers eindigen; als,

<i>Tróg.</i>	<i>Kóffer.</i>	<i>Klóp.</i>
<i>Zóg.</i>	<i>óffer.</i>	<i>Stop.</i>
<i>Kók.</i>	<i>Blós.</i>	<i>Spót.</i>
<i>Rók.</i>	<i>Brós.</i>	<i>Strót.</i>

Eenige ſpraakkonſtenaars hebben gewild, dat men deze laagste of achtermondſche O van de laagere of middenmondſche, door een toónmerk zoude onderscheiden: doch ik zie hier weinig noodzaaklijkheid in. Immers zijn alle Nederlaandsche Gewesten, in de uitspraak dier klankverschillende O, malkanderen gelijk; en uitheemsche leeren zulks ligt door den verschillenden uitgang der lettergreepen, zo als hier boven vermeld staat.

Eindelijk staat hier bij de O nog aantemerken dat zij ſomtjids in eene U verwisfeld wordt; als blijkt in

<i>Dól</i>	en	<i>Dul.</i>
<i>Konnen</i>	.	<i>Kunnen.</i>
<i>Konst</i>	.	<i>Kunst.</i>
<i>Worp</i>	.	<i>Wurp.</i>

C

U.

U.

De enkele hooge of vóórmondſche U vindt men in lettergreepen , alwaar zij op zich zelve , zonder achtervolgenden medeklinker wordt uitgesproken ; als in ,

U . Ulieden . Uſingen , enz.

EU.

De laagere of middenmondſche U wordt door EU geſchreeven ; als blijkt in

Breuk . Jeuken . Spreuk.

Geur . Keuken . Teug , enz.

Zij verwisfelt dikwijls met de O ; gelijk blijkt in

Deur voor Door. Opſpeuren voor Opſpooren.

*Greu- . Gro- Steuren . Stooren.
ningen ningen*

Heunig . Honig. Veulen . Volen.

Keuning. Koning. Weunen . Woonen.

Leuze . ~~Loze~~. Zeumer . Zomer.

Meulen . Molen. Zeun . Zoon.

OE.

De halve medeklank OE ſchrijft men in

Doen. Koel. Moeder.

Goed. Loeren. Zoen , enz.

Y.

De Y is eene Griekſche letter , die dunne of naakte I genaamd wordt ; waarvoor wij beter IJ ſchrijven , zo als wij bereids in de eerſte Afdeeling hebben aangemerkt :

dych

doch dit heeft alleenlijk plaats in eigene Nederduitsche woorden. In Grieksche woorden is het gevoeligkeg dat men haar behoude; als in

<i>Cypres.</i>	<i>Egypte.</i>	<i>Syllabe.</i>
<i>Cyter.</i>	<i>Hysöp.</i>	<i>Synode, enz.</i>

§.

Van de Koppelklinkeren.

Meest alle Nederlandsche schrijvers van benoorden den Rhijn koppelen alle klinkers, hoofdzaakelijk om denzelven eenen langen klank mede te deelen. Die van bezuiden den Rhijn koppelen slechts de E, I en O; en schrijven voor AA en UU, de twee klanken AE en UE.

Bijkans alle onze SPRAAKKONSTEN zijn met twistredenen vervuld, welk schrijfsgebruik hier het beste zij: TEN KATE alleen acht het van geringe waarde.

Die voor de spelling van AE en UE zijn, om aldus de A en U in de uitspraak te verlengen, beroepen zich op de ouden, die aldus gespeld hebben. Zij zeggen verder dat het de aard der E is om eenen klinker te verlengen; zo als nog in den algemcenbehouden tweeklank IE blijkt; te meer om de welvoegelijkheids halve, aangemerkt de A in eene verlengde uitspraak allernemaklijkst op de E nederdaalt. Hier voegt men bij dat de oorspronkelijke spelling voor de AE pleit: want zo werdt, bij voorbeeld, het aloude MANE eerst veranderd in MAN' en MA'N, en eindelijk in MAEN, en niet in MAAN. Zo heeft men ook van DAER ons 'ER, bij voorafkapping van DA, overgehouden.

Hiertegen zeggen de voorstaaners der koppelspelling,

dat de ouden zich in de verlenging aller klinkeren van de E bedienden; en dus schreeven

Aë voor AA. Oë voor oo en

Eë . . . EE. UU.

Ië . . . II.

En men vraagt met reden: waarom men de ouden in 't eene min navolgt dan in 't andere? zij lochenen verder dat het de aard der E zij, om eenen klinker te verlengen; maar stellen te recht dat de E in steë van eenen zelfklank zuiver te verlengen, alleen tot het formen van eenen tweeklank, die in alle gevallen lang is, dient: dat wijders de stemdaaling in het uitspreken van eenen zelfklank, die lang is, geenen taaltegel maakt; overmits wij daarentegen drieklinkers hebben, die na eenen verlengden klinker de uitspraak verhoogden; zoo als blijkt in AAI, OOI, OOR. Zij ontkennen verder, dat de oorspronkelijke spelling voor de AE pleit: want, zeggen zij, waarom wil men dan ook niet dat men van, bij voorbeeld, SCHONE, SCHON', SCHOEN in plaats van SCHOON schrijve? Eindelijk erkennen zij wel dat 'ER van DAER afftamt; maar achten teffens dat 'ER van DER, en DER van DAER afftamme, enz.

Wat ook van alle deze voor- en tegenredenen zij, het is bekend dat de ouden den spraaktfant van Vlaanderen, als toen de voornaamste en bloeiendste provincie der Nederlanden zijnde, gevolgd hebben. De Vlaamingen hadden inmiddels, zo als nog, geene waare verlengde klinkers; maar de tweeklanken aë, eë, ië, oë en uë, waarvan zij elken letter bijzonder uitspraken; zeggende, GA-ËN VOOR GAAN; GE-ËN VOOR GEEN; ZI-ËN VOOR ZIEN; ZO-EN VOOR ZOON en U-ËR VOOR UUR: doch geen lettermerk voor den klank der Italiaansche, Spaansche of

Hoog-

Hoogduitsche U of Fransche OU hebbende, namen zij daartoe hummen tweeklinker OE, en spelden, onderscheidshalve, voor dezen tweeklinker dan OI en dan OO. Terwijl anderen, naar de Fransche wijze, OU voor OE schreeven.

Edoch, in 't algemeen schreeven de Vlaamingen zodanig als zij spraken, en andere kleinere en belendende Provinciën volgden hen daar slaaflijk in na; tot dat in het einde der zestiende eeuw de Provincie van Holland het bloeiendste werd, en tevens in goede schrijvers uitmuntte. Toen, en niet eer, was men bedacht om ook dien aanneemlijksten taalregel te volgen, van te schrijven zodanig als men spreekt. Nu weet men dat de hoofdprovincie van eenen Staat, door den toevloed der vreemdelingen, in vergelijking der belendende landen, de minste tweeklanken heeft, zo als ons zulks Parijs, Londen en Saxon, in vergelijking der Buiten-Provinciën van Frankrijk, Engeland en Duitschland ten klaarsten bewijzen; hierom verlangde men liever een korten klinker door verdubbeling of koppeling, dan de tweeklanken te gebruiken, die men wel in Vlaanderen en andere Zuid-Rhijnsche gewesten; maar geenzins in de Noord-Rhijnsche Nederlanden hoorde klinken; en uit dien hoofde is dit spelverschil niet te beflisen: doch het beste is, hierin het algemeen gebruik der beste schrijveren te volgen.

A A.

Schrijft men dierhalven in

Aam. *Dwaal.* *Zwaarte.*
Aard. *Kaal.* *Zaag,* enz.

Alsmede in

Maanen van *Maan*. *Haazen* van *Haas*.
Kaazen . *Kaas*. *Staaken* . *Staaik*. en
Klaagen . *Klaag*. *Braaden* . *Braad*.
Raaken . *Raak*. *Waaken* . *Waaik*.

Om dat, mijns bedunkens, zo als ook bereids is aangemerkt, de letters, die in 't eenvoud der naamwoorden en in de gebiedende wijze der werkwoorden gevonden worden, in 't meervoud, en in andere wijzen, tijden en perfoonen moeten worden behouden: doch anderen, om aan den spelregel der korthed te voldoen, schrijven

Manen van *Maan*. *Haizen* van *Haas*.
Kazen . *Kaas*. *Staken* . *Staaik*.
Klagen . *Klaag*. *Blazen* . *Blaas*.
Raken . *Raak*. *Kraken*. . *Kraaik*.

Doch de eerste spelwijze is regelmaatiger, en komt eenen uithemfchen in het leeren onzer taale meer te ftade.

EE.

Schrijft men in

Eed. *Kleed*. *Neef*.
Feest. *Leem*. *Steen*, enz.

Behalven dien, schrijft men best de dubbelde E ook in het meervoud der naam- en werkwoorden; als,

Steenen van *Steen*. *Neepen* van *Neep*.
Weeken . *Week*. *Peeren* . *Peer*.

wij *Spreeken*. ik *Spreek*. wij *Begeeren*. ik *Begeer*.
zij *Steeken* . ik *Steek*. zij *Wreeken*. ik *Wreek*, enz.

An-

Andren begeeren dat men zulke meervoudige naam-
en werkwoorden met eene enkele E schrijve; als,

Stenen. Nepen. wij Spreken. wij Begeren. |
Weken. Peren. zij Steken. zij Wreken.

Doch deze bekorting strijdt met de regelmaatige taal-
afleiding, zo als bereids onder den letter A en elders is
opgemerkt. Buiten dien kunnen wij door deze regel-
maatige spelwijze veele eensluidende woorden van ver-
schillende betekenissen onderscheiden; zo als W. SEWEL
in deze volgende spreuken aanwijst:

„ Daar GEBREEKEN aan hem geene GEBREKEN.

„ 't Is noodeloos te BEVELEN, als men de BEVELEN
„ niet na komt.

„ De bestraate WEGEN zijn hard, en de steenen die 'er
„ liggen WEEGEN zwaar.

„ Ik BEKEN dat die BEEKEN zuiver water hebben.”

E. ZEYDELAAR voegt 'er in zijne Nederduitsche spraak-
konst nog de volgende spreuken bij:

„ In ZEVEN dagen moet gij dat meel ZEEVEN.

„ De geenen die BEDELEN moet men BEDEELEN.

„ Hij houdt veel van BEKEREN; maar niet van zich te
„ BEKEEREN.

„ Hij begint zich te BETEREN, en zal mijn schip BE-
„ TEEREN.

„ Mijn PEETER heet PETER.

Daar zijn 'er die, om den nadruk der uitspraak, in dit
geval schrijven

Beedelen voor *Bedelen.*
Beeteren . *Beteren.*
Teeken . *Teken.*

dwingend dus de leezing op den gedubbelden klinker, die altoos lang, gevolgtijk den spraaktoon ontvanger moet: doch ik acht een koppelklinker in deze gevallen geheel onnoodig en strijdig met den spelregel der kortheid, aangemerkt men uit de STEMMAAT weet dat de uitgangcn EN in TEKEN, ELEN in BEDELEN en EREN in BETEREN immer kort zijn, en uit dien hoofde de toonval op het eerst voorafgaande zaaklijke deel moet werpen.

IJ.

Spelt men in

Mijn. Drijven. Mij. Hij.
Zijn. Lijf. Gij. Vrij, enz.

Het onderscheid der spelling van IJ met EI is reeds in de voorgaande Afdeeling afgehandeld; het welke hier niets meer overlaat te zeggen.

OO.

Moet men spellen in

Boom. Brood. Oor.
Boos. Stroom. Zoon, enz.

Men behoudt ze ook, gelijk de gekoppelde AA, EE, en UU. In het meervoud der naam- en werkwoorden, die wij in het eenvoud niet kunnen misfen; als

Boomen van *Boom.* *Brooden* van *Brood.*
Stroomen . *Stroom.* *Droomen* . *Droom.*
wij *Hooren* . ik *Hoor.* wij *Hoopen* . ik *Hoop.*
zij *Stooren* . ik *Stoor.* zij *Zoomen* . ik *Zoom.*

De

Deze geregelde afleiding veroorzaakt dat wij door de spelling onderscheid maaken tusfchen

Gooten van *Goot* en *Goten* van *Got*.
Pooten . *Poot* . *Poten* , *Pot*.
Looten . *Loot* . *Loten* . *Lot*.
Slooten . *Sloot* . *Sloten* . *Slot*.

Zo onderscheidt men ook

Kooper van *Koper*
Tooren . *Toren*.
Vooren . *Voorn*.

UU.

Spelt men in

Buur. *Guur*. *Muur*.
Duur. *Huur* *Zuur*, enz.

Men behoudt de gekoppelde UU ook, even als de AA, EE en OO, in 't meervoud der naam- en werkwoorden, wier eenvoud daarmede gefchreeven worden; als,

Buuren van *Buur*. *Huuren* van *Huur*.
Muuren . *Muur*. *Vuuren* . *Vuur*.
 wij *Huuren* . ik *Huur*. wij *Duuren*. ik *Duur*.
 zij *Stuuren* . ik *Stuur*. zij *Vuuren*. ik *Vuur*.

§.

Van de twee- en drieklinkeren.

Wij hebben in 't Nederduitsch drie foorten van twee- en drieklinkeren, in aanzien hunner uitgangen; als in E, I en U: zo als blijkt in de volgende voorbeelden:

AE in *Staert*. AI in *Hair*. AU in *Paus*.

IE . *Zien*. EI . *Einde*. OU . *Goud*.

AAI. *Baaide*. AAU. *Blaauwe*.

OEI. *Bloedit*. EEU. *Leeuw*.

OUI. *Stroot*. IEU. *Nieuw*.

Waar men noch de tweeklinkers EU en OE bijvoegt: doch dezen bekleden, uit gebrek aan lettermerken, de plaats van zelfklanken; gelijk ook alle onze twee- en drieklinkers geene twee- en drieklanken uitmaaken; maar of tot verlenging eens klinkers, gelijk de AE en IE of tot de tweevoudige sluiting in J en W dienen: zo als wij bereids in de voorgaande Afdeeling hebben aangemerkt: want de

A.E.

Dient bij de Zuid-Rhijnsche Nederlanders voor de verlengde A, en bij de Noord-Rhijnsche voor de laagste of achtermondse *Ē* en *ĒĒ*. Hier uit volgt verder dat de spellers van AE voor AA, onderscheidshalve, de *Ē* en *ĒĒ* in plaats van AE moeten schrijven in de woorden *WĒRLD*, *IĒRD*, *STĒERT*, enz. daar de spellers der gekoppelde klinkeren dat gevoeglijker kunnen doen door AE, en schrijven *WAERELD*, *PAERD*, *STAERT*, enz.

IE.

Is bij de Zuid-Rhijnsche Nederlanders een tweeklank, zeggende; bij voorbeeld, *zi-ën* in *steē vān ziin*; doch bij de Noord-Rhijnsche een verlengde I. Daarom hebben sommigen gewild, dat men *II*, in plaats van *IE*, in *ziin*, *ieder*, *vier*, enz. zoude schrijven: edoch het algemeen gebruik heeft zulks niet aangenomen.

AI

AI en AIJ.

Schrijft men in AI, MAIJ, als mede voor de lange A, in AIR en HAIR.

EI en EIJ.

Heeft men in

Einde. Vleij.
Heil. Spreij, enz.

Waar men verder de EI en EIJ te gebruiken hebbe, is in de voorgaande Afdeeling aangewezen.

AAI en AAIJ, OEI en OEIJ, OOI en OOIJ.

Deze drieklinkers spelt men in

Kraaide. Moeite. Gooid.
Kraaij. Moeij. Kooij, enz.

AU.

Deze tweeklank vind ik alleen in het naamwoord PAUS. In andere woorden, die met dezen klank vermaagschapt zijn, schrijft men of AU en AAU, of OU en OUW.

OU en OUW.

Schrijft men in

Goud, Koud, Zout, Vrouw, enz.

De U in dezen tweeklinker is somtijds hier met de L der ouden verwisfeld; want

Goud komt van *Gold.*
Koud . *Kold.*

Zout . *Zolt.*
Schout . *Scholt*, enz.

AAU en AAUW, EEU en EEUW, IEU
 en IEUW.

Heeft men in

Klaau-wen. *Eeu-wen* *Kieu-wen.*
Snaauw . *Sneeuw.* *Nieuw.*

Waarom de twee- en drieklinkers, die in I en U eindigen, hier op het einde der woorden met J en W geschreeven worden, blijkt uit de voorige Afdeeling.

§.

Van de Medeklinkeren.

Aldus genoemd, om dat zij met de zelfklinkeren en twee- en drieklinkeren medeklinken. In 't algemeen kan men hier aanmerken, dat wij iederen medeklinker zijne bepaalde uitspraak, in alle gevallen, zo veel mogelijk laten behouden, en dus de vermaagdschapt niet ligt, dan om gewigtige redenen, verwisfelen: gelijk nader zal blijken.

B.

Is een vermaagdschapte medeklinker met de P; zo als blijkt in

<i>Bad</i> met	<i>Pad.</i>	<i>Braad</i> met	<i>Praat.</i>
<i>Been</i> .	<i>Peen.</i>	<i>Krab</i> .	<i>Krap.</i>
<i>Bijl</i> .	<i>Pijl.</i>	<i>Slab</i> .	<i>Slap.</i>
<i>Blad</i> .	<i>Plat.</i>	<i>Slib</i> .	<i>Slip.</i>
<i>Schrab</i> .	<i>Schrap.</i>	<i>Tob</i> .	<i>Top.</i>

Men

Men schrijft haar in

Bak. Bederf. Bestek.
Bal. Bedrijf. Bestier, enz.

Zij wordt gedubbeld in

Ebbe. Grabbelen. Rabbelen.
Hebben. Schrabben. Ribben, enz.

En is overtollig in

Emden voor *Emden*, en *Hemba* voor *Hemba*.

C.

Is eene latijnsche letter, en tweevoudig in uitspraak; luidende als S vóór de klinkers, E, I en Y, en als K vóór de overige klinkers A, O en U; alsmede vóór alle medeklinkers; gelijk blijkt in

ceder, lees *feder*. *capittel* lees *kapittel*.
cichoreij, . *sichorey*. *concilie* . *konfilie*.
cypres, . *siprés* . *cureren* . *kureren*.

Claudius lees *Klaudius*.
Cnaësus . *Knêsus*.
Crates. . *Krates*.

De C voor A, O en U verandert bij Spaanschen en Franschen haaren gewoonen klank van K in S, zo zij met eene omgekeerde C, die men *Cedille* noemt, onderschreeven wordt; als blijkt in

çarçar lees *SarSar*. *Prononça* lees *Prononsa*.
çoçobra . *Soşowra*. *commençons* . *kommansons*.
çuçar . *Soesar* . *conçut* . *konsoet*.

Sommige Nederlandsche spraakkundigen schrijven in

navolging deze *Cedille* vóór de IJ of Y; als in de woorden

Cyfer, çyns, Florecyn, Francyn, enz.

Doch overtollig; vermits de gemelde *Cedille* niet gebruikt wordt dan vóór de A, O en U om den klank der C als K, in dien van S te veranderen: de C vóór de IJ of Y klinkt, naar het uitheemsche taalgebruik, van zelve als eene S; zonder dat hier eene *Cedille* te pas komt.

Andere taalgeleerden willen dat men de C, als eene uitheemsche letter, uit het Nederduitsch verbanne, en dat men voor haar dan een S en dan eene K gebruike. Ik stem toe dat zulks plaats kan hebben in zuivere Nederduitsche, en ook vreemde woorden, die bij ons ingelijfd en gewettigd zijn: edoch in zuivere Latijnsche naamwoorden, die nog hunnen eigen uitgang behouden hebben, acht ik het beter dat men zich van de oorspronkelijke taalletteren bediene; schrijvende

Cornelis en *Krelis*. *Catharina* en *Kaatje*.

Kasparus en *Kasper*. *Conradus* en *Konraad*.

In 't schrijven der uitheemsche naamwoorden moet men in 't algemeen bedacht zijn, uit welk eene taale zoodanig woord ontleënd zij; ten einde de taalëigene letters te kunnen gebruiken.

CH.

Is een Grieksche X, die *Chi* genoemd wordt. Zij is, gelijk men ziet in de oorspronkelijke taale, een enkel lettermerk, die door de Romeinen in veele naam- en kunstwoorden is overgenomen; doch geen enkel lettermerk

merk hebbende, om den klank dier X uittedrukken, namen zij 'er de CH, in de uitspraak KH, toe; als den klank van dien Griekfchen letter bij hen het naaste komende. Wij hebben ze vervolgens den Latijnen ontleend om eene harde G uittebeelden, die wij hoorden in LOCHENEN, LACHEN, LICHAAM, ENZ., en 'er dus ook twee medeklinkers van gemaakt, welke thans de Hoogduitschers te recht bij malkanderen vlechten, en als tot éénen letter vormen.

Gelijk wij dan bijkans alle medeklinkers dubbelen; als blijkt in SCHUBBEN, HADDEN, KEFFEN, VLUGGEN, HOKKEN, DOLLEN, NIMMER, TONNEN, PAPPEN, NARREN, PLASSEN, ZETTEN; zo dubbel ik ook de CH, als een een enkele medeklinker in, bij voorbeeld,

Lachchen, Wichchelen, Kachchel, enz.

Deze spelling fchijnt eenigermaate met het heerschende gebruik te ftrijden; doch voldoet te meer aan de waare uitspraak, die wij nimmer in eene goede fpelwijze uit het oog mogen verliezen. Ook is hieromtrent het fpelgebruik noch algemeen noch eenpaarig: fommigen fchrijven, bij voorbeeld, LICHAAM, fommigen LIGGAAM, deze LICHAAM en geenen LIGCHAAM, en weer anderen LIGHAAM, doch geene dezer fpelwijzen voldoet aan de uitspraak van 't woord; want

Lichaam luidt als } *Lie-haam*, of als
 } *Lich-aam*, of als
 } *Lik-haam*.

Lig-haam is te zacht gefpeld.

Lich-gaam en } zijn beiden onseigen om uit te
Lig-chaam } fpreeken.

Lig-haam, geeft den klank van het woord niet.

Dus

Dus blijft 'er niet over dan 't gemelde woord met eene gedubbelde CH te schrijven, wil men aan derzelver waare en algemeene uitspraak voldoen: want hij die eenigermate kiefche ooren heeft, hoort duidelijk genoeg dat de harde eindkeelklank der eerste lettergreep LICH, even sterkluidende is als de harde vóórkeelklank der laatste lettergrepe CHAAM.

Sommige spraakkundigen hebben de CH uit het Nederduitsch willen verbannen, om zich alleen van de G te bedienen: doch zulks vind ik strijdig tegen beiden ons aangenomen gebruik en ons regelmatig taalëigen. Tegen ons aangenomen gebruik, en om dat wij ze niet kunnen misfen in de spelling der woorden met SCH, en om dat de beste oude en nieuwe schrijvers zich immer van dezelfde bediend hebben, tegen ons regelmatig taalëigen, het welke vordert dat wij alle verschillende medeklanken, door verschillende lettermerken moeten uitbeelden. Dat nu de klank der CH met dien der G merkelyk verschilt, blijkt uit het volgende voorbeeld;

ik *lach* 'er om, luidt als, ik *lach-cheröm*, en
ik *lag* 'er op, als, ik *laggeröp*, enz.

Behalven in de opgemelde en foortgelijke woorden, daar de CH een harder keelklinker is dan de G, vindt men haar meestal nog vóór de fluit T; als in LICHT, TOCHT, VRUCHT, enz. om dat de harde fluit T eenen even harden keelklank vóór zich eischt; doch hiervan worden uitgezonderd de afgeleide woorden, die oorspronklyk met G geschreeven worden; als zija.

Dragt, en niet *Dracht*, van *Draagen*.
Het *Deugt* het *Deucht*, *Deugen*.
Jagt, *a cht*, *Jaagen*.

Ik

Ik <i>Lag</i> ,	ik <i>Lach</i> ,	<i>Leggen</i> .
<i>Klagt</i> ,	<i>Klacht</i> ,	<i>Klaagen</i> ,
<i>Magt</i> ,	<i>Macht</i> ,	<i>Mogen</i> ,
<i>Plagt</i> ,	<i>Placht</i> ,	<i>Plegen</i> , enz.

Sommige schrijvers van benoorden den Rhijn, hebben, naar hunnen zachten spraakkaart, de CH gewraakt achter de woorden, die, volgens de algemeene landtaal, in SCH eindigen, schrijvende

Mens voor *Mensch*. *Vlees* voor *Vleesch*.
Vers *Versch*. *Wens* *Wensch*;

doch zijn hierin niet te volgen, zo men voor het algemeen wil schrijven. Door het Nederduitsch verstaat men de algemeene landtaal, en niet de taal van eenig bijzonder landschap, als HOLLAND, alwaar men, wel is waar, de CH, welluidendheids- en korthedshalve, zeldzaam hoort klinken; doch dit heeft geen plaats in alle andere, zo noordsche als zuidelijke gewesten, alwaar men haar in alle gevallen hoort, en waarom daarmede ook moet geschreeven worden.

Veelen gebruiken de CH in naamwoorden, die van het Grieksch afftammen, anderen de K, schrijvende

Kristen. *Christen*.
Kristus. *Christus*.
Kristoffel. *Christoffel*.

Ik acht dat men in dit geval de CH moet behouden in naamwoorden, die hunnen oorspronglijken uitgang nog hebben; als CHRISTUS, CHRISTOPHORUS; doch in ingelijfde woorden, als KRISTEN, KRISTENDOM, KRISTOFFEL, enz. acht ik, dat men, om aan de uitspraak te voldoen, de CH behouden moet.

D.

Hoort men in 't begin der woorden

Dak. *Dik.* *Duchten.*
Dek. *Doch.* *Dwang*, enz.

Ook in 't midden van

Bidden. *Redden.* *Wedden*, enz.

En op het einde van ,

ik *Had.* dat ik *Hadd.*
Word *Word*

Doch in naamwoorden heeft zij eene drievoudige spelling; want veelen spellen, bij voorbeeld, ANTWOORD met eene D op 't einde, om in dezelve het meervoud aantetoonen; anderen spellen ANTWOORT met eene T op 't einde, om de gewoone uitspraak in te volgen; en weder anderen spellen ANTWOORDT met DT, om aan beide opgemelde inzichten teffens te voldoen.

Zij die voor de spelling der T op het einde der naam-, werk- en deelwoorden ijveren, gelijk MOONEN en NYLOË, beroepen zich op de uitspraak, en houden te recht staande, dat men, bij voorbeeld, in de woorden LANT, PAT, GOET, OUT, hij WORDT, SMEEDT, BEMINNENT, GEEVENT, GEVLEIT, BEZORGT, enz. op het einde geene D; maar eene T hoort. Zeker is het, dat hij die eenige kennis der uitheemsche taalen, in welken somtijds de D op het einde eeniger woorden gevonden wordt, heeft, en naauwkeurig opmerkt hoe zacht zij bij de Franschen in *Accord*, *Marchand*; bij de Spaanschen in *Verdad*, *Virtud*, en bij de Engelschen in *I had*, *bad*, enz. klinkt; zeker, zeg ik, zal hij, door de vergelijking diens

diens zachten klank met onzen uitgang, overtuigd worden, dat in de opgemelde en voortgelijke naam-, werk- en deelwoorden geene zachte D, maar wel eene harde T gehoord wordt. Behalven dien kunnen wij zulks ontwaaren door de opvolging van een woord, dat met eenen zelfklinker begint; want

Slaa de HANT 'ER aan, luidt als,
Slaa de HANTTER aan;

daar anders, zo het woord HANT met eene fluit D moest gespeld worden,

Slaa de HAND 'ER aan, zou luiden als,
Slaa de HANDDER aan.

Nu zal geen geboren Nederlander zeggen: *Slaa de HANDDER aan*; maar wel *Slaa de HANTTER aan*, en dus bewijst hier de algemeene uitspraak dat wij HANT met geene D; maar met eene T moeten fluiten. Wij hebben echter veele werkwoorden, die in den eersten persoon van den tegenwoordigen tijd der aantoonende wijze, eene D op het einde hebben; maar alsdan klinkt zij zo zacht, dat zij naauwlijks in de gemeenzaame spraake gehoord wordt, dus zegt men gewoonlijk,

Ik wor zwakker, voor, *Ik WORD zwakker*.

Ik houw het vast, voor, *Ik HOUD het vast*.

De voorstaaners van de spellinge der fluit T zeggèn wijders, dat men moet schrijven zo als men spreekt; dat onze naamwoorden eer met eenen harden dan zachten medeklank eindigen; en dat, gelijk de harde fluit F en S in 't eenvoud, na eenen langen klinker en twee- en drieklinkers, in 't meervoud in eene zachte lettergreepopenende V en Z veranderen, also ook de harde fluit T van

't eenvoud in eene zachte D van 't meervoud verwandelen moet.

Hier tegen zeggen de voorstaanders van de spellinge der fluit D in naam- en werkwoorden, die in 't meervoud of in een gebogen geval eene D vereischen, dat niet altijd de fluit D als eene T klinkt, gelijk blijkt, bij voorbeeld, in

Het RAT opwinden, dat luidt als, *Het RAD opwinden*.

LANTSMAN, als LANDSMAN of LANSMAN.

's LANTS *Schip*, als 's LANDS- of 's LANS *Schip*.

Het geene echter met de algemeene uitspraake niet strookt.

Dat wijders de spelling met de fluit D den uitheemschen te stade komt, ziende dat van het eenvoud

Land komt *Landen*. Van *Leevend* komt *Leevende*.

Hand. *Handen*. *Geevend*. *Geevende*.

Goed. *Goeden*. *Beleid*. *Beleide*.

Oud. *Ouden*. *Geleid*. *Geleide*.

Terwijl men nog daarenboven, door deze spelwijze veele naam- en werkwoorden naar hunne verschillende betekenis kan onderscheiden; zo als blijkt in

<i>Aard.</i>	en	<i>Aart.</i>
<i>Aarden.</i>		<i>Aarten.</i>
<i>Arend.</i>		<i>Arent.</i>
<i>Bed.</i>		<i>Bet.</i>
<i>Blood.</i>		<i>Bloot.</i>
<i>Bond.</i>		<i>Bont.</i>
<i>Bond.</i>		<i>Bent.</i>
<i>Bood.</i>		<i>Boot.</i>
<i>Boord.</i>		<i>Boort.</i>
<i>Bod.</i>		<i>Bot.</i>

Deugd.

<i>Deugd.</i>	en	<i>Deugt.</i>
<i>Gad.</i>		<i>Gat.</i>
<i>Gemoed.</i>		<i>Gemoet.</i>
<i>Gefchud.</i>		<i>Gefchut.</i>
<i>Gewed.</i>		<i>Gewet.</i>
<i>God.</i>		<i>Got.</i>
<i>Graad.</i>		<i>Graat.</i>
<i>Hard.</i>		<i>Hart.</i>
<i>Hond.</i>		<i>Hont.</i>
<i>Houden.</i>		<i>Houten.</i>
<i>Koud.</i>		<i>Kout.</i>
<i>Laaden.</i>		<i>Laaten.</i>
<i>Lied.</i>		<i>Liet.</i>
<i>Lood.</i>		<i>Loof.</i>
<i>Looden.</i>		<i>Looten.</i>
<i>Luid.</i>		<i>Lust.</i>
<i>Mild.</i>		<i>Milt.</i>
<i>Moed.</i>		<i>Moet.</i>
<i>Mijden.</i>		<i>Mijten.</i>
<i>Nood.</i>		<i>Noot.</i>
<i>Oord.</i>		<i>Oort.</i>
<i>Pond.</i>		<i>Pont.</i>
<i>Raad.</i>		<i>Raat.</i>
<i>Rad.</i>		<i>Rat.</i>
<i>Reed.</i>		<i>Reet.</i>
<i>Reeden.</i>		<i>Reeten.</i>
<i>Ried.</i>		<i>Riet.</i>
<i>Snood.</i>		<i>Snoot.</i>
<i>Speld.</i>		<i>Spelt.</i>
<i>Vlieden.</i>		<i>Vlieten.</i>
<i>Vlooden.</i>		<i>Vlooten.</i>
<i>Wand.</i>		<i>Want.</i>

Wed.

<i>Wed.</i>	en	<i>Wet.</i>
<i>Wild.</i>		<i>Wilt gij?</i>
<i>Zweed.</i>		<i>Zweet.</i>

Andere taalkundigen trachten dit schrijfverschil te beslissen, met aan beiden, de uitspraake en de afleidinge, te voldoen door 't spellen van DT in plaats van T of D, en schrijven

<i>Godt.</i>	<i>Denkendt.</i>	<i>Belsidt.</i>
<i>Goe dt.</i>	<i>Spreekend t.</i>	<i>Gevleid t.</i>

Doch dit is tegen den regel der korthed gezondigd, en wordt daarom van weinigen gevolgd. De DT schrijft men echter in den tweeden en derden persoon der werkwoorden, die eene enkele of gedubbelde D hebben, waarvan hiervoor meer over den schrijfregel der korthed.

Daar men nu van deze drievoudige spellingwijze de beste moet verkiezen, en ieder zijne volstandige reden voor zich heeft, acht ik veiligst, het meest heerschende gebruik der geleerden te volgen; en dat schijnt, deels om de regelmaatige afleidingen, deels om den zachten spreektrant van Holland, als hoofd-provincie, te volgen, voor de spelling met de fluit D te zijn.

F,

is een vermaatschapt medeklinker met de V; doch harder in de uitspraake; zo als blijkt in

<i>Faam.</i>	en	<i>Vaam.</i>
<i>Feest.</i>		<i>Veest.</i>
<i>Feil.</i>		<i>Veil.</i>
<i>Feil.</i>		<i>Veil.</i>
<i>Feilen.</i>		<i>Veilen.</i>
<i>Feilen.</i>		<i>Vijlen.</i>

Feit.

<i>Feit.</i>	en	<i>Veit.</i>
<i>Fel.</i>		<i>Vel.</i>
<i>Fel.</i>		<i>Vel.</i>
<i>Fier.</i>		<i>Vier.</i>

Veelen gebruiken de F voor PH in woorden die van het Grieksch afftammen; als,

<i>Filadelfus</i>	voor	<i>Philadelphus.</i>
<i>Filippus.</i>		<i>Philippus.</i>
<i>Filosoof.</i>		<i>Philosooph, enz.</i>

Doch, mijns erachtens, is het best in deze en voortge-lijke griekfche woorden de PH te behouden, om te meer aan de zuivere uitspraake te voldoen; want de PH klinkt niet als F, maar als eene P, verzeld van een blaazend gelisp, en daarom te recht door de BH, GH, DH en TH worden uitgebeeld.

G,

fchrijft men in

<i>Gal.</i>	<i>Arg.</i>
<i>Geld.</i>	<i>Berg.</i>
<i>Goud.</i>	<i>Slag, enz.</i>

Zij wordt achter de N gevoegd, om den zachten neusklink aan te duiden; als blijkt in

<i>Bang.</i>	<i>Ring.</i>	<i>Jong.</i>
<i>Dwang.</i>	<i>Dwingen.</i>	<i>Sprongen, enz.</i>

In dit geval wifelt de G met K, en maakt met de voorafgaande N den harden neusklink NK, die gebruikt wordt voor eenen folgenden medeklinker; zo fchrijft men

Jonk-

Jonkman, voor *Jongman*; van *Jong*.
Oorspronkelijk voor *Oorspronkelijk* van *Oorsprong*.

Doch zo een zelfklinker volgt is de zachte neusklank NG geene verandering onderhevig; als blijkt in

Jongen van *Jong*. *Langoor* van *Lang* en *Oor*.
Koningen van *Koning*. *Toegangachtig*. *Toegang*.

H,

vindt men in 't Nederduitsch alleenlijk in het begin der lettergreepen; als bij voorbeeld in

<i>Hand</i> .	<i>Hooren</i> .	<i>Behooren</i> .
<i>Helm</i> .	<i>Hij</i> .	<i>Behsinen</i> .
<i>Hitte</i> .	<i>Huur</i> .	<i>Gehaat</i> , enz.

Sommigen gebruiken nog de H achter de G in DAGH, HEGH, VLAGH, WEGH, ENZ. doch overtollig: het geluid der H wordt achter de G niet gehoord; ook is de G alleen volstandig genoeg om den waaren klank dier woorden aantetuiden.

De Ouden schreeven ook de H achter de G, gelijk de Italiaanen vóór de klinkers E, I en IJ, nog doen, om aantetoonen dat de G alsdan niet als DSJ of SJ; maar als vóór de klinkers A, O, U en andere medeklinkers, luidt. Doch alzo de G bij ons geen tweevoudigen klank, gelijk bij de Italiaanen en Franschen, heeft, is de H in diergelijke gevallen achter de G geplaatst, overtollig.

J,

spelt men in

<i>Jak</i> .	<i>Jeugd</i> .	<i>Jok</i> .
<i>Jas</i> .	<i>Jicht</i> .	<i>Jurk</i> , enz.

De-

Deze medeklinker is eigenlijk de Hebreuwfche *iod*, en moet deswegen in alle eigene naamwoorden, die van gemelde taale overgenomen zijn, behouden worden. Doch dit heeft geene plaats in zuivere Griekfche naamwoorden; overmits de Grieken geenen medeklinker *J*, maar slechts eenen klinker *I*, hebben, die niet in verbindinge met eenen opvolgenden klinker; maar op zichzelf, als eene bijzondere lettergreep wordt uitgesproken.

De *J* wifelt ook fomtijds met de *G*; als blijkt in

Anjelier en *Angelier*.

Jenever *Genever*, enz.

De reden hiervan is, om dat, in opgemelde woorden, de *J* klinkt als de Franfche *J* of *G* voor *E* en *I*: daar zij fchijnen den Franfchen ontleend te zijn.

Op eene gelijke wijze hebben wij hun den uitgang *AGE* ontleend, die door de beste Nederlandfche fchrijvers met *AADJE* gefpeld wordt; zo als blijkt in

Boschaadje. *Pakkaadje*. *Personaadje*.

Kwellaadje. *Pelgrimaadje*. *Plantaadje*, enz.

Indien wij nu in deze en foortgelijke woorden eenigermate aan de uitspraak willen voldoen, zo klinkt in den opgemelden uitgang *AADJE* de *J* als bij de Franfchen; maar aangemerkt wij geenen medeklinker met eenen tweevoudigen klank hebben, en dat daarenboven de *D* in dien uitgang niet gehoord wordt, dunkt het mij beter dat men, ingevolge de juiste uitspraak, fchrijve; bij voorbeeld,

Boschaasje voor *Boschaadje*.

Kwellaasje *Kwellaadje*.

Pakkaasje *Pakkaadje*, enz.

D

K;

K,

schrijft men in

Kalkoen. *Kind.* *Lak.*
Keizer. *Koning.* *Lokken, enz.*

De Ouden schreeven in de plaatse van eene K de C vóór A, O, U en andere medeklinkers, in navolginge der Latijnen; doch het thans heerschende gebruik heeft deze verouderde en kwalijk ontleende spelwijs met reden afgeschafte.

Andren en nieuweren, gelijk A. MOONEN, hebben daarentegen gewild dat men de K in plaatse der C, ook vóór de E en I zoude gebruiken, en schrijven

Keder voor *Ceder*, en *Kikero* voor *Cicero*.

omdat het hoogstwaarschijnlijk is dat de oude Romeinen de C vóór E en I, even als vóór A, O, U en andere medeklinkers, als eene K hebben uitgesproken; gelijk uit de vertaalinge van het Latijn in 't Grieksch ten klaarsten blijkt; doch ons gebruik heeft deze letterkieschheid tot heden toe niet willen aanvaarden.

Oulings schreef men ook CK vóór KK; als

Hacken voor *Hakken.*
Decken *Dekken.*
Sticken *Stikken.*

ja op het einde der woorden nu de C, en dan de CK, voor de enkele K, als

Dack. *Ick.* *Wrec.*
Pec. *Jock.* *Stuck, enz.*

doch de eerste spelwijs is, om haare onregelmatigheid, en de laatste, om haare overtolligheid, door de huidige taal-

taalkundigen met reden verworpen. Zie overigen; hier-
vóór op de C.

L.

schrijft men in

Land, *Schel.* *Bellen.*
Ledig. *Vol.* *Vullen,* enz.

Oulings schreef men ook in sommige woorden de L na
de O, daar men nu den tweeklinker OU voor heeft; als
blijkt in

Goud, van *Gold.*
Koud, *Kold.*
Schout, *Scholt,* enz.

Zo wordt zij ook nog somtijds met R verwisfeld;
als in

Stameren voor *Stamslen*
Snipperen *Snippelen.*

M,

spelt men in

Mand. *Lam.* *Klèmmen,*
Mensch. *Stem.* *Brommen,* enz.

Zij behoort ook in het woord BOOMGAARD; waarvoor
men ook, doch verkeerdelijk, BOOGAARD schrijft.

N,

schrijft men in

Nadruk. *Man.* *Mannen.*
Nederig. *Zon.* *Zonnen,* enz.

Met de R wordt zij somwijlen verplaatst, als blijkt in

Born voor *Bron.*
Barnen voor *Branden,* enz.

P,

schrijft men in

Paerd. Lap. Schoppen.
Pak. Scherp. Tappen, enz.

Zij is overtollig in de woorden AMPT en AMPTMAN ;
waar voor men beter schrijft AMT en AMTMAN.

Q,

Is eene latijnsche letter, die voor de U klinkt als K
voor OE; gelijk blijkt in de woorden

Quinquagesima, Quintilianus,
Quintus, Quirinus, enz.

De Ouden, en heden nog eenige weinigen, schrijven ;
verkeerdlijk,

Quaal, voor Kwaal;
Quaad, Kwaad;
Quast, Kwast;
Quijnen, Kwijnen.

R,

schrijft men in

Raad, Door, Morren,
Rood, (Schaar, Warren, enz.

De RH is de grieksche *Rho*. Men behoort ze niet te
gebruiken dan in woorden die van het grieksch afftam-
men; echter schrijft men ze nog in

Rhijn, Rhone, Rhabarber, Rkeebok, enz.

S.

Deze is de harde vermaagdschape medeklinker der zachte Z. Men schrijft haar; eerstlijk, vóór de medeklinkers CH, N, L, P, M en T; als in,

scherm, slaan, smijten,
schrandere, sichten, smeeren,
snater, spartelen, staan,
snavel, spouwen, meest, enz.

Ten anderen, in den aanvang der volgende woorden:

sa, t'sa, salpeter, sedert, simpel, sommige,
saaij, sammelen, segrim, sipier, samtijds,
saijet, samaar, sein, sijroop, soort,
sabbat, sandelhout, seisen, sisen, sop,
sabel, sap, sek, sober, suf,
saducoër, sarazijn, sekreet, sodomij, sussen,
saffier, sargie, sammelen, sok, sukkeljen,
saffraan, satan, setrij, soldij, sul,
salaad, suter, servet, sondaat, stullen,
saisuen, satijn, sexe, solfer, suifer,
spraak, saus, staderen, sollen, suspen,
salet, sausijs, sinkel, sim, suiker,
sulij, scepter, sim, somber, suizebollen.

Ten derden, achter de harde medeklinkers F, K, M, P en T; doch achter de D, L, N en R verandert de harde S in eene zachte Z; als in

Velze, van Vels;
Onze, Ons;
Vaerzen, Vaers.

De vaste uitgangen ZAAM en ZEL worden uitgezonderd; hierom schrijft men

D }

Weef-

Weefzel, voor *Weeffel*;
Werkzaam *Werkzaam*;
Zweemzel, *Zweemfel*;
Schraapfel, *Schraapfel*;
Nabootzaam, *Nabootzaam*.

T,

schrijft men in

Tak, Kat, Katten.
Tand, Lat, Latten.

De T is bij ons in de werkwoorden de merkletter van den derden persoon van 't eenvoud; hierom schrijft men

Hij doet, en niet *hij doet*,
Hij schrijft *hij schrijfd*.

Ook wordt zij bij bekorting verdubbeld in den voorledenen tijd der werkwoorden, die in de onbepaalde wijze met eene dubbele T geschreven moeten worden; als

Eij wette, voor *hij wettede*, van *wetten*;
Hij zette, voor *hij zettede*, van *zetten*.

Zie verder hier vóór op den spelregel der korthed.

De TI, gevolgd door eenen anderen klinker, heeft bij de Latijnen den klank van TSI; als blijkt in,

Lucretia, Tertio, Horatius.

Deze spelwijs behoort men in het Nederduitsch te behouden, zo het zuivere latijnsche naamwoorden zijn; doch zo zij bij ons ingelijfd zijn, en onzen gewoonen uitgang ontvangen hebben, is het beter de spelling naar de uitspraak te voegen, schrijvende TS voor T; en dus

Predikaatsie voor *Predicatie* of *Predicacie*;
Profeetsie voor *Profetie* of *Profecie*.

V,

V.

schrijft men alleenlijk in 't begin der lettergreepen, zo vóór de klinkers als vóór de medeklinkers; gelijk in

Vaers, Visch, Vles, Vrede,
Versch, Vos, Vliet, Vrucht, enz.

De *V*, een zachte vermaagdschape medeklinker der harde *F* zijnde, wordt dikwerf, naar de zachte hollandsche uitspraak voor dezelve gebruikt; als blijkt in

Vleermuis, voor Fleermuis; Vorm, voor Form;
Vles, Flés; Vrank, Frank;
Vlier, Flier; Vrankrijk, Frankrijk;
Vriesland, Friesland; Vokken, Fokken;

W,

schrijft men in het begin, in 't midden, en op het einde der lettergreepen, als

Wal, Dwang, Eeuw,
Woord, Kwelling, Vrouw.

Zij komt vóór geen medeklinker dan alleenlijk vóór de *R*; als,

Wrang, Wrevel,
Wreed, Wroeten.

X,

is de grieksche *X*, die voor de *GS*, *KS* en *CHS* gebruikt wordt. Zij dient om grieksche en latijnsche naamwoorden te schrijven; als,

Xantus, Xerxes, Alexander.

In 't Nederduitsch gebruikt men thans **KS** voor **X**,
schrijvende

Blijks, voor *Blijx*; *Zulks*, voor *Zulx*;
Rijks, *Rijx*; *Blikzem*, *Blixem*.

Z,

is de zachte vermaagdfchapte medeklinker der harde
S; gelijk men hoort in

Zael en *Sabel*; *Zolder* en *Soldij*;
Ik *Zaaij* *Saaij*; *Zuigen* *Suiker*;
Zingen *Sisfen*; wij *Zullen* *Sullen*.

Men vindt haar alleenlijk in 't begin der lettergreepen
vóór de zelfklinkers, en vóór den medeklinker **W**,
waarvoor men eertijds eene **S** schreef; als

Zwaan, voor *Swaan*; *Zweeren*, voor *Sweeren*;
Zwart, *Swart*; *Zwerven*, *Swerven*.

VIERDE AFDEELING.

V A N D E

STEMMAATKUNDE.

De **STEMMAAT** wordt onderscheiden in **WOORDMAAT**,
en **WOORDTOON**.

De **WOORDMAAT** leert ons de langheid en kortheid;
en de **WOORDTOON** den hoogen en laagen stemtoon der
lettergreepen, in vergelijkinge tot malkanderen.

V A N

W O O R D M A A T.

De tijdmaat der lettergreepen is bij ons drievuldig; dat is, kort of ééntijdig; middenbaar of tweetijdig, en lang of drietijdig; gelijk, bij voorbeeld, blijkt in het woord

Aanporren.

Hier is de eerste lettergreep AAN, lang of drietijdig in vergelijking der laatste lettergreep REN; dat is, men heeft driemaal zo veel tijds noodig om AAN als REN uitte spreken; zo is ook de middenlettergreep POR, middenbaar of tweetijdig; dat is, langer dan de laatste lettergreep REN, en korter dan de eerste AAN.

De drievoudige stemmaat wordt in het Nederduitsch, en door ons spraakgebruik, en door de volgende regels gekend. De lange lettergreepen teken ik met een (—), de middenbaare met (*), en de korte met (v) boven de klinkers.

Lange of drietijdige lettergreepen zijn,

Ten 1. Alle lettergreepen, die met gedubbelde klinkers geschreven worden; als met

AA of AE in	<i>aard, maar, daar;</i>
EE	<i>geen, zeer, been;</i>
IJ of Y	<i>mijn, wijn, zij;</i>
OO	<i>door, zoon, woon;</i>
UU of UE	<i>zuur, muur, duur.</i>

Ten 2. Alle twee- en drieklinkers; als zijn,

Ai	in <i>mai</i> ,	<i>ai</i> ;
AU en AUW	<i>paus</i> ,	<i>snauw</i> ;
EI en EIJ	<i>heil</i> ,	<i>feil</i> ; <i>spreij</i> ;
EU	<i>deur</i> ,	<i>heer</i> ;
IE	<i>zien</i> ,	<i>dien</i> ;
OE	<i>doen</i> ,	<i>goed</i> ;
OU en OUW	<i>mout</i> ,	<i>stout</i> , <i>vrouw</i> ;
UI en UIJ	<i>duim</i> ,	<i>wit</i> , <i>luij</i> ;
AAI en AAIJ	<i>draait</i> ,	<i>zwaait</i> , <i>draaij</i> ;
AAU of AAUW	<i>snauw</i> ,	<i>naauw</i> ;
EEU of EEUW	<i>geeuw</i> ,	<i>leeuw</i> ;
IEU of IEUW	<i>nieuw</i> ,	<i>kieuw</i> ;
OEI of OEIJ	<i>moeij</i> ,	<i>boeij</i> , <i>bloeij</i> ;
OOI en OOIJ	<i>dooit</i> ,	<i>mooij</i> , enz.

Ten 3. Alle éénlettergreepige woorden, die eindigen in de naklanken L, M, N, NG en R, of in de blaasklanken CH, F, G en S, op zich zelve, of door één of meer fluitletters gevolgd; als,

dal, *vult*, *hulst*,
dam, *komt*, *komst*,
man, *wond*, *gunst*,
zang, *dingt*, *jongs*,
kar, *versch*, *vorst*,
lach, *lucht*, *lichtst*,
kaf, *graft*, *doest*,
zeg, *ligt*, *ligtst*,
das, *vast*, *mensch*.

Alsmede de stopklanken B, D, K, P en T, door eenen fluitletter gevolgd; als,

Hebt,

Hebt, thans, straks, spropt, nats, enz.

Ten 4. De eerste lettergreep van alle tweelettergreepige woorden, die eenen middenbaaren of korten uitgang hebben; als,

*Wasdom, Vader,
Vriendschap, Hemel,
Dronkaart, Bode.*

Ten 5. De volgende voorzetzels in tweelettergreepige woorden.

AAN	in	<i>Aanrit</i> ;	NA	in	<i>Nazien</i> ;
AF		<i>Afgang</i> ;	OM		<i>Omgang</i> ;
ANT		<i>Antwoord</i> ;	ON		<i>Ondienst</i> ;
BIJ		<i>Bijzijn</i> ;	OP		<i>Opwaards</i> ;
DOOR		<i>Doorgang</i> ;	TOE		<i>Toezang</i> ;
MIS		<i>Misdaad</i> ;	UIT		<i>Uitvaard</i> ;
			WAN		<i>Wangunst</i> .

Ten 6. Insgelijks in drie- en meer lettergreepige woorden, zo 'er eene korte lettergreep op volgt; bij voorbeeld in

*Aangeboden, Nabestânde,
Bijgelegd, Omgekomen,
Doorgebragt, Toegekeerd.*

Ten 7. Zo na de bovengemelde voorzetzels eene lange of middenbaare lettergreep volgt, dan heeft het voorzetzels de **TOONHEFFING**, en de tweede lettergreep blijft lang; als blijkt in

*Aanslagen, Omkeeren,
Afmaaken, Nabootsen,
Bijwoonen, Doorbrengen, enz.*

Ten 8. Maar het voorzetsel MIS is kort voor een werkwoord, als blijkt in

Misdoen, Misdrijven,
Misgaan, Misachten.

Ten 9. De volgende uitheemsche uitgangen zijn lang:

AAN	in	<i>Americaan;</i>
EIT		<i>Majesteit;</i>
EIJ		<i>Livreij;</i>
EEL		<i>Tooneel;</i>
EIN		<i>Romein;</i>
ES		<i>Zondares;</i>
ET		<i>Banket;</i>
IER		<i>Tuinier;</i>
IN		<i>Vriendin;</i>
IST		<i>Bloemist;</i>
OEN		<i>Venizoen;</i>
IJ		<i>Slavernij;</i>
IJT		<i>Hippocrijt.</i>

Ten 10. De volgende uitgangen hebben de eerste lettergreep lang, of afetijdig, en de laatste kort, of ééntijdig:

ACHTIG	in	<i>Roodachtig;</i>
ERSCHE		<i>Meestersche;</i>
HANDE		<i>Allerhande;</i>
IERSTER		<i>Tuinierster;</i>
AADJE		<i>Bosfchaadje.</i>

Ten 11. Omtrent de achtervoegzels is nog aantemerken, dat de korten somtijds eenen langen, en de langen eenen korten uitgang kunnen bij zig neemen; als in,

Bur-

Heb , Strop ,
Had , Stut ,
Stok , Schot .

Ten 2. Insgelijks de gedubbelde stopklanken ; als ,

Hebben ,
Hadden ,
Stokken ,
Stopping ,
Stukken .

Ten 3. De volgende uitgangen ,

AAR	in	<i>Makelaar ;</i>
AART		<i>Dronkaart ;</i>
BAAR		<i>Wonderbaar ;</i>
DOM		<i>Eigendom ;</i>
HEID		<i>Goedheid ;</i>
ING		<i>Korting ;</i>
LEI		<i>Eenerlei ;</i>
LING		<i>Leerling ;</i>
LINGS		<i>Schreidelings ;</i>
LOOS		<i>Achteloos ;</i>
LIJK		<i>Vriendelijk ;</i>
NIS		<i>Geheugenis ;</i>
SCHAP		<i>Maatschap ;</i>
ZAAM		<i>Leerzaam .</i>

Korte of eentijdige lettergreepen zijn :

Ten 1. De volgende voorvoegzels ;

BE	in	<i>Begin ,</i>	<i>Begeeren ;</i>
ER		<i>Ervaaeren ,</i>	<i>Erbarmen ;</i>
GE		<i>Geheel ,</i>	<i>Gegeeven ;</i>
ONT		<i>Ontvangen ,</i>	<i>Ontzenuwen ;</i>
VER		<i>Verrijkt ,</i>	<i>Verhoord ;</i>

Ten

Ten 2. De volgende uitgangen;

DE	in	<i>Liefde,</i>	<i>Loofde;</i>
E		<i>Erve,</i>	<i>Toone;</i>
EL		<i>Engel,</i>	<i>Hemel;</i>
EM		<i>Adem,</i>	<i>Vadem;</i>
EN		<i>Molen,</i>	<i>Geeven;</i>
END		<i>Uchtend,</i>	<i>Vreezend;</i>
ENS		<i>Moetwillens,</i>	<i>Leevens;</i>
ER		<i>Zwanger,</i>	<i>Duurer;</i>
ERS		<i>Anders,</i>	<i>Schranders;</i>
ISCH		<i>Brittisch,</i>	<i>Gottisch;</i>
IG		<i>Waadig,</i>	<i>Noodig;</i>
SCHE		<i>Aardsche,</i>	<i>Hemelsche;</i>
KEN		<i>Doekskén,</i>	<i>Maagdeken;</i>
SE		<i>Schetse,</i>	<i>Kwetse;</i>
SEM		<i>Bloeiſem,</i>	
STE		<i>Gunste,</i>	<i>Kunste;</i>
STER		<i>Zangſter,</i>	<i>Dichtſter;</i>
TE		<i>Hoogſte,</i>	<i>Begeerte;</i>
TIG		<i>Twintig,</i>	<i>Vijftig;</i>
TJE of JE		<i>Schoentje,</i>	<i>Hoedje;</i>
UW		<i>Schaduw,</i>	<i>Weduw;</i>
ZE		<i>Rooze,</i>	<i>Vaerze;</i>
ZEL		<i>Dekzel,</i>	<i>Opveegzel.</i>

Ten 3. De éénlettergreepige woorden

De, den, der, en, 'er, ge,

Het, me, te, de, we, ze.

Bij het naſpooren der opgamelde regelen, ontdekte ik de volgende eigenschappen der Nederduitſche Spraake, die ik niet nalaaten kan hier in te laſſchen.

Ten 1. Dat de meeste grondnaam- en werkwoorden uit eene enkele lettergreep bestaan.

Ten

Ten 2. Dat alle de twee lettergreepige woorden den toon op de eerste greep hebben; invoege hiervan niet dan uitheemsche woorden uitgezonderd kunnen worden; als zijn,

*Livrei, Tooneel, Romein, Banket,
 Bordeel, Kapel, Granaat, Fornuis,
 Tabak, Papier, Persoon, Natuur,
 Mortier, Pistool, Citroen, Minuit, enz.*

Hieruit blijkt de eigenaartige korthed, en tevens de regelmaatige toonval der Nederduitsche Spraake; twee eigenschappen, die de grootste volmaaktheden eener taale uitmaaken; waarvan ter zijner plaats breeder.

V A N D E N

W O O R D T O O N.

De spraaktoonen zijn in het Nederduitsch bepaald of onbepaald.

Alle twee- en meer lettergreepige woorden hebben eenen bepaalden toon, dien men uit de volgende regelen kan leeren kennen.

Ten 1. In woorden van twee lange lettergreepen, heeft de eerste lettergreep den toon; als in

*Bloodaart, Deugdrijk,
 Doolhof, Eetzaal.*

Ten 2. Tweelettergreepige woorden, wier eerste greep lang, en wier laatste middenbaar of kort is, hebben den toon op de eerste lettergreep; als in,

*Maatschap, Geeven,
 Leerzaam, Liefde.*

Ten

Ten 3. Tweelettergreepige woorden, wier eerste greep middenbaar, en de laatste lang, middenbaar of kort is, hebben den toon op de eerste lettergreep; als in

Godloos, Schatbaar,
Hebzucht, Stokken, enz.

Ten 4. Tweelettergreepige woorden, wier eerste greep kort, en de laatste lang of middenbaar is, hebben den toon op de laatste lettergreep; als in

Bedaard, Erken,
Geleerd, Verlak.

Ten 5. De scheibare voorvoegzels AAN, AF, BIJ, DOOR, NA, OP, TOE, UIT, hebben in twee- en meer lettergreepige woorden altijd de toonverheffing; als,

Aandoen, Nagaan, leg aan,
Afveegen, Opzitten, geef af,
Bijzijn, Toegang, veeg uit.
Doordringen, Uitvinden, doe toe.

Ten 6. De uitheemsche lange uitgangen AAN, EIT, EI, EEL, enz. hier vóór vermeld, hebben mede den toonval; als,

Amerikaan, Romein,
Majesteit, Zondaares,
Livrei, Banket,
Tooneel, Tuinier, enz.

Ten 7. De voorvoegzels WAN, ON en HER, hebben den toonval, wanneer eene enkele lettergreep volgt; als in

Wangunst, Onsterk, Herkomst;

doch

doch, zo na de laatste lettergreep een middenbaare of korte uitgang volgt, dan wordt de toon op de middenste greep verſchooven; als in

Wangunſtig, Onſterkte, Herkomſtig.

Volgt na de opgemelde voorvoegzels eene korte lettergreep, dan behouden zij den toonval; als in

Wangedrocht, Onbedacht, Hergeleid.

Ten 8. Eene lange of middenbaare lettergreep, tuſſchen twee middenbaare of korte greepen, heeft immer den toonval; als in

*Begraaven, Ontwaakbaar,
Erkennen, Geaartheid.*

Ten 9. Koppelwoorden van drie lettergreepen, waarvan de eerſte een naamwoord is, hebben den toon op de eerſte lettergreep; als in

Waagdraager, Putwater, Landziekte, enz.

Ten 10. Koppelwoorden van drie lettergreepen, welke bijnaam- of bijwerkwoorden zijn, hebben den toon in 't midden; als,

Goedaartig, Argliſtig, enz.

Ten 11. Alle vier, vijf, of meer lettergreepige koppelwoorden volgen de twee laatſtvoorgaande regels.

Ten 12. De uitgangen der middenbaare klankmaate hebben geenen toon, wanneer zij op eene lange of middenbaare lettergreep volgen; als in

Ondankbaar, goedheid, langzaam, enz.

Deſgelijks, zo zij door eene korte lettergreep voorgaan, en door eene lange of middenbaare gevolgd worden; als,

Han-

Handelbaar goed.

De goedigheid tarten;

doch wanneer gemelde uitgangen tusfchen twee korte lettergreepen geplaatst staan, verkrijgen zij eenen langen toon; als bij voorbeeld in

Milddaadigheid betrachten.

Ten 13. In enkellettergreepige woorden wordt de toonval bepaald door de voorgaande en volgende lange, middenbaare of korte lettergreepen; volgens deze beide spraakregels;

Een toon verlaagt de volgende lettergreep.

Drie volgende ontoonige lettergreepen verhoogen de middenfte greep éénen toon.

Dus heeft een enkellettergreepig woord geen toon, na eenen voorgaanden toon; offchoon de volgende lettergreepen lang of kort zijn; als,

Bewijs mij vriend.

Ontrouw mij de gedachten.

Een enkellettergreepig woord, tusfchen twee korte greepen geplaatst, heeft eenen hoogen, zo het van eene lange; en eenen laag toon, zo het van eene middenbaare klankmaat is; als,

Die giften zijn te groot.

Ik wachte op de zaak.

De onbepaalde, of klemtoon, is veelal willekeurig, wannecr drie, vier, vijf, of meer enkellettergreepige woorden onmiddellijk op malkanderen volgen; het geene, om de korthcid onzer spraake, dikwerf onvermijdelijk is. In dit geval wordt het twijfelachtig, welke en hoe-

hoeveele lettergreepen den toon moeten ontvangen; bij voorbeeld, in deze rede,

Hier woont zijn zoon,

is het willekeurig den toonval, of op het eerste, het tweede, het derde, of op het laatste woord te plaatsen; doch teffens zonder of met nadruk.

Zo men de zaak slechts verhaalt, dan valt de toon op het naam- en werkwoord, als de voornaamste deelen der rede; en men zegt,

Hier woont zijn zoon;

doch wanneer men den toon op het eerste woord **HIER**, plaatst, zo spreekt men hoofdzaaklijk met betrekkinge tot de plaats daar men zig bevindt; het volgende werkwoord verliest daardoor zijnen anders natuurlijken toon, en men zegt,

Hier woont zijn zoon.

Spreekt men met opzicht tot den vader, dan valt de toon op **ZIJN**, en het voorste woord is zonder toon, om dat de uitspraak zich verhaast het zaaklijke deel te noemen, en men zegt,

Hier woont zijn zoon.

Wil men eindelijk aanduiden dat men van den zoon en van niemand anders spreekt, dan valt de toon op **ZOON**, en de vóórsgaande woorden hebben geen toon; aldus,

Hier woont zijn zoon.

Deze vrijkeurige toonvallen hebben hunne bijzondere nuttigheid in de gewoone dichtmaate, zo om de wanluidenten-

dende ééntoonigheid der vaerzen te vermijden, als om den begeerde nadruk der rede te kunnen plaatfen.

VIERDE AFDEELING.

V A N D E

SCHEI-TEKENKUNDE.

Behalven de kennis der lettermerken behoort men nog de scheitekens en hun gebruik te kennen.

De scheitekens zijn bij ons agttien in getalle.

- Ten 1. (,) *Streep, Zinsnede.*
- Ten 2. (;) *Stipsnede, Puntcomma.*
- Ten 3. (:) *Tweestip, Lidteken.*
- Ten 4. (.) *Stip.*
- Ten 5. (!) *Verwonderingsteken.*
- Ten 6. (?) *Vraagteken.*
- Ten 7. (;) *Tusfchenstelling.*
- Ten 8. (-) *Koppelteken.*
- Ten 9. („) *Tweestreep.*
- Ten 10. (-) *Afbreeking.*
- Ten 11. (..) *Deelteken.*
- Ten 12. (...) *Beletfelteken.*
- Ten 13. (—) *Rustteken.*
- Ten 14. (') *Afwendingsteken.*
- Ten 15. (') *Scherpe Toon.*
- Ten 16. (`) *Zwaare Toon.*
- Ten 17. (^) *Omgeboogen Toon.*
- Ten 18. (§) *Afdeeling.*

Het gebruik dezer tekenen is als volgt:

STREEP

STREEP OF ZINSNEDE.

(,)

Dit scheideteeken gebruikt men

Ten 1. Om naamwoorden, bijnaamwoorden, werkwoorden, deelwoorden, bijwerkwoorden en voorzetzels te onderscheiden.

Naamwoorden.

Om van VONDEL, ANTONIDES, BRAND, VOLLENHOVEN en anderen niet te spreken.

Bijnaamwoorden.

Hij is voorzichtig, oplettend, naauwkeurig en bescheiden.

Werkwoorden.

Hij schrijft, dicht, en schildert te gelijk.

Deelwoorden.

Waardoor de rust verworven, het vergenoegen geboren, en de deugd aanminnelijk gemaakt wordt.

Bijwerkwoorden.

Het welke alom, altijd, en van allen geloofd is.

Voorzetzels.

Door, met, en in vrede kunnen we alleen gelukkig zijn.

Ten 2. Indien een koppelwoord de woorden zamen bindt, stelt men geen scheideteeken.

De-

Deze koppelwoorden zijn, EN, NOCH, OF, ALS, GELIJK, en weinige anderen.

De vreugde en blijdschap is groot.

Hij wil hem noch zien noch hooren.

Hij doet het eene of andere.

Hij is zo veranderlijk als de wind.

Ten 3. Men stelt echter een streep vóór de bovengenoemde voegwoorden, indien de zinleden tusfschenvallig of omftandig zijn.

Ik heb alles naauwkeurig waargenomen, en tevens uwe laatste order aangetekend, zo als gij mij belast hebt.

Ten 4. Een tusfschenrede, wanneer zij niet groot is, wordt vóór en achter door dit scheidteken afgezonderd.

Hij spreekt, zo hij zegt, Duitsch en Fransch.

Edoch, zo de tusfschenreden lang vallen, worden zij gemeenlijk binnen een () geflooten.

Eindelijk staat nog aantemerken, dat men bij iedere streep, in het leezen een weinig toeven moet.

STIPSNEDE OF HALFLIDTEKEN.

(;)

Deze gebruikt men

Ten 1. In tegengestelde bewoordingen.

Hem

Hem zijn de algemeene en bijzondere ; kerklijke en waereldlijke ; zijne eigene en eens anders zaaken toevertrouwd.

Ten 2. De overtollige spreuken, die onder eene zelfde beheersching zijn, worden door dit teken van malkanderen gescheiden.

Gij zijt ongevoelig omtrent de goedheid van eenen vriend, die u bemint ; van eenen vriend, die u allerwege tracht te bevoordeelen ; van eenen vriend, die zich zelve voor u zoo vaak te pande stelt.

Dit vertoog bestaat uit drie deelen ; het eerste bevat de gronden der Wiskunde ; het andere de beginsels der Natuurkunde ; en het laatste de beschouwende Geneeskunde.

Ten 3. Overigens dient dit scheiteken om de leden van eenen VOLZIN te scheiden ; lang zijnde, bestaat de volzin gemeenlijk uit één, twee of meer zinsleden.

In het leezen moet men bij dit teken een weinig meer rusten dan bij de voorgaande streep.

Ten 4. Eindelijk stelt men dit teken voor de volgende voegwoorden ;

<i>Aangezien dat,</i>	<i>Opdat,</i>
<i>Alhoewel, hoewel,</i>	<i>Schoon dat, offchoon dat,</i>
<i>De vijl,</i>	<i>Uitgenomen dat,</i>
<i>Maar,</i>	<i>Voor 't overige,</i>
<i>Mits dat,</i>	<i>Want,</i>
<i>Niettemin,</i>	<i>Zodanig dat,</i>
<i>Omdat,</i>	<i>Zo veel te meer,</i>
<i>Onderiusfchen,</i>	<i>Zo wel, enz.</i>

TWEE-

TWEESTIP OF LIDTEKEN.

[:]

Dit schein-teken gebruikt men

Ten 1. In het midden van eenen volzin, als het eerste zindeel eenen volkomen zin uitmaakt;

NEPOS is zulk een bekwaam man, dat hij alleen waardig schijnt dit amt te bekleeden: maar aan den anderen kant is hij zo eerlijk, dat hij alleen waardig schijnt het zelve nooit te aanvaarden.

Ten 2. Indien men eens anders woorden bijbrengt; als,

Dus zegt HIPPOCRATES: het leeven is kort, de kunst is lang.

Ten 3. Vóór de wederstreevende, voorwaardige, en bindende voegwoorden; als zijn,

Maar, Voor 't overige,

Ondertuschen, Uitgenommen,

Nietemin, Mits dat,

Ten anderen, Op voorwaarde dat.

In 't leezen rust men bij dit teken nog een weinig langer dan bij het voorgaande.

S T I P.

[:]

Dit schein-teken dient om eenen volzin te fluiten.

Ik rekende mij te vroeg onder het getal der gelukkigen; indien de Fortuin ons kan verrijken, zij kan ons ook nutloos vlesjen.

E

Uit

Uit dit alles blijkt dat de streep, stipsnede en tweestip dienen om de kleinere en grootere deelen van eenen volzin afteperken.

Ten einde nu dit spraakkundig deel des te beter te verstaan, merkt men aan, dat de stijl of lang of kort is; en dat in den langen volzinnigen, of periodischen stijl, de volzinnen enkel of éénledig, en zamengesteld of meerledig zijn.

In de enkele of éénledige volzinnen worden de deelen slechts door streepen gescheiden, als in dit volgende:

Die rechtvaardig leeft, zich bij de menschen bemind maakt, en voor zich zelven poogt zijne deugd te vernederen, behoeft aan zijn geluk niet te twijfelen.

Een zamengestelde volzin heeft twee zindeelen; waarvan het eerste VÓÓRZINDEEL, en het laatste NAZINDEEL genoemd wordt.

Nog wordt een zamengestelde volzin gedeeld in TWEE-, DRIE- en VIERLEDIGE.

Een vóórzindeel wordt van een nazindeel door middel van een tweestip gescheiden: de leden hier beide zindeelen worden, zo zij een volkomen voorstelzel bevatten, door een streep (,) gedeeld; alsmede door een stipsnede (;), zo wij meerder scheiding, meerder tusschentijd, en voornaamlijk zo wij iets van tegengestelde zaken willen aantoonen; of dat iets ter volmaakinge van het voorstelzel ontbreekt.

Een tweezinledige volzin heeft een tweestip [:] op het einde van het vóórzindeel, zo de volzin lang; en een stipsnede (;) zo de volzin kort valt; bij voorbeeld,

Ik heb, om veelz redenen, gewenscht, om bij u te Rome te zijn: maar voornaamlijk, op dat gij mijne aan

u verschuldigde vlijt, zo in raad als daad, zoudt mogen zien.

Geene heeft het huis groot gemaakt; deze heeft het verkleend.

Een driezinledige volzin heeft het vóór- of nazindeel gedubbeld. In beide gevallen stelt men de tweestip [:], na het vóórzindeel, en de stipfnede [;] na het eerstvolgende zinlid; als,

Zo ik in het bijzonder met u geene zeer veele en oprechte redenen tot vriendschap had; noch dat 'er van onze jeugd veele onderlinge gediensigheden plaats gehad hadden: ik zou, als beginzels onzer vriendschap van onze ouderen afleiden.

Zo ik in het bijzonder met u geene zeer veele en oprechte redenen tot vriendschap had: ik zou de beginzels onzer vriendschap van onze ouderen afleiden; onder welken altijd eene groote en naauwverknochte gemeenzaamheid plaats gehad heeft.

Een vierledige volzin heeft of gemeenlijk de tweestip [:] in 't midden des volzins, na het tweede zindeel; of voorwaards of achterwaards; naar dat het vóór- of achter zindeel uit één of drie leden bestaat, deze twee- en twee-, één- en drie-, en drie- en éénzinleden worden door eene stipfnede onderscheiden, als gemelde zinleden niet kort vallen; bij voorbeeld,

Indien de stoutmoedigheid in het veld en in de wildernissen zo veel vermag; zo de onbeschaamdheid in den rechtbank en in de rechtpleegingen goldt: A. CAECINA zoude in het rechtsgeding de onbeschaamdheid niet min wijken; dan hij in het werkende vermogen voor zijne stoutmoedigheid geweeken heeft.

Toen ik werkeloos in Tusculanus was; ter oorzaake ik de leerlingen te gemoet gezonden had; op dat zij mij zinnen boezemvriend tot eenen medevriend zoude verwerven: heb ik uwe aangenaame brieven ontrangen.

Eene ZEGGING is wijders drievoudig: enkel, zamengefeld, en ingelascht.

Eene enkele zegging bestaat uit een ONDERWERP, en een bevestigend of loochenend TOEVOEGZEL, dat is ten minsten uit éénen noemer en één werkwoord; als,

De moeder bemint haare dochter.

Eene zamengestelde zegging bestaat of uit één onderwerp en verscheidene toevoegzelen; of uit één toevoegzel en verscheidene onderwerpen; of wel uit verscheidene onderwerpen en verscheidene toevoegzelen; als,

Cicero was een Romeinsch redenaar, en te gelijk een Filosooph.

Man en vrouw zij sensgezind.

Noch zijn vermogen, noch zijne grootheid, noch zijn vernuft zijn in staat, om zijnen vijand te overwinnen, en zijne eigene gemoedsdriften te beteugelen.

Eene ingelaschte zegging bestaat, wel is waar, slechts uit één onderwerp en uit één toevoegzel; maar of haar onderwerp of haar toevoegzel, of beide haar onderwerp en toevoegzel, bevatten andere zeggingsen, die heur wijzigen of iet bijvoegen.

Alle deelen deezer zeggingsen worden door een streep gescheiden; gelijk ook de zinleden wanneer zij kort vallen.

In den verkorten stijl vallen alle scheirusten korter, n dus gebruikt men, in vergelijkingen des volzinnigen
stijls,

stijls, de streep (,), voor de stipsnede (;), en de stipsnede (;) voor de tweefstip (:).

VERWONDERINGSTEKEN.

(!)

Het verwonderingsteken gebruikt men achter een verwondering, klagte, of vreugde uitdrukking; alsmede achter, HELAAS, ACH, OCH, OCH ARM.

Wat zie ik!

O Goden! wat lijd ik al elenden!

Hoe menigwerf lonkt zij mij minzaam toe!

Ach! moet ik mij dan zulks getroosten?

Och! hoe ongelukkig is het lot verkeerd!

Helaas! gij werpt u zelve in 't onheil.

VRAAGTEKEN.

(?)

Dit teken gebruikt men achter eene vraag:

Zaagt gij het niet?

Wat had hij 'er te verrichten?

TUSSCHENSTELLING.

()

Dit gebruikt men, als men in eene rede iet inwerpt, dat achter dezelve had kunnen geplaatst worden.

Hij zal mij (indien hij niet wederom van gedachten verandert) de boeken wel zenden.

K O P P E L T E K E N.

(-).

Het koppelteken gebruikt men op de volgende wijze :

Zuid- en Noordholland.

Genees- Heel- en Vroedkunde.

Dank- Vast- en Bededag.

T W E E S T R E E P.

(„)

Dit teken gebruikt men in 't begin der regelen van eene reede, die eenen anderen ontleend is.

EPICLETUS zegt: „ *Eenige dingen zijn in ons vermogen, anderen niet: die in ons vermogen zijn, zijn ons eigen; doch die in ons vermogen niet zijn, zijn vreemd; en raaken ons niet.*”

A F B R E E K I N G.

(.)

is, als men op het einde der regelen de woorden bij lettergreepen afbreekt; dus,

*Gelijk de mildaadig-
heid altoos haare beloo-
ning ontvangt.*

D E E L T E K E N.

(..)

Het deelteken stelt men op den laatste van twee samenkomende klinkers, die niet eensgalms moeten uitgesproken worden.

Beinkt,

Beïnk, *Priëel*,
Poëzij, *Goël*, enz.

BELETZELTEKEN.

(....)

Dit teken wordt gebruikt, als de spreker in zijne rede
geftoord wordt.

P A T R O C L U S.

Ik zal hem....

A C H I L L E S.

Maar mijn vriend,

R U S T T E K E N.

(—)

Hier mede wordt eene lange rust aangeduid:

*Dit dacht ge niet. — Maar ik zal mij op eene an-
dere wijze wreeken.*

A F W E N D I N G S T E K E N.

(')

Het afwendingsteken gebruikt men, wanneer men één
of meer letters uitlaat; als,

wand'len, voor *wandelen*; *hobb'*, voor *hebbe*.
hand'len, *handelen*; *een'*, *eenen*, enz.

Ondertusfchen zet men dit teken niet overal waar eene
uitlating plaats heeft: de Dichters, en bij hen toch zijn
de uitlaatingen meestäl in gebruik, schrijven,

Uw (niet uw') vreugd heeft dubbele redes;

daar men evenwel in onrijm zou schrijven *UWE vreugd*; omdat het woord *VREUGD* van het vrouwlijke geslacht is: zulks heeft omtrent het gezegde geslacht altoos plaats, en met reden: men schrijft,

Op UW' bed, voor op UWE bed of bede;

want plaatste men voor de uitgelaatene *E* een *Afwendingsteken*,

Op UW' bed,

zo zou 't geslachtskenmerk van 't woord *BEË* twijfelachtig zijn; omdat men ook schrijft,

Op UW' fok, voor op UWEN fok,

in welk geval het *Afwendingsteken* aanduidt, dat het buigend toezetzel *EN* uitgelaaten, en dus het woord van het manlijke geslacht is.

Ter aanduidinge van 't laatstgemelde geslacht, schrijft men ook, bij voorbeeld,

Zo brenge elk uur EEN' nieuwen zegen mee;

doch het komt ons voor dat het *Afwendingsteken* in zulke gevallen overtoellig is, om dat het geboogen toevoegelijke naamwoord *NIEUWEN*, het geslacht van 't zelfstandige naamwoord *ZEGEN* reeds aanduidt, en dus tevens te kennen geeft, dat men in onrijm zou schrijven,

Zo brenge elk uur EENEN nieuwen zegen mee,

gevolglijk, dat bij het woordje *EEN* eene uitlating van *EN* plaats heeft.

Hoe zeer voords ook 't gebruik van het *afwendingsteken* in 't midden van een woord, ter aanwijzing van de plaatshebbende letteruitlatinge, te billijken zij, wordt dat gebruik echter van de tegenwoordige dichters geheel verworpen: bij hen leest men,

dwing-

<i>dwingland</i> ,	niet <i>dwing'land</i> ,	voor <i>dwingeland</i> .
<i>zuivren</i> ,	<i>zuiv'ren</i> ,	<i>zuiveren</i> .
<i>wondren</i> ,	<i>wond'ren</i> ,	<i>wonderen</i> .
<i>siddren</i> ,	<i>sidd'ren</i> ,	<i>sidderen</i> .
<i>foltring</i> ,	<i>fol'tring</i> ,	<i>fol'tering</i> .
<i>onnoozle</i> ,	<i>onnooz'le</i> ,	<i>onnoozele</i> .
<i>ijdle</i> ,	<i>ijdele</i> ,	<i>ijdele</i> , enz.

Sommigen gebruiken ook het Afwendigsteken bij de eigene naamwoorden, welken in den tweeden naamval gebogen worden, en schrijven,

JACOB's <i>goed</i> ,	in plaats van	JACOBS <i>goed</i> .
PIETER's <i>boeken</i> ,		PIETERS <i>boeken</i> .
GOVERT's <i>zotheid</i> ,		GOVERTS <i>zotheid</i> , enz.

om daardoor het eigen naamwoord onveranderd aantetoonen, en te verhoeden dat men den persoon waarvan gesproken wordt, niet JACOBS, PIETERS, GOVERTS, enz. in plaats van JACOB, PIETER, GOVERT, enz. noeme, welke misvatting gegrond zou kunnen weezen op eene onkundige vergelijking met uitheemsche eigene naamwoorden, die met een S fluiten, en dus de nederlandsche buiging in den tweeden naamval niet gedoogen; bij voorbeeld:

CHRISTUS *verdienen*.

S C H E R P E T O O N .

(.)

Dit teken gebruikt men boven de klinkers, wanneer dezelve nadrukshalve of ter onderscheidinge eenen scherpen toon vereischen: als,

Waakt op, vóór *de allerlaatste snik*.

en,

Genade en majesteit gaan zijne schreden vóór.

en,

De dwinglandij drong dóór zelfs in ons vaderland.

en,

*Een heimelijk gesprek wordt nimmer toegestaan.**Met hem die zÉKER zal de doodstraf ondergaan.*NOMSZ *Mich. Ad. de Ruiter.*

- Dezelfde Dichter laat Mevrouw LA BORDE, die te vergeefs voor de voeten van den jongen VALKENBURG geleegeen heeft, en zig nu voor die van deszelfs vader werpt, zeggen:

*Mijnheer, mijn toeverlaat! ik val aan UWE voeten**Het wreed belang dat mij te helpen hem verbiedt;**Wèêrhoudt u, vrij van rang, om mij te helpen niet.*

in welk geval de klinker U zekerlijk een scherpen toon vereischte om kracht aan de zeggung te geeven, en de onderscheiding der beide gelijkstandige verrichtingen aan te duiden.

De woordjes EEN en EENE, of gebogen zijnde, EENS, EENEN, EENER, worden een scherpen toon toegevoegd wanneer zij als getalwoorden gebruikt worden, ter onderscheidinge van diezelfde woorden, voor lidwoorden gebruikt; dus schrijft men,

Vergun mij ééne gunst!

en,

'k Zal, door ééne eukle daad, de waereld kenbaar maaken,

en,

Indien mijne uitspraak één' (d. i. ééNEN) der raaden nogt mishagen.

ZO:

zo schrijven sommigen ook,

De raad is reeds BIJÉÉN,

en ook mbet men schrijven,

*Maar wacht u; straffende, ooit die drift den toom te
vieren,*

*Die, ééns aan 't woën, den mensch een mensch doet
zijn in schijn:*

en,

*De mensch sproot uit één' (d. i. ÉENEN, een zelf-
den) flam.*

Nog wordt dit teken gebruikt, om in uitheemfche
eigene naamwoorden de uitpraak te dwingen; als,

NIOBÉ, CYBÉLE, ENZ.

van welke E, HUIDECOPER te recht zegt, dat ze veel te
fcherp uitgesproken wordt, om in een volgenden klinker
te kunnen verfmelten; waarom VONDEL verkeerdlijk
fchreef.

Want Niobe overtrof, enz.

Z W A A R E T O O N.

(')

Dit teken gebruikt men wanneer, even als bij den
fcherpen toon gezegd is, een woord nadrukshalve of ter
onderscheidinge, een zwaaren toon vereifcht; als.

Hij heeft het wél (zeer goed) gemaakt.

O M G E B O G E N T O O N.

(〃)

Dit teken duidt in de Nederduitfche Taale eene zamert-
trakking aan, het trekt naamlijk uit twee lettergreepen,

E. 6.

twee.

twee klinkers, uit iedere lettergreep één', zamen, en geeft te kennen dat 'er tusſchen dezelve ééne of meer letters uitgelaaten zijn, waardoor de toon gebogen wordt; dus ſchrijft men

<i>ſteè</i> , voor <i>ſteden</i> ,	} met uitlaatinge van	} D;			
<i>geleên</i> , <i>geleden</i> ,			} D;		
<i>ontvaên</i> , <i>ontrangen</i> ,				} NG;	
<i>bevroên</i> , <i>bevroeden</i> ,					} ED;
<i>teêr</i> , <i>teder</i> .					

Naar dezen regel zou men moeten ſchrijven
GOËN voor GODEN, met uitlaatinge van D; maar men ſchrijft ook,

GOËN voor GOEDEN, met uitlaatinge van ED, als blijkt in VERGOËN (vergoeden), het welke dus de eerstgenoemde zamentrekking aan eene dubbelzinnigheid onderworpen zou maaken; waarom men, ter verminderinge van dezelve, de dubbelde O gebruikt, ſchrijvende

Goên, voor *Goden*;

Doên, voor *Dooden*;

ten ware men wilde dat in het laaſte geval DE uitgelaaten, en de N van de laaſte lettergreep aan de onverminderde eerſte greep getrokken ware; doch dat ſtrijdt tegen het meerendeel der voorbeelden van de zamentrekkinge, en dus tegen den gegeven regel, die, gelijk meest alle regelen der taalkunde, op de meerderheid van voorbeelden gegrond is.

Door deze zamentrekking zijn ook gemaakt de woorden

Roò [in plaatſe van *Raè*] van *Roodè*;

Vaêr, van *Vader*;

Moêr, *Moeder*;

Broêr, *Broeder*;

en

en dus spreekt het laage gemeen, bij 't gewoon gebruiken van deze woorden, niet minder taalkundig dan de verheven dichter, die de woorden ONTVAËN, DOËN, GOËN, enz. in zijne vaerzen vlecht; aanmerkelijk evenwel is het voorbeeld van de dwingelandij, die het gebruik met betrekkinge tot de taal oefent; want de kluchtsfeldichter moge de uitdrukkingen *ja moër*, *roô wangen*, enz. onberispelijk bezigen, maar zelfs die van den burgerftand zullen zig wel wachten van hem in hunne gesprekken te volgen; veel minder zullen zij gebruik maaken van het woord *vaër*, daar zij evenwel duizendmaal *broër* zeggen; *BROEDER* houden zij voor walgelijk en gemaakt, om het dus met hun uittedrukken, maar 't verliest alle walgelijkheid, alle gemaaktheid, wanneer zij het geschreven vinden; ja zij zouden het den schrijver nimmer vergeeven indien hij *BROËR* gezet had; ondertusſchen leezen zij den verheven dichter met grooten smaak en aandoeninge wanneer hij van *GROOTVAËRS deugden* zingt; en geen van hun zou echter zijn kind onbestraft laaten, wanneer hij zeide: *Ik ga naar mijn' GROOTVAËR.*

A F D E E L I N G.

(§)

Dit teken wordt geplaatst bij de kleine deelen waarin een schrijver zijne redeneeringen verdeelt. Bij iedere afdeeling (§) plaatst hij een getal; als §. 1, §. 2, §. 3, §. 4, §. 5, enz. ten einde zig, slechts door 't noemen van dat getal, daaraan te kunnen gedraagen.

T W E E D E D E E L ,

V A N D E

S P R A A K K U N D E .

De Spraakkunde onderscheidt de woorden waaruit eene rede bestaat in

1. LIDWOORDEN ,	6. BIJWOORDEN ,
2. NAAMWOORDEN ,	7. VOEGWOORDEN ,
3. VOORNAAMWOORDEN ,	8. VOORTZETZELS ,
4. WERKWOORDEN ,	9. TUSSCHENWERPZELS ,
5. DEELWOORDEN .	

E E R S T E A F D E E L I N G .

V A N D E

L I D W O O R D E N .

De Lidwoorden, ook wel Geslachtwoorden genaamd, worden doorgaands vóór 't naamwoord gesteld, en geven deszelfs geslacht, getal en naamval te kennen: zij zijn vier in getal; als, DE, HET, EEN en EENE, en worden onderscheiden in *bepaalende*, en in *nietbepaalende Lidwoorden*.

De bepaalende Lidwoorden zijn DE en HET;

De nietbepaalende zijn EEN en EENE;

De bepaalende Lidwoorden worden zodanig genoemd, om dat zij door hun naamwoord de gedachten op één éénig voorwerp bepalen: wanneer ik zeg, *DE Koning van Pruissen is rechtvaardig*, dan vestig ik mijne aandacht,

dacht, zonder eenige verkiezing, op den thans regeerende FREDERIK: de nietbepalende Lidwoorden laten integendeel het naamwoord bij zijne ruime betekenis: wanneer ik zeg, *EEN Koning behoort rechtvaardig te zijn*, dan vestig ik mijne aandacht wel bepaaldlijk op een zekeren stand onder de menschen, naamlijk dien der Koningen [en die bepaaling ligt in het naamwoord zelf, *Koning*;] maar niet bepaaldlijk op den Koning van Pruisen, van Frankrijk, van Engeland of van een ander rijk: waaruit volgt dat het Lidwoord *EEN* niet bepaalende is.

Uit het voorgaande blijkt nu dat deze Lidwoorden onderworpen zijn aan

H E T G E S L A C H T ,
H E T G E T A L ,
E N D E N A A M V A L L E N .

V A N H E T
G E S L A C H T .

Het geslacht is drievoudig: **MANLIJK**, **VROUWLIJK**, of **ONZIJDIG**.

Hiervan zullen wij in de naastvolgende afdeeling breedter handelen.

De Lidwoorden van het manlijke geslacht, zijn,

<i>bepaalende</i> ,	<i>nietbepaalende</i> ,
DE;	EEN:

Van het vrouwlijke geslacht,

<i>bepaalende</i> ,	<i>nietbepaalende</i> ,
DE;	EENE.

Van

Van het onzijdige geslacht,

bepaalende, *nietbepaalende,*

HET;

EEN;

want men zegt,

<i>bepaalende,</i>	}	DE MAN,	}	EEN MAN,
		DE VROUW, <i>niet be-</i>		EENE VROUW,
		HET KIND, <i>paalende,</i>		EEN KIND.

V A N H E T

G E T A L.

Het getal is of *eenvoudig*, wanneer men van niet meer dan ééne zaak, of *meervoudig*, wanneer men van verscheidene zaken spreekt.

Alle de opgegeevene Lidwoorden dienen voor het eenvoudige getal in alle drie de geslachten;

bepaalende, *nietbepaalende,*

Man: DE,

Man: EEN,

Vr: DE,

Vr: EENE,

On: HET,

On: EEN,

<i>bepaalende,</i>	}	DE MAN,	}	EEN MAN,
		DE VROUW, <i>niet be-</i>		EENE VROUW,
		HET KIND, <i>paalende.</i>		EEN KIND.

Het meervoudige getal heeft in alle drie de geslachten het bepalende Lidwoord

DE;

want men zegt

Man:

Vr:

On:

DE MANNEN,

DE VROUWEN,

DE KINDEREN,

V A N

V A N D E
N A A M V A L L E N.

De Nederlandsche Taalgeleerden over 't algemeen stellen zes naamvallen; naamlijk, den *Noemer*, den *Teeler*, den *Geever*, den *Aanklaager* of *Lijder*, den *Roeper*, en den *Afneemer*; en dat in navolginge der Latijnen; doch sommigen, naamlijk zij, die willen dat wij de grieksche taal voor onze oudmoeder erkennen; stellen dat wij niet meer dan vijf naamvallen hebben, naamlijk het noemende, het teelende, het geevende, het lijdende, gemeenlijk het aanklaagende genoemd, en het uitroepende geval: den *Afneemer*, meenen zij, hebben wij zo min als de Grieken; daarvoor gebruiken wij, gelijk zij, den geever; dat zulks zodanig is, bewijzen zij daarmede, dat wij, volgens hun zeggen, het geevende geval voor het afneemende kunnen gebruiken; zo als blijkt, bij voorbeeld, in *Ik heb het dien vriend ontleend*, voor *ik heb het van dien vriend geleend*: ook wordt bij onze spraakkunstaars de zogenaamde *Afneemer* voor eene bezitting en derving gebruikt; als, *In den hove*, *Uit den velde*, enz. dat voltrekt niet met malkanderen strookt. 't Is zeker dat de zesde naamval of afneemer in onze taale dikwijls op eene zeer onbegrijpbaare wijze gebruikt wordt, waarvan het laatstvoorgaande voorbeeld ten bewijze strekt: L. TEN KATE, in zijne Nederduitsche Spraake, I. Deel Redewisf. X. §. XIII. zegt desaangaande, *maar hoe staan we met den Ablativus, die gewoonlijk door afneemer vertaald wordt? Dit geval komt mij niet minder duister te voren: want wat voor een afneming is 'er, wanneer men zegt, in dat huis, of ten zijnen huize. Alhier is de*

Ab-

Ablativus vertoevende of verzellende of, Dit wierd volbragt door of met hem; *aldaar is de Ablativus veroorzakende of medewerkende.*

Nog is 'er ook een Ablativus van verhaal, als men spreekt van hem. Doch de vierde Ablativus, namelijk, (de afscheidende) heeft den naam van Ablativus niet oneigentlijk; als van hem, van hem af, uit het huis, zonder dat, enz. Deeze vierderhande Ablativi zijn zo strijdig van aart als in en uit; en ik bekenne gaarne dat ik tot nog toe na mijn genoegen geene gemeenschap heb kunnen uitvinden, die haar alle vier insluit.

Evenwel moeten wij, naar onze gedachten, daaruit niet besluiten dat we geen Afneemend geval, geheel onderscheiden van het Geevende geval, in de Nederduitsche taale hebben: TEN KATE, hoe duister de zesde naamval hem ook voorkwame, zegt in de boven aangehaalde woorden wel uitdrukkelijk, *de vierde Ablativus, namelijk de afscheidende, heeft den naam van Ablativus niet oneigentlijk, als, van hem, van hem af, uit het huis, zonder dat, enz. en SEWEL bewijst nog duidelijker dat de Nederlanders eenen zesden naamval hebben, daar hij zegt (zie zijne Nederduitsche Spraakkunst, bladz. 180 en 181.) Men vindt 'er die beweeren dat van den vader, of van den burger, schoon als een Genitivus gebruikt, nogthans eigentlijk voor eenen Ablativus te houden zij: maar als men 't recht inziel, schijnt 'er merkelyk onderscheid te weezen, wanneer dit van als een Genitivus, en wanneer als een Ablativus moet genomen worden, want dit zeggen, De zadel van het Paerd was van trijp, levert ons eenen Genitivus en eenen Ablativus; naardien van het paerd, hier zo veel is als des paerds; doch zo is 't niet gelegen met de woorden, van trijp.*

trijp gemaakt, en in dien zin, is 't woordje van, het teken van den Ablativus, gelijk ook als men zegt, Ik ligte den zadel van het paard; dat is, ik nam hem daaraf. Dit onderscheid ziet men in deeze Spreekwijzen: Hij quam uijt het huijs van zijnen vader, en, Hij nam het huijs over van zijnen vader: want het eerste verbeeldt ons den Genitivus en 't laatste den Ablativus. Maar dubbelzinnig is dit gezeg: Hij heeft het huijs van zijnen vader geërft, zijnde dit zo wel, hij heeft zijns vaders huis [onbepaald van wien hij het geërft heeft] als, Hij heeft het huis van zijnen vader [niet van eenen anderen] geërft. — De dikte van den mast, zeker dit kan geen Ablativus genaamd worden, gelijk ook niet, Het boyenend van den mast, het welk een gedeelte van den mast is; maar zo is 't niet geleege met, de vleugel die door eenen rukwind van den mast afwaaide: waarom van den mast, in dit geval, ook een Ablativus is. Als men dan zegt, De breedte van het huijs, dan is van, het teken van den Genitivus; maar, De Steen viel van 't huijs, geeft te kennen, dat, van, eenen Ablativus betekent. — Tot dus verre SEWEL.

Dezelfde schrijver geeft, bladz. 183, nog verscheidene voorbeelden, waaruit het afneemende geval duidelijk gehoord; en waardoor derhalven ten overvloede bewezen wordt, dat de Nederlandsche taalkundigen niet ten onrechte eenen zesden naamval, of *Afneemer* erkennen; als, *Peeren van eenen boom geschud; Vruchten van een weelig land; Daar is bevel gekomen van den koning en de koninginne; Het is van hem genomen; Zij kwam van 't land; Hij viel van 't huijs; De weerhaan waaide van den toren; Verlost van den dood; Bevrijd van een quaad wijf; Ontslagen van de koortse; Ik heb eenen brief van hem*

hem ontfangen; 't Quam van mij voort; 't Is van haar genomen; Een drank van wijn en water en limoenen gemaakt; De menschen moet men van ondeugd afschrikken; Zij is verlost van kinde: welke drie laatste voorbeelden aantoonen dat de *Afneemer* somtijds ook door het woordje *van*, zonder bijvoeging van *den*, *de* of *het* uitgedrukt wordt.

Wat voorts betreft het opgegeeven voorbeeld, *ik heb het dien vriend ontleend*, voor, *ik heb het van dien vriend geleend*, als strekkende ten bewijze dat de eigenlijke *Afneemer* in 't Nederduitsch ook door den derden naamval of *Geever* zou kunnen uitgedrukt worden [zie bladz. 113.] wij oordeelen dat zulk een voorbeeld het gestelde niet kan bewijzen; vermits in de eerstgemelde spreekwijzen geen *Geever* maar wel een *Lijder* of vierde naamval plaats heeft, om dat het ontscheibaar voorzetsel *ont*, dien naamval beheerscht: dus wordt in dergelijke gevallen door sommigen ook verkeerdlijk geschreeven, *ik heb het aan eenen vriend ontleend*; beter bewijs van de duisterheid des zesden naamvals in sommige gevallen, vindt men in de reeds gegeven voorbeelden, *In den hove; Uit den velde*.

Wij stellen dan met de meeste en ook de voornaamste Nederduitsche Taalkundigen zes naamvallen, als: eenen *Noemer*, *Teeler*, *Geever*, *Aanklaager* of *Lijder*, ook wel *Beschuldiger* genoemd; eenen *Roep* en eenen *Afneemer*.

De *Noemer* stelt het naamwoord in zijne wezenlijke betekenis.

De *Teeler* wordt bij ons niet alleenlijk gebruikt in de betekenis van teelen of voordbrengen; maar ook in den zin van eigendom, en ook in dien van oorzaak, enz.

De

De *Geever* voldoet niet min aan zijne benaaminge : wordende altoos gebruikt wanneer van eene volstrektlijk uitgedrukte of ingewikkelde gifte gesproken wordt.

Het zelfde zij gezegd van den *Aanklaager* of *Lijder*, in wien iets wordt volbragt, zegt de heer MOONEN, wordende altoos gebruikt met betrekkinge tot een voorwerp dat lijdt of dat beschuldigd wordt.

De *Roepers* is die naamval waardoor men iemand aanspreekt of roept, en die met den *Noemer* overeenkomt, hij heeft geen *Geslachtwoord* tot zijn merkteken. — Maar de *tusfchenwerping* O wordt 'er met of zonder het *Voornaamwoord* Gij, dikwijls voorgezet. Zie MOONEN, bladz. 82. Hieruit volgt dat de *Roepers* onder de *Lidwoorden* geene plaats heeft.

Den *Afneemer* hebben wij boven reeds genoegzaam verklaard.

Door deze naamvallen nu ondergaan de *Lidwoorden* eenige verandering, die men buiging noemt, als volgt :

Het nietbepaalende Lidwoord

E E N.

Manlijk geslacht.

Eenv.

Noem. Een ,
Teel. Eens ,
Geev. Eenen of Aan eenen ,
Lijd. Eenen ,
Roe.
Afn. Van eenen ,

Meerv.

Noem. De ,
Teel. Der , of Van de
Geev. Den , of Aan de ,
Lijd. De
Roe.
Afn. Van de.

On-

Onzijdig Geslacht.

<i>Eenv.</i>	<i>Meerv.</i>
<i>Noem.</i> Een,	<i>Noem.</i> De,
<i>Teel.</i> Eens,	<i>Teel.</i> Der, of Van de
<i>Geev.</i> Een, Aaneen, of Eenen,	<i>Geev.</i> Den, of Aan de,
<i>Lijd.</i> Een	<i>Lijd.</i> De,
<i>Roe.</i>	<i>Roe.</i>
<i>Afn.</i> Van Een of Eenen;	<i>Afn.</i> Van de.

Het nietbepaalende Lidwoord

E E N E.

Vrouwlijk Geslacht.

<i>Eenv.</i>	<i>Meerv.</i>
<i>Noem.</i> Eene,	<i>Noem.</i> De,
<i>Teel.</i> Eener of Van eene,	<i>Teel.</i> Der, of Van de,
<i>Geev.</i> Eene, Aan eene of Eener	<i>Geev.</i> Den, of Aan de,
<i>Lijd.</i> Eene	<i>Lijd.</i> De,
<i>Roe.</i>	<i>Roe.</i>
<i>Afn.</i> Van eene of Eener;	<i>Afn.</i> Van de.

Het bepaalende Lidwoord

D E.

Mantlijk Geslacht.

<i>Eenv.</i>	<i>Meerv.</i>
<i>Noem.</i> De	<i>Noem.</i> De,
<i>Teel.</i> Des, of Van den,	<i>Teel.</i> Der, of Van de,
<i>Geev.</i> Den of Aan den,	<i>Geev.</i> Den, of Aan de,
<i>Lijd.</i> Den,	<i>Lijd.</i> De,
	<i>Eenv.</i>

<i>Eenv.</i>	<i>Meerv.</i>
<i>Roe.</i>	<i>Roe.</i>
<i>Afn.</i> Van den;	<i>Afn.</i> Van de,

Vrouwlijk Geslachts.

<i>Eenv.</i>	<i>Meerv.</i>
<i>Noem.</i> De	<i>Noem.</i> De,
<i>Teel.</i> Der, of Van de,	<i>Teel.</i> Der of Van de,
<i>Geev.</i> Der, of Aan de,	<i>Geev.</i> Aan de, of Den
<i>Lijd.</i> De,	<i>Lijd.</i> De,
<i>Roe.</i>	<i>Roe.</i>
<i>Afn.</i> Van de, of Der;	<i>Afn.</i> Van de,

Het bepaalende Lidwoord

H E T,

Onzijdig Geslacht.

<i>Eenv.</i>	<i>Meerv.</i>
<i>Noem.</i> Het,	<i>Noem.</i> De,
<i>Teel.</i> Van het, of Des,	<i>Teel.</i> Der, of Van de,
<i>Geev.</i> Het, Aan het, of Den,	<i>Geev.</i> Aan de, of Den,
<i>Lijd.</i> Het,	<i>Lijd.</i> De,
<i>Roe.</i>	<i>Roe.</i>
<i>Afn.</i> Van het, of Van den;	<i>Afn.</i> Van de.

Deze buigingen, welken door den leerling niet te veel overwogen en behandeld kunnen worden, toonen duidelijk aan, dat het meervoudige getal in alle de drie geslachten het zelfde is; want schoon MOONEN zegt (Nederduitsche Spraakkunst, bladz. 43.) *Het bepaalende Geslachtwoord is in het meervoudige getal in alle drie Ge-*

Geflachten gelijk, uitgezondert den Geever en Neemer van het Vrouwlijke, leert SEWEL ons echter in den derden naamval zeggen, *Den Vrouwen, Den Koningen, Den Leeraaresfen, Den Moederen, Den Zusteren, Den Nichten*, enz. en nergens, in den zesden naamval *Van den Mannen, Van den Menschen, Van den Afgoden, Van den Vaderen*, enz. gelijk MOONEN wil, (zie bladz. 44.) maar even als in het Vrouwlijke Geslacht, *Van de Mannen, Van de Menschen, Van de Afgoden, Van de Vaderen*, enz. waarmede de nauwkeurigte Schrijvers overéénstemmen.

T W E E D E A F D E E L I N G .

V A N D E

N A A M W O O R D E N .

De naamwoorden worden voeglijkst verdeeld in

zelfstandige,
en *toevoegelijke*, ook *bijnaamwoorden* genoemd.

Dus staat ons eerst te handelen

V A N D E

ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN.

Een zelfstandig naamwoord is kenbaar, daaraan dat het een zaak uitdrukt, waarvan door dat woord alleen, zonder eenige verdere omschrijving, een genoegzaam denkbeeld te vormen is, dus zijn de volgende naamwoorden zelfstandig:

Man,

<i>Man,</i>	<i>Vrouw,</i>	<i>Paard,</i>
<i>Woud,</i>	<i>Menigte,</i>	<i>Hoeveelheid,</i>
<i>Tiental,</i>	<i>Twaalfstal,</i>	<i>Honderdstuks,</i>
<i>Helft,</i>	<i>Derde,</i>	<i>Vijfde,</i>
<i>Dubbeld,</i>	<i>Drievoud,</i>	<i>Viervoud, enz.</i>

Het zelfstandige naamwoord wordt ook niet ongeschikt omschreeven te zijn een woord, dat met bijvoeging van een werkwoord, eenen volkomen zin kan uitmaken; als, *De man werkt, Het woud ruischt,* enz.

Deze naamwoorden nu, worden door sommigen weder onderscheiden in algemeene, in verzamelende, in eigene, in die van getal, enz.; en dan de laatstgenoemde nog weder in verzamelende, verdeelende, vermeerderende, enz.

De algemeene naamwoorden zijn die, welken algemeene denkbeelden uitdrukken, en verscheidene dingen toegevoegd kunnen worden, als *MAN, VROUW, PAARD,* enz.

Verzaamelende naamwoorden zijn zulken, die, schoon in 't eenvoud gesteld, echter veele dingen betekenen; als *WOUD, VOLK, LEGER,* enz. doch daar deze verdeeling van niet meer dienst is, dan om de woorden in hunne soorten te onderscheiden, aangezien de verzaamelende naamwoorden anderzins in alle gevallen als algemeene naamwoorden behandeld worden, zullen wij het geheugen van den leerling met dergelijke kleinigheden verder niet vermoeijen. Het zelfde zij gezegd van de woorden van getal, en alle derzelve soorten; naamlijk

De Verzamelende, *tiental, twaalfstal;*
 Verdeelende, *helft, derde, vijfde;*
 Vermeerderende, *dubbeld, drievoud, viervoud,* enz.

Eigene naamwoorden zijn zulken, die ons denkbeeiden van bijzondere zaaken geeven; als,

Willem, Jan, Frederica,
Amsteldam, Haarlem, Rotterdam,
De AA, De Amstel, Het Y,
Leeuw, Veehyraat, Pekan, enz.

Wij verdeclen de zelfstandige naamwoorden dan in algemeene en in eigene; en daar wij de laatstgenoemde reeds genoegzaam aangewezen hebben, staat ons nog te handelen van de

ALGEMEENE ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN.

Dezen worden weder onderscheiden in OORSPRONGLIJKE EN AFGELEIDE. De

Oorspronkelijke,

zijn meest van ééne lettergreep; als,

Tuin, Hart, Kruit, Kin,
Dier, Oor, Rok, Hand,
Angst, Ziel, Schaap, Lam,
Visch, Vrind, Been, Mensch, enz.

Die van meer lettergreepen zijn,

Trompet, Broeder, Hemel,
Ridder, Zuster, Amsteldam, enz.

Afgeleide.

De afleiding, welke hier bedoeld wordt, is niet de bekende *Etymologie*, waardoor beweezen wordt, dat veele

le woorden uit vreemde talen afkomstig zijn, maar alleenlijk die afleiding waardoor van het eene nederduit- sche woord het andere gemaakt wordt. De afgeleide woorden worden gewoonlijk verdeeld volgens hunne uitgangen; want sommigen eindigen in **SCHAP**, andere in **IST**, in **DOM**, **TE**, enz. doch daar deze schifting ons ook overtollig en het geheugen bezwaarende voorkomt, zullen wij daaromtrent mede de gewoone wijs van voorstellen niet volgen; maar alleenlijk eenige voorbeelden van afleidinge opgeeven, oordeelende dat de leerling daardoor een genoegzaam denkbeeld van deze woordvorminge kan verkrijgen: zulke woorden zijn dan, bij voorbeeld.

<i>Broederschap</i> ,	afgeleid van	<i>Broeder</i> ;
<i>Vriendschap</i> ,	van	<i>Vriend</i> ;
<i>Prinsdom</i> ,		<i>Prins</i> ;
<i>Tuinier</i> ,		<i>Tuin</i> ;
<i>Vogelaar</i> ,		<i>Vogel</i> ;
<i>Spreeker</i> ,		<i>Spreeken</i> ;
<i>Pachter</i> ,		<i>Pachten</i> ;
<i>Jaager</i> ,		<i>Jaagen</i> ;
<i>Amsteldammer</i> ,		<i>Amsteldam</i> ;
<i>Haarlemmer</i> ,		<i>Haarlem</i> ;
<i>Danser</i> ,		<i>Dansen</i> ;
<i>Ridderschap</i> ,		<i>Ridder</i> ;
<i>Schepzeldom</i> ,		<i>Schepzel</i> ;
<i>Zondaar</i> ,		<i>Zonden</i> ;
<i>Eeter</i> ,		<i>Eeten</i> ;
<i>Schoutschap</i> ,		<i>Schout</i> ;
<i>Maagdom</i> ,		<i>Maagd</i> ;
<i>Snijder en Snijding</i> ,		<i>Snijden</i> ;
<i>Geheugenis</i> ,		<i>Geheugen</i> ;

*Ontvangen*is , niet *Ontfangenis* , *Ontvangen* ;
*Besnijden*is , *Besnijden* ;
 en veele anderen meer.

Van de bijvoegelijke naamwoorden (welken fraks verhandeld zullen worden) worden oók zelfstandige gemaakt, als

<i>Barmhartigheid</i>	van	<i>Barmhartig</i> ;
<i>Snelheid</i>		<i>Snel</i> ;
<i>Zwartheid</i>		<i>Zwart</i> ;
<i>Hoogte</i>		<i>Hoog</i> ;
<i>Scherpte</i>		<i>Scherp</i> ;
<i>Dikte</i>		<i>Dik</i> ;
<i>Zwaarte</i>		<i>Zwaar</i> .

Deze afleiding regelt de spelding der afgeleide woorden; zij is niet zelden de meesteres, die ons daaromtrent grondige onderrichting geeft; zij leert ons, bij voorbeeld, dat wij niet met sommigen moeten spelden,

<i>Alweetenheid</i>	voor	<i>Alweetenheid</i> ;
<i>Ontfangenis</i>		<i>Ontvangen</i> ;
<i>Grootlijks</i>		<i>Grootlijks</i> ;
<i>Ervaarenheid</i>		<i>Ervaarenheid</i> , enz.

want *Alweetenheid* wordt afgeleid van *Alweeten* , niet van *Alweeten* : men zegt, *een Alweeten God* ;

<i>Ontfangenis</i>	van	<i>Ontvangen</i> , niet van	<i>Ontfangen</i> ;
<i>Grootlijks</i>		<i>Groot</i>	<i>Groote</i> ;
<i>Ervaarenheid</i>		<i>Ervaaren</i>	<i>Ervaarend</i> ;

Men zegt *een ervaren Man* , welk woord door SEWEL, *ervaaaren* geschreeven wordt, (zie zijne *Nederduitsche Spraakkunst*, bladz. 21.) *want*, zegt hij (bladz. 12.) *een bevaaren man is cervaaren, dat is, heeft het*

vaar-

vaarwater wel eer bevaaren. Min navolgbaar schrijft hij, (bladz. 181.) *zulks dat het mij niet de pijn waard schijnt, te krakkeelen,* enz.; want ik oordeel dat hij hier niet het woord PIJN, maar MOEITE moest gebruikt hebben; van gevoelen zijnde, dat wij de geheele spreekwijz van de Franschen overgenomen hebben: zij zeggen, bij voorbeeld, *Cela ne vaut pas la PEINE d'en parler,* 't welk, ter staavinge van onze gedachte, dus vertaald wordt, *Dat is de MOEITE niet waardig om 'er van te spreken:* het gebruik dezer spreekwijze bevestigt onze stelling nog verder; want meest altijd wordt daarin het woord PIJN gebruikt, wanneer de aart der bedoelde werkinge slechts MOEITE, op verre na geen PIJN, kan veroorzaaken, 't geene wij niet noodig achten door voorbeelden aan te toonen.

Tot de afgeleide woorden behooren ook de

Verkleinnaamen.

Dezen worden van de zelfstandige naamwoorden afgeleid, en gemaakt door bijvoeging van TJE of JE, wanneer het naamwoord met geen D of T sluit, en altoos door bijvoeging van JE, wanneer het integendeel de D of T voor laatste letter heeft, dus maakt men

Van <i>Zandkoker</i>	<i>Zandkokertje;</i>
<i>Boor,</i>	<i>Boortje;</i>
<i>Leer,</i>	<i>Leertje;</i>
<i>Schoen,</i>	<i>Schoentje;</i>
<i>Lepel,</i>	<i>Lepeltje;</i>
<i>Duif,</i>	<i>Duifje;</i>
<i>Been,</i>	<i>Beentje;</i>
<i>Ring,</i>	<i>Ringje;</i>
<i>Lap,</i>	<i>Lapje;</i>

<i>Van Kous,</i>	<i>Kousje;</i>
<i>Stoof,</i>	<i>Stoofje;</i>
<i>Bank,</i>	<i>Bankje;</i>
<i>Hand,</i>	<i>Handje;</i>
<i>Hout,</i>	<i>Houtje;</i>
<i>Zand,</i>	<i>Zandje;</i>
<i>Mand,</i>	<i>Mandje;</i>
<i>Lat,</i>	<i>Latje;</i>
<i>Lot,</i>	<i>Lotje;</i>
<i>Hoed,</i>	<i>Hoedje;</i>
<i>Rand,</i>	<i>Randje;</i>
<i>Band,</i>	<i>Bandje;</i>
<i>Koot,</i>	<i>Kootje;</i>
<i>Boot,</i>	<i>Bootje;</i>
<i>Zot,</i>	<i>Zotje.</i>

De verkleining geschiedt ook door bijvoeging van **KEN** of **KE**, **SKEN**, en **EKEN**, somtijds met verdubbelling der sluitletter; als volgt,

<i>Boomken</i> wordt gemaakt van <i>Boom;</i>	
<i>Boekken</i>	<i>Boek;</i>
<i>Kindken</i>	<i>Kind;</i>
<i>Belleken.</i>	<i>Bel;</i>
<i>Manneken.</i>	<i>Man;</i>
<i>Mandeken,</i>	<i>Mand;</i>
<i>Windeken.</i>	<i>Wind;</i>
<i>Wijfken,</i>	<i>Wijf;</i>
<i>Kanneken,</i>	<i>Kan;</i>
<i>Tonneken.</i>	<i>Ton, enz.</i>

Somtjids geschiedt de verkleining door bijvoeging van **ETJE** met verdubbelling van de sluitletter; als volgt:

Van

Van <i>Vlam</i> ,	wordt gemaakt <i>Vlammetje</i> ;
<i>Kan</i>	<i>Kannetje</i> ;
<i>Pan</i> ,	<i>Pannetje</i> ;
<i>Bel</i> ,	<i>Belletje</i> ;
<i>Man</i> ,	<i>Mannetje</i> ;
<i>Ben</i> ,	<i>Bennetje</i> ;
<i>Schel</i> ,	<i>Schelletje</i> ;
<i>Vin</i> ,	<i>Vinnetje</i> ;
<i>Vel</i> ,	<i>Velletje</i> ;
<i>Pen</i> ,	<i>Pennetje</i> ;
<i>Wen</i> ,	<i>Wennetje</i> ;
<i>Plan</i> ,	<i>Plannetje</i> , enz.

Eene uitzondering op deze verkleining vindt men in het woord MEID; want van het zelve maakt men, ter verkleininge, niet MEIDJE, MEIDKEN, of MEIDEKEN, maar MEISJE en MEISKEN. Zeker dichter, oordeelende dat zulks geene uitzondering, maar eene kwaade gewoonte was, schreef het volgende vaersje:

*Schoone landjeugd, zoete meidjes,
 Hoedfertjes der poesle geitjes,
 Gij doet mij verwonderd slaan,
 Als 'k u dartlen zie en speelen;
 Viervoets vrijertjes zie streelen,
 Of hen zie in 't handje slaan;
 Want de teedre aanloklijkheiden,
 Die zig beurtlings dan verspreiden,
 In uwe oogjes, zo vol vuur!
 Zeggen mij dat uwe hartjes,
 Schuldellooze minnesmartjes,
 Reeds gevoelen, en natuur,
 Naauwlijks agt of negen jaaren,
 Zig kan wachten voor 't verklaaren.*

„ Wil men ondertuschen, zegt gemelde Dichter, het
 „ woord MEISJE, om deszelfs oud gebruik niet verwer-
 „ pen, dat men 't behoude, maar MEIDJE ten minsten
 „ den Dichter niet ontneme? te meer daar deze veran-
 „ dering op algemeene taalregels gegrond is en de vloe-
 „ jendheid van 't rijm daar bij wint?”

De gelijkkluidendheid die 't gemelde woord heeft met MEITJE (een Insect) en MIJTJE (een stukske geld, zie HOOGSTRAATEN, bladz. 249.), zou tot geene tegenwerping kunnen veritrekken, aangezien daardoor geene dubbelzinnigheid ontstaat, ter oorzaake van de verschillende spelling. Op denzelfden voet zou men den Dichter ook kunnen vergunnen, voor den verkleinnaam van MAN, MANTJE te schrijven, want de verschillende spelling met D en T onderscheidt het genoegzaam van MANDJE, den verkleinnaam van MAND: geheel anders is het gelegen met de woorden KAN, PLAN, enz. want van dezelve KANTJE en PLANTJE, in plaats van KANNETJE en PLANNETJE te willen maaken, zou eene altoos te vermijdene dubbelzinnigheid veroorzaaken, dat niet verder verklaard behoeft te worden.

Van den verkleinnaam MANTJE VOOR MANNETJE vinden wij, behalven het schoon niet algemeen, gebruik, een voorbeeld in MARIN, *Nowvelle Methode*, bladz. 180, *Gij zijt een zoet mantje ja je*, welke verkleinnaam MANTJE aldaar overgezct wordt door *Gentil-homme*; een bewijs, 't welk met vele anderen versterkt zou kunnen worden, dat het vormen der verkleinnaamen eene sierlijke eigenschap onzer taale, boven die der Franschen is: de volgende vaerzen, bij voorbeeld, zouden onmogelijk op dezelfde wijze in de laatstgemelde taal overgebragt kunnen worden:

O Beestje, dat in 't dropje,
 Met pootjes, spiertjes, kopje,
 Als in een wereld leeft!
 Uw straalenbuigend huisje,
 Dat slikkerende buisje,
 Dat balsenklootje heeft,
 Daar het u strekt ter woning,
 Het kenmerk van een' koning,
 Een' God van eeuwigheid;
 Gij, ronde waterdeeltjes!
 Gij, gij zijt tafereeltjes
 Der hoogste Majesteit (*).

Dat de verhandelde en billijk bepaalde vrijheid in het
 vormen der verkleinnaamen, den Dichter zou kunnen
 dienen, in het voorstellen van eene schijnbaare en aan-
 genaame dubbelzinnigheid, blijkt uit het volgende begin
 van zeker dichtstukje:

Word ik 't lelijblanke VELTJE
van uw schoone borsz gewaar;
Dringt mijn oog door 't luchtig gaasje
steelswijs heen, en wijdt het daar,
Och wat is dat oog dan greetig, enz.

VELTJE in plaatse van VELLETTJE voor den verklein-
 naam van VEL te schrijven, veroorzaakt geene wezenlij-
 ke dubbelzinnigheid, vermits VELDJE, de verkleinnaam
 van VELD, met een D, VELTJE, integendeel, met een
 T gespeld wordt; — doch genoeg hier van.

Van

(* Kindet-Bibliotheek, door VAN OLLEFFEN, No. 2. bl. 62.

Van de

Koppelwoorden.

schoon eigenlijk geene afgeleide maar zamengefelde woorden zijnde, kunnen wij hier voegelijkst fpreeken. Dezen zijn woorden welken uit twee of meer anderen, (die van verfchillende foorten kunnen wezen) zamengefeld zijn; als.

<i>Stadhuis,</i>	<i>Boezemvriend,</i>	<i>Poppegoed.</i>
<i>Aalfchaar,</i>	<i>Lelijwit,</i>	<i>Stormhoed,</i>
<i>Aardkloot,</i>	<i>Boevokloot,</i>	<i>Boekdrukker.</i>
<i>Aardbezie,</i>	<i>Onderbuik,</i>	<i>Boekverkooper,</i>
<i>Postbode,</i>	<i>Kunstvriend,</i>	<i>Voetangel,</i>
<i>Boekwinkel.</i>	<i>Tafelvriend,</i>	<i>Hoofdpijn, enz.</i>

Tafelen de deelen van een koppelwoord plaatfte men voorheen een koppelteken, ten einde de gemaakte koppeling aan te duiden, dus *Tafel-vriend*; thans echter is zulks geheel buiten gebruik.

De werkwoorden en bijvoegelijke naamwoorden worden ook als zelfftandige naamwoorden gebruikt, en kunnen daarom mede onder de afgeleide betrokken worden:

Van <i>Sterven</i> wordt gemaakt, <i>Het Sterven</i> ;	
<i>Leeven</i>	<i>Het Leven</i> ;
<i>Dienen</i>	<i>Het Dienen</i> ;
<i>Loopen</i>	<i>Het Lopen</i> ;
<i>Wiegen</i>	<i>Het Wiegen</i> ;
<i>Schilderen</i>	<i>Het Schilderen, enz.</i>
<i>Wit</i>	<i>Het Wit, of Witte</i> ;
<i>Rood</i>	<i>Het Rood, Roode</i> ;
<i>Vierkant</i>	<i>Het Vierkante</i> ;
<i>Bedriegelijk</i>	<i>Het Bedriegelijke</i> ; enz.

Nog

Nog maakt men

Van *Bedrijven* *Bedrijf*;
Bederven, *Bederf*; *Bederving*;
Roepen, *Geroep*; *Roeping*;
Verwijten, *Verwijt*; *Verwijting*;
Snappen, *Gesnap*, enz.

dat men werkwoordlijke naamwoorden noemt.

De woorden *Leven* en *Lopen* hebben wij, in naartolging der beste schrijveren van onzen tijd, gespeld slechts met ééne E en O, daar de werkwoorden *Leeven* en *Loopen*, die klinkers echter verdubbeld hebben: zulks wil men dat ter onderscheidinge van het naamwoord en werkwoord geschiede; anderen evenwel noemen deze onderscheiding eene zotte viezigheid, en schrijven ook *Het Leeven*, *Het Loopen*; 't heerschende gebruik van kundige en kiesche schrijveren te volgen, is echter altoos raadzaam.

Gelijk wij in de eerste afdeeling van dit Deel de Lidwoorden met betrekkinge tot het geslacht, het getal en de naamvallen overwoogen hebben, moeten wij in deze Afdeeling de zelfstandige naamwoorden in dezelve betrekkinge verhandelen.

V A N

H E T G E S L A C H T

D E R

ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN.

Eerstlijk staat ons te spreken van de

Algemeene,

en onder die van de Oorspronkelijke en Afgeleide.

F 6

On-

Onder de menigvuldige regelen om het geslacht des woords te kennen, geeft men ook dien, dat het zelve uit het daarvoorstaande Lidwoord, en vooral uit deszelfs buiginge te kennen is; maar dit kenmerk is aan te veel dwaaling onderheevig om voor een' regel te kunnen doorgaan: *eene les* toont volgens de eerste Afdeling zekerlijk aan dat het woord *les* van het vrouwlijke geslacht is, maar daar uit volgt niet dat in de volgende vaerzen,

— — — *ò Naen; een zuivre vreugd*
Blonk in 't gelaat

het woord *Vreugd* voor een woord van 't manlijke geslacht genomen is; want „ bij de vrouwlijke naamwoor- „ den, ” zegt NIJLOË, wordt om de welluidentheid ook „ *een* gelede, als *een vrou, een flat*; 't zou onaange- „ naam klinken als men zeide, *ene vrou hadde ene „ moeder, en ene zuster, en ene dochter*; ten ware hier „ *ene* op een getal zag, en aanwees, dat die vrou maar „ ene enige zuster, ene enige dochter hadde; anders „ luidt het beter, *een vrou hadde een moeder, en een „ zuster, en een dochter*” — DES is volgens 't voor- gaande het teken van eenen manlijken teeler, dus be- sluit men uit de woorden *des ondergangs*, dat het woord *Ondergang* van het manlijke geslacht is; maar men zegt ook *des kiñds*, evenwel is het woord *Kind* van het on- zijdige geslacht; beter is het dan bekwaame naamlijsten, als die van HOOGSTRATEN door KLUIT, SEWEL en ande- ren vlijtig te gebruiken; want daardoor prent men de ge- slachten der woorden in het geheugen, zo dat men de hulp der gemelde lijsten van tijd tot tijd minder noo- dig heeft.

Ondertuschen zijn 'er ook eenige regels, doch niet
 ZOR-

zonder uitzondering, waardoor het geslacht der zelfstandige naamwoorden gekend wordt; naamlijk dezen:

Alle benaamingen, die mannen of voorwerpen van het manlijke geslacht voegen of gegeven worden, behooren tot het laatstgemelde geslacht; als,

<i>God,</i>	<i>Boer,</i>	<i>Vader,</i>
<i>Zegel,</i>	<i>Beul,</i>	<i>Vorst,</i>
<i>Duivel,</i>	<i>Burger,</i>	<i>Heer,</i>
<i>Broeder,</i>	<i>Regent,</i>	<i>Smit,</i>
<i>Schout,</i>	<i>Dwerg,</i>	<i>Visfcher,</i>
<i>Reus,</i>	<i>Koning,</i>	<i>Jonge, enz.</i>

Integendeel behooren tot het vrouwlijke geslacht, alle benaamingen, die vrouwen of voorwerpen van het vrouwlijke geslacht gegeven worden, als,

<i>Godin,</i>	<i>Toveres,</i>	<i>Bruid,</i>
<i>Engelin,</i>	<i>Vriendin,</i>	<i>Boerin,</i>
<i>Duivelin,</i>	<i>Maagd,</i>	<i>Prij,</i>
<i>Zuster,</i>	<i>Naaister,</i>	<i>Dochter, enz.</i>

De dagen der weeken en alle derzelve bijzondere deelen behooren tot het manlijke geslacht, om dat het kopelwoorden zijn wier laatste lid tot het gemelde geslacht behoort, gelijk nader zal blijken, ook zijn de woorden *Avond* en *Nacht* van het zelfde geslacht.

Nog behooren tot dat geslacht de soortlijke eigennaamen van veele viervoetige Dieren, van veele Vogelen, Visfchen, Boomen en Rivieren; als,

<i>Os,</i>	<i>Arend,</i>	<i>Braasfem,</i>	<i>Pijn,</i>	<i>Tijber,</i>
<i>Olifant,</i>	<i>Struis,</i>	<i>Kreeft,</i>	<i>Eik,</i>	<i>Teems,</i>
<i>Eenhoorn,</i>	<i>Havik,</i>	<i>Steur,</i>	<i>Els,</i>	<i>Rhijn,</i>
<i>Stier,</i>	<i>Ojevaar,</i>	<i>Zalm,</i>	<i>Haze-</i>	<i>Donau,</i>
			<i>laar,</i>	
				<i>Hond,</i>

Hond, *Nachtegaal*, *Snoek*, *Linde*, *Amstel*,
Bever, *Uil*, *Dolfin*, *Roo- Uijl*,
zelaar, enz.

Deze regels, zeiden wij, waren niet zonder uitzondering: ten bewijze daarvan ontmoeten wij hier het IJ, dat van het onzijdige geslacht is.

Tot het vrouwlijke geslacht behooren eenige benamingen van Rivieren; als

Elve, *Eems*, *Maas*,
Wezer, *Moezel*, *Merwe*, enz.

Allerleije koornvruchten, kruiden, planten, bloemen, enz.; als,

Tarwe, *Kervel*, *Roos*,
Rijs, *Salie*, *Tulp*,
Garst, *Kool*, *Lelij*, enz.

Alle verzamelende naamwoorden; ook alle de naamen der metaalen en verder alle waardoor een stof uitgedrukt word, zijn van het onzijdige geslacht; als

Woud, *Goud*, *Koper*,
Volk, *Zilver*, *Yzer*,
Bosch, *Loot*, *Tin*, enz.

Rijken, Steden en Dorpen behooren ook tot dit geslacht; als

Vrankrijk, *Amsteldam*, *Ouderkerk*,
Spanje, *Utrecht*, *Amstelveen*,
Zweedden, *Muiden*, *Bloemendaal*, enz.

Neevens deze *Algemeene Regels* (zegt MOONEN, bladz. 66.) kunnen noch andere *Aanmerkingen voor het onderscheid der Geslachten in de zelfstandige Naamwoorden*gegeeven worden, die van hunne uitgangen, of van sa-

men-

menstellingen, of van elders worden genomen: die juist heeft, kan dezelve ter gemelde plaats, enz. vinden; wij oordeelen de ruimte, die ons nog overig is, beterte kunnen gebruiken, dan tot het naschrijven dier regelen; maar ook sehijnen zij ons toe van weinig nuttigheid te zijn, daar men even gemakkelijk het geslacht des woords in eene daartoe vervaardigde lijst kan opzoeken, als na slaan onder welken regel het woord behoort, en of het ook eene uitzondering op dien regel maakt, welke uitzondering dikwijls zo groot een getal van woorden bevat als de regel zelf. Ondertuschen kan men nog de volgende vaste kenmerken opgeeven:

Alle verkleinnaamen zijn van het onzijdige geslacht:

<i>Handje,</i>	<i>Kindeken,</i>	<i>Manneken,</i>
<i>Plekje,</i>	<i>Huisken,</i>	<i>Zonneken,</i>
<i>Staeftje,</i>	<i>Penningken,</i>	<i>Panneken,</i>
<i>Voetje,</i>	<i>Kopken,</i>	<i>Penneken, enz.</i>

Van het zelfde geslacht zijn alle bijvoegelijke naamwoorden, die als zelfstandige, en alle werkwoorden, die als naamwoorden gebruikt worden; bij voorbeeld:

<i>Zwarte;</i>	<i>Eeten,</i>
<i>Roode,</i>	<i>Drinken,</i>
<i>Vierkante,</i>	<i>Spreeken,</i>
<i>Geestige,</i>	<i>Schrijven,</i>
<i>Aandoenlijke,</i>	<i>Wandelen, enz.</i>

De werkwoordlijke naamwoorden zijn ook van het onzijdige geslacht;

<i>Gefnap,</i>	<i>Vervolg,</i>	<i>Gehak,</i>
<i>Verzoek,</i>	<i>Gebied,</i>	<i>Besef,</i>
<i>Verhaal,</i>	<i>Gekwel,</i>	<i>Genot, enz.</i>

doch

och die in ING eindigen , zijn van het vrouwlijke geslacht; als

Bedrijging, Persing, Morring.
Dwaaling, Beseffing, Timmering, enz.

Eenige die in LING uitgaan, zijn van het manlijk of van het gemeene geslacht, te weten beide manlijk en vrouwlijk; als,

Aankomeling, Leerling, Sterveling,
Edeling, Stedeling, Uitwijkeling, enz.

De woorden van dit gemeene geslacht worden door het lidwoord onder een bijzonder geslacht gebragt: in *Ik heb DEN vreemdeling geherbergd*, wordt een man, en in *Hij heeft DE vreemdeling wél onthaald*, wordt eene vrouw bedoeld; echter zóu ik niet ongenegen weezen, in zulke gevallen, het bijzondere geslacht ook, door eene E achter het naamwoord te voegen, aan te duiden; dus, *Ik heb DEN vreemdeling, enz. en Hij heeft DE vreemdelinge wél onthaald.*

Het geslacht der koppelwoorden volgt doorgaands het geslacht van het laatste lid derzelven; dus zijn de volgende koppelwoorden van het manlijke geslacht,

Hoofdman, Hoogappelboom,
Vuursteen, Boekdrukker, enz.

om dat de woorden *Man, Steen, Boom* en *Drukker* tot dat geslacht behooren. Om dezelfde reden zijn de dagen der weeke mede van het manlijke geslacht; want derzelver laatste lid DAG behoort tot hetzelfde: daarom ook de naamen der winden, als *Oostewind, Zuidewind*, enz. deze regel heeft echter mede zijne uitzondering, als blijkt onder anderen in *Breekspel* dat manlijk is, schoon het woord *Spel* tot het onzijdigé geslacht behoort; deze uit-

zon-

zondèring heeft hier en in dergelijke gevallen altoos plaats, om dat men niet let „ op de eigenlijke betekenis „ van *Spel*, maar integendeel daarop, dat onder die be- „ naaming een zeker persoon wordt aangeduid, en dus „ zo veel is als een eigen naam,“ die, eenen Man toe- gevoegd wordende, manlijk is. Gemelde uitzondering is dan regelmatig, en zou dus in den volstrektsten zin geene uitzondering, maar veelèer een andere regel, be- treffende de koppelwoorden, genoemd mogen worden: het zelfde zij gezegd van de voorbeelden, welken door SEWEL, als van den eerstgemelden regel afwijkende, op- gegeven worden: *Doek* is zekerlijk van het manlijke ge- flacht, daarom ook *Zweetdoek* en *Droogdoek*, maar *Ne- teldoek* is van het onzijdige geslacht, volgens den boven gegevene regel (zie bladz. 134.) om dat het eene stof uitdrukt. *Schortdoek* maakt ook geene uitzondering op den regel; want het is niet gelijk gemelde schrijver zegt van het onzijdige geslacht; „ *Het Schortdoek* is straat- „ taal, die wel moet onderscheiden worden van het ge- „ bruik, dat in de spraakkunst den scepter voert. Straat- „ taal is misbruik,“ (zie HOOGSTRATEN op *Doek*.) Even min kan 't woord *Vrouwensch* ten voorbeelde van een uitzondering op den regel dienen; gelijk beide MOONEN en SEWEL willen; want volgens KLUIT is *Mensch* van het manlijke geslacht, wanneer 'er eene meerderheid, dat is het gantsche menschlijke geslacht, door aangeduid wordt; maar voor een bijzonder mensch genomen, is het onzijdig, VAN DER DOES, zegt daarom te recht,

*Maar d'andere, die was 't wanschapsste gebroedt,
En 'T onvolmaaktste mensch ——— ——— ———
DAT ooit, enz.*

Vrouw-

Vrouwensch volgt derhalven den gegeven regel, en wordt met grond onder het onzijdige geslacht betrokken: zo is ook het woord *Handschoen* door SEWEL, ten zelfden einde, verkeerdlijk bijgebracht; want dat woord is niet, gelijk hij zegt, van het vrouwlijke geslacht, maar volgt het geslacht van *Schoen*, en is manlijk, gelijk HOOGSTRATEN uit MELIS STOKE en VONDEL bewijst. — *Godsdienst* is naar den zelfden regel ook van 't manlijke geslacht en men mag schrijven: *De waare Godsdienst is heilig*, HIJ *neigt ons tot aandacht*, ZIJN *vermogen is groot*, gelijk VONDEL doet in dit vaers,

Verliezen wij 't genot des Godsdienst en zijn vrucht.

Zekerlijk vraagt SEWEL dwaaslijk, zou 't niet beter Duitsch weezen, te schrijven, ZIJ *neigt ons tot aandacht*, HAAR *vermogen is groot*; want, en het gebruiken van HIJ en ZIJN, en dat van ZIJ en HAAR is beiden goed Duitsch; maar even dwaaslijk wordt van hem gezegd, „ zeker eigen wijsheit maekt de menschen veeltijds gril- „ ligh. Wij mogen zulke nieuwigheden niet opwerpen, „ maer hebben te volgen de regels, van outs bekrachtigt: anders zal men telkens op glad ijs staen, en een „ ander vrager dagelijks voor den dagh komen, en stellen „ voor, *zou dit niet beter Duitsch weezen? zou dat niet „ beter zijn?* Men moet dan zonder cenige twijffeling „ zeggen, *De Godsdienst neigt ons tot aandacht* ZIJN „ *vermoogen is groot.*” Doch het tegendeel zullen wij straks zien.

Alle naamwoorden, die in HEID uitgaan, zijn van 't vrouwlijke geslacht; als

Kuisheid,

Vroomheid,

Laatdunkendheid,

Waarheid,

Zaligheid,

Vroomheid, enz.

De

De meeste naamwoorden die in ZEL uitgaan, zijn van het onzijdige geslacht; als,

Steunzel, Borduurzel, Strooizel,
Beletzel, Weefzel, Gebroedzel,
Maakzel, Zweemzel, Drukzel, enz.

De naamwoorden, die in DOM uitgaan, zijn of van het onzijdige, of van het manlijke geslacht: — van het onzijdige geslacht zijn die, welke van zelfstandige naamwoorden afgeleid zijn; als,

Heidendom, Joodendom,
Hertogdom, Keurvorstendom, enz.

maar die van bijvoegelijke naamwoorden, of van zelfstandigen bijvoegelijker wijze genomen, afgeleid zijn, behooren tot het manlijke geslacht, als daar zijn,

Rijkdom, afgeleid van Rijk;
Vrijdom, Vrij, en meer anderen.

De zelfstandige naamwoorden, die in SCHAP uitgaan, zijn van het vrouwlijke geslacht, wanneer zij eene vergadering of menigte van personen uitdrukken, als

Priesterschap, Vroedschap, en anderen;

maar wanneer zij eene waardigheid aanduiden, zijn zij van het onzijdige geslacht; als,

Priesterschap, Prelaatschap, Meesterschap, enz.

hiertoe behoort ook

Herschap.

Hoe sommige manlijke naamwoorden in vrouwlijke veranderd worden, als

Koning in Koningin;
Profeet Profeetes;
God Godin of Godes, enz.

zal

zal het gebruik overvloediglijk leeren, waarom wij ons daarmede niet zullen ophouden.

Van de

Eigene Naamwoorden.

Sommigen van dezen boven reeds verhandeld hebbende, behoeven wij hier alleenlijk aan te tekenen dat de eigene naamwoorden, welken voorwerpen, die van 't manlijke geslacht zijn, toegevoegd worden, ook tot dat geslacht behooren, bij voorbeeld,

<i>Jan,</i>	<i>Frederik,</i>	<i>Gerrit,</i>
<i>Pieter,</i>	<i>Arnold,</i>	<i>Willem,</i>
<i>Klaas,</i>	<i>Gabriël,</i>	<i>Jacob, enz.</i>

integendeel zijn van het vrouwlijke geslacht, die, welken aan voorwerpen van het zelfde geslacht gegeven worden, als daar zijn,

<i>Eva,</i>	<i>Elisabeth,</i>	<i>Juno,</i>
<i>Venus,</i>	<i>Margreta,</i>	<i>Engeltje,</i>
<i>Susanna,</i>	<i>Sara,</i>	<i>Petronella, en vee-</i>

le anderen meer.

Een voorbeeld van geslachtsveranderinge vindt men in het woord *WIJF*; want men moet schrijven, bij voorbeeld: *HET WIJF heeft HAARE kinderen geslagen*, volgende het geslacht van den bedoelden persoon niet het letterkundige geslacht van het woord, gelijk wij bladz. 137. reeds gezegd hebben. Een dergelijke verwisfeling van Geslacht heeft plaats in de voorgemelde zegginge, *De waare Godsdienst is heilig, zij neigt ons tot aandacht, HAAR vermogen is groot*, om dat Godsdienst uitgebeeld wordt door eene vrouw, zie *CESARE RIPA*, bladz. 171. enz. *SEWEL* is van deze vrijheid zekerlijk onbewust geweest;

weest; want anders zou hij zig wel gewacht hebben van te zeggen, *zou 't niet beter Duitsch weezen*; hij zou zijne ooren vergenoegd en met de beste schrijvers bewezen hebben, dat zulks te doen hem vrijfond; onder die schrijvers zou hij VONDEL hebben kunnen noemen; want schoon deze 't letterkundige geslacht van 't woord *Godsdienst* somtijds opvolgt, gelijk wij boven gezien hebben, wijkt hij ook daarvan af, en neemt de *persoonsverbeelding* in aanmerkinge:

— — *De Godsdienst raast en suft,
Wanneer ze dient tot spel van menschelijk vernuft.*

Zie zijn *Salmoncus*, I Boek, bladz. 5.

FORTMAN, in zijne *Dichtlievende Mengelingen*, bladz. 43, schreef om dezelfde reden,

't Geluk, die *bangen haat, maar kloeke harten draagt.*

want het Geluk wordt mede door eene vrouw uitgebeeld, gelijk ook de Vrede, en daarom zou SEWEL, dit gewoeten hebbende, zonder eenige bedenking, met het woord *Vrede*, als met het voornoemde woord *Godsdienst* hebben durven handelen, en niet geschreven hebben, „Hoewel mij niet onbekend is dat men somtijds zegt en „schrijft, *De God des vredes*;" want dat zegt men, en mag men zeggen uit aanmerkinge van het letterkundige geslacht des woords, welk geslacht het manlijke is. Men ziet hier uit hoe ongegrond de voorbeelden zijn welken bij HOOGSTRATEN, uit HOOFT, HUIGENS en VONDEL aangehaald worden, om daarmede te bewijzen, dat men nimmer van 't letterkundige geslacht des woords mag afwijken; want die voorbeelden betreffen de woorden

Naam,

Naam, Draat, Rook, Brand, Tak en *Tijd*, en in alle dezen, uitgezonderd het laatste woord, *Tijd*, moct men; wij staan zulks geredelijk toe, het letterkundige geslacht opvolgen; want welke uitbeelding zou men van die woorden toch kunnen maaken; en wat het woord **TIJD** betreft, daaromtrent kan de geslachtsverandering geene plaats hebben; aangezien de *Tijd* door eenen man uitgebeeld wordt.

V A N

H E T G E T A L

D E R

ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN.

Het getal hebben wij reeds leeren kennen, daarom kunnen wij hier terstond overgaan tot het voorstellen van de bijzondere eigenschappen der woorden met betrekkinge tot het getal, en 't vormen van 't meervoud uit het eenvoud.

Het meervoudige getal wordt meesttijds gemaakt, door achter het enkelvoudige woord, **EN**; maar ook door 'er **N** of **S** achter te zetten: door bijzetting van **EN** wordt

<i>Meerv.</i>		<i>Eenv.</i>
<i>Paden</i>	gemaakt van	<i>Pad,</i>
<i>Zoonen</i>	van	<i>Zoon,</i>
<i>Olifanten</i>		<i>Olifant,</i>
<i>Kameelen</i>		<i>Kameel,</i>
<i>Gebeden</i>		<i>Gebed.</i>
<i>Banden</i>		<i>Band,</i>
<i>Hoofden</i>		<i>Hoofd,</i>

Boe-

<i>Boeken</i>	<i>Boek,</i>
<i>Banken</i>	<i>Bank,</i>
<i>Planken</i>	<i>Plank,</i>
<i>Sprongen</i>	<i>Sprong,</i>
<i>Borden</i>	<i>Bord,</i>
<i>Geboden</i>	<i>Gebod,</i>
<i>Paauwen</i>	<i>Paauw,</i>
<i>Longen</i>	<i>Long,</i>
<i>Pastijen</i>	<i>Pastij,</i>
<i>Woorden</i>	<i>Woord,</i>
<i>Menschen</i>	<i>Mensch, enz.</i>

Hiertoe behooren alle de woorden, die in ING of LING eindigen; want

het meervoud van <i>Ding</i>	is <i>Dingen</i> ;
<i>Kling</i>	<i>Klingen</i> ;
<i>Beweezing</i>	<i>Beweezingen</i> ;
<i>Bedroogeling</i>	<i>Bedroogelingen</i> ;
<i>Draaijing</i>	<i>Draaijingen</i> ;
<i>Koppeling</i>	<i>Koppelingen</i> ;
<i>Sterveling</i> ,	<i>Stervelingen</i> ;
<i>Leerling</i>	<i>Leerlingen, enz.</i>

Van sommigen wordt de laatste letter eerst verdubbeld:

het meervoud van <i>Ham</i>	is <i>Hammen</i> ,
<i>Klip</i>	<i>Klippen</i> ,
<i>Nap</i>	<i>Nappen</i> ,
<i>Hut</i>	<i>Hutten</i> ,
<i>Zot</i>	<i>Zotten</i> ,
<i>Bak</i>	<i>Bakken</i> ,
<i>Kam</i>	<i>Kammen</i> ,
<i>Top</i>	<i>Toppen</i> ,
<i>Bril</i>	<i>Brillen, en meer anderen.</i>

Is

Is de fluitletter van het eenvoud een F of S, zo wordt dezelve alvorens in een V of Z veranderd, dus maakt men van

<i>Eenv.</i>	<i>Meerv.</i>	<i>Eenv.</i>	<i>Meerv.</i>
<i>Dief,</i>	<i>Dieven,</i>	<i>Muis,</i>	<i>Muizen,</i>
<i>Lijf,</i>	<i>Lijven,</i>	<i>Huis,</i>	<i>Huizen,</i>
<i>Wijf,</i>	<i>Wijven,</i>	<i>Glas,</i>	<i>Glazen,</i>
<i>Slaaf,</i>	<i>Slaaven,</i>	<i>Wijs,</i>	<i>Wijzen,</i>
<i>Zeef,</i>	<i>Zeeven,</i>	<i>Roos,</i>	<i>Roozen,</i>
<i>Graf,</i>	<i>Graven,</i>	<i>Kaas,</i>	<i>Kaazen, enz.</i>

Echter lijdt deze regel veel uitzondering: want

van *Straf* wordt gemaakt *Straffen*,
Bef *Beffen*,
Bas *Basfen*,
Fles *Flesfen*, en meer anderen, die door het gebruik gekend worden.

Om de voorgeselde verandering der fluitletter te vermijden, en de regels omtrent de vorming van het meervoud, eenvoudiger, dus algemeener, te doen zijn, spelden sommigen

<i>Hov,</i>	niet <i>Hof,</i>	om dat het meerv. <i>Hoven</i> is,
<i>Diev</i>	<i>Dief,</i>	<i>Dieven</i>
<i>Wijv</i>	<i>Wijf,</i>	<i>Wijven</i>
<i>Stoov</i>	<i>Stoof,</i>	<i>Stooven</i>
<i>Kloov</i>	<i>Kloof,</i>	<i>Klooven</i>

en alle dergelijken meer; doch zulks strijdt met onze verschillende uitspraake van het eenvoud; want daarin hooren wij duidelijk de klank der F.

De woorden, die door toezetting van een N hun meervoud maaken, zijn alle die, welken in eene E fluiten; als

Gz-

<i>Gevoelen</i> :	het meervoud daarvan is	<i>Gevoelen</i> ;
<i>Bode</i> :		<i>Boden</i> ;
<i>Slede</i> :		<i>Sleden</i> ;
<i>Belofte</i> :		<i>Beloften</i> ;
<i>Hofftede</i> :		<i>Hoffteden</i> ; enz.

Het meervoud van alle de verkleinnaamen wordt gemaakt door eene S bij hun eenvoud te voegen; dus is

<i>Bandjes</i>	het meervoud van	<i>Bandje</i> ;
<i>Kammekens</i>		<i>Kammeken</i> ;
<i>Mannetjes</i>		<i>Mannetje</i> ;
<i>Pannetjes</i>		<i>Pannetje</i> ;
<i>Voetkens</i>		<i>Voetken</i> ;
<i>Hammetjes</i>		<i>Hammetje</i> ; enz.

Hiertoe behoort ook het woord KIEKEN, waarvan het meervoud KIEKENS is; enz.

Het meervoud van KINDJE is naar dien regel KINDJES, maar het gebruik vergunt ook te schrijven KINDERTJES en KINDERKENS VOOT KINDEKENS, het meervoud van KINDEKEN; zo ook met LAMMERKENS VOOT LAMMEKENS, 't meervoud van LAMMEKEN, enz.

Veele naamwoorden maaken een tweevoudig meervoud, naamlijk zo wel in EN als S: waarvan wij de volgende lijst aangetekend vinden:

<i>Eenv:</i>		<i>Meerv:</i>
<i>Vader</i>	maakt	<i>Vaders</i> en <i>Vaderen</i> ;
<i>Broeder</i>		<i>Broeders</i> <i>Broederen</i> ;
<i>Zuster</i>		<i>Zusters</i> <i>Zusteren</i> ;
<i>Meester</i>		<i>Meesters</i> <i>Meesteren</i> ;
<i>Vervolger</i>		<i>Vervolgers</i> <i>Vervolgeren</i> ;
<i>Schrijver</i>		<i>Schrijvers</i> <i>Schrijveren</i> ;
<i>Leeraar</i>		<i>Leraars</i> <i>Leeraaren</i> ;

*Eenv:**Meerv:**Minnaar* maakt *Minnaars* en *Minnaaren*;*Distel* *Distels* *Distelen*;*Appel* *Appels* *Appelen*;*Tafel* *Tafels* *Tafelen*;*Geesfel* *Geesfels* *Geesfelen*;*Vogel* *Vogels* *Vogelen*;*Dekzel* *Dekzels* *Dekzelen*; en veele

anderen meer. — Van het gebruik dezer tweevoudige uitgangen zal bij het verhandelen van de naamvallen der zelfstandige naamwoorden gehandeld worden.

Alle de naamwoorden, welken in HEID uitgaan, veranderen in hun meervoud dien uitgang in HEDEN:

van *Goedheid* is het meervoud *Goedheden*;

Zoetheid *Zoetheden*;*Beminnelijkheid* *Beminnelijkheden*;*Gerechtigheid* *Gerechtigheden*;*Vrolijkheid* *Vrolijkheden*;*Waarheid* *Waarheden*; enz.

Tegen dezen regel zondigt het woord AANLOKLIJKHEIDEN in het vaersje op bladz. 127; maar zou men den dichter evenwel niet kunnen toestaan hetzelfde te gebruiken? zou men hem niet mogen vergunnen, de woorden, die in HEID uitgaan, te houden voor woorden, welken op tweeërlei wijzen in het meervoudige getal overgebracht kunnen worden, naamlijk door bijvoeging van EN en door verandering van HEID in HEDEN? immers hebben wij gezien dat 'er ook andere woorden van dien aart zijn? gelijk wij ook gezien hebben dat het vormen des meervoudigen getals door bijvoeging van EN eene vrij algemeene eigenschap onzer taale is; dus zou de boven-

vergemelde vergunning geene voltrekte nieuwigheid genoemd kunnen worden; bovendien zou men den Dichter er door bevoordeelen; want het is zeker dat de ruimte van woorden voor de Dichtkunst zeer gunstig is; ten bewijze daar van het volgende tweeregelige vaersje, geschikt om onder de afbeelding van eenen gekruisten CHRISTUS geplaatst te worden:

Kan deze weg alléén ons tot den Vader leiden? —

Zo gaan wij dan langs 't kruis naar 't rijk der zaligheden?

Zou hier de natuurlijkheid der woordschikkinge niet eenigzins verminderd moeten worden, om de gebruikte vrijheid te vermijden? zekerlijk, of men zou tot een IS 'T toevlucht moeten neemen en zetten,

Is 't deze weg alléén die tot den Vader leid? —

Zo gaan wij dan langs 't kruis naar 't rijk der zaligheid?

maar immers is deze regel verre beneden de andere te schatten? immers maakt hier de 'T van is 't, die door de D van DEZE gevolgd wordt, een wangeluid? of liefst wordt gemelde 'T geheel verdoofd door de veele overeenkomst tusfchen derzelve klank en die van de D, welke verdooving altoos, zo veel mogelijk zij, vermijd moet, offchoon zij niet altoos vermijd kan worden, gelijk uit de werken van onze beste Dichters blijkt.

De voorgemelde vergunning zou met te minder recht eene nieuwigheid genoemd mogen worden, om dat 'er reeds een oud voorbeeld van is; want ik lees in het register des Ouden Testaments voor den folio Bijbel, op letter U, het volgende: *Urim en Thummim; deze woorden*

den soude men moghen verduijtschen lichten ende VOL-
MAAKTHEIDEN..

Veelerleije woorden zijn 'er wier meervoud naar geene
der voorgaande regelen; maar op eene geheel onregelmaa-
tige wijze gemaakt wordt; als,

<i>Koe,</i>	<i>Koeijen,</i>	
<i>Kalf,</i>	<i>Kalveren,</i>	<i>Kalvers,</i>
<i>Krijgsman,</i>	<i>Krijgslieden,</i>	
<i>Lam,</i>	<i>Lammers,</i>	<i>Lammers,</i>
<i>Land,</i>	<i>Landerijen,</i>	
<i>Leer,</i>	<i>Leeringen,</i>	
<i>Lied,</i>	<i>Lieder,</i>	
<i>Rad,</i>	<i>Raderen,</i>	<i>Raders,</i>
<i>Rund,</i>	<i>Runderen,</i>	<i>Runders,</i>
<i>Stad,</i>	<i>Steden,</i>	
<i>Schip,</i>	<i>Schepen,</i>	
<i>Verraad,</i>	<i>Verraaderijen,</i>	enz.

MOONEN echter wil dat MAN, met allen, die 'er van za-
mengezet zijn, in 't meervoudige getal MANNEN en LIE-
DEN heeft; als

Speelman, Speellieden en *Speelmannen*;
Krijgsman, Krijgslieden en *Krijgsmannen*;
Stuurman, Stuurlieden en *Stuurmannen*, enz.

Eindelijk hebben veele naamwoorden geen meer-
voud; als

Ten 1. sommige werkwoordige naamwoorden met de
onfcheidbaare voorzetzelen BE, GE, ONT en VER;
als,

<i>Beklag,</i>	<i>Gekijf,</i>
<i>Bedrog,</i>	<i>Verraad,</i>

hier-

hiervan worden uitgezonderd:

*Verhaal, Verbond,
Gebouw, Geschil.*

en nog een goed getal anderen, die mede door het gebruik gekend moeten worden.

Ten 2. De naamwoorden van deugden, ondeugden, ziekten, enz. als,

*Ijver, Geilheid, Pest,
Trouw, Woeker, Jicht,
Geloof, Waan, Geelzucht, enz.*

Ten 3. De naamwoorden der hoofdstoffen, werelddeelen, jaargetijden, weder- en luchtverschijnzelen, en de deelen van den dag; als,

*Lucht, Lent, Hette;
Daauw, Blixem, Aarde;
Najaar, Herfst, Hagel;
Donder, Europa, Winter;
Zuiden, Koude, Dageraat, enz.*

Deze regel is aan veele uitzonderingen onderhevig; want schoon het woord DAGERAAT geen meer meervoud duldt, kan men evenwel zeggen: *Schoone AVONDEN; De OCHTENDEN zijn koud*; enz.

Zo is 't ook met de woorden ZOMER, WINTER, NAJAAR, bij voorbeeld: *Geduurende een halve eeuw zijn de NAJAAREN vochtig geweest*, enz. MOONEN zegt daarom van dit foort van woorden zeer wel, dat ze niet of zelden in 't meervoudige getal uitgesproken worden.

Ten 4. Alle stoffijke naamwoorden, waaronder ook betrekkelijk zijn alle, die eene onbepaalde hoeveelheid uitdrukken; als,

G 3

Goud,

<i>Goud,</i>	<i>Zilver,</i>	<i>Rog,</i>
<i>Tarwe,</i>	<i>Water,</i>	<i>Melk,</i>
<i>Meel,</i>	<i>Papier,</i>	<i>Laken,</i>
<i>Linnen,</i>	<i>Hair,</i>	<i>Brood,</i>
<i>Kaas,</i>	<i>Wierook,</i>	<i>Amber,</i>
<i>Olij,</i>	<i>Wijn,</i>	<i>Reuzel, enz.</i>

* Sommigen woorden maaken hier wederom uitzondering: want het is niets ongewoons te zeggen, *De FLUWEELEN, SATIJNEN, WIJNEN, enz. zijn thans hoog in prijs.*

Ten 5. De volgende naamwoorden :

<i>Adel,</i>	<i>Boert,</i>	<i>Brein,</i>
<i>Dank,</i>	<i>Ernst,</i>	<i>Etter.</i>
<i>Jok,</i>	<i>Kalk,</i>	<i>Leed,</i>
<i>Midden,</i>	<i>Ouderdom,</i>	<i>Oorlof,</i>
<i>Praal,</i>	<i>Pracht,</i>	<i>Roest,</i>
<i>Slib,</i>	<i>Tucht,</i>	<i>Vee,</i>
<i>Voorraad,</i>	<i>Wasdom,</i>	<i>Adem,</i>
<i>Echt, en meer anderen.</i>		

De naamwoorden *HERSENS, LIEDEN* en *OUDERS* hebben geen eenvoud.

Zeer zelden worden de eigene naamwoorden van menschen in het meervoudige getal gebruikt; en zo het plaats heeft, geschiedt het op deze wijze :

De Willems of Willman;

Frederikken,

Hendrikken,

Jacobusfen,

Margarethaas,

Elijabetten,

Karels,

Caspers, enz.

ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN.

Na den voorgaanden grond gelegd te hebben, zullen wij de buigingen der zelfstandige naamwoorden kortlijk kunnen verhandelen.

Gelijk 'er drie geslachten zijn, zo zijn 'er ook drie soorten van naambuigingen; want

tot de EERSTE BUIGING behooren alle woorden van het manlijke geslacht.

tot de TWEEDE BUIGING alle de woorden van het vrouwlijke geslacht,

en tot de DERDE BUIGING alle de woorden, die van het onzijdige geslacht zijn.

De kenmerken, welken men gemeenlijk opgeeft ter onderscheidinge van den naamval waarin het geboogen woord voorkomt, zijn de lidwoorden, zo ongeboogene als geboogene; (de naamvallen waarin zij, en ook de naamwoorden zelve, ongeboogen voorkomen, noemt men rechten, en die in welken eene buiging plaats heeft onrechten) die wij niet behoeven te herhaalen, alzo zij bladz. 41 enz., reeds opgegeven zijn; alleenlijk voegen wij hier nog bij, dat men in den tweeden naamval van het niet bepalende Lidwoord van 't manlijke geslacht, ook zegt, VAN EENEN, zo wel als EENS; dus kunnen wij dan reeds overgaan tot de

EERSTE NAAMBUIGING.

Wij zullen beginnen met de

Algemeene Naamwoorden.

Om alles zo gemakkelijk als mogelijk zij te doen voorkomen, zullen wij omtrent het meervoudige getal aanmerken en tot eenen onveranderlijken grondslag leggen, dat de naamwoorden, die volgens het voorgaande slechts op eene wijze hun meervoud maaken, dat meervoud, tot welk geslacht het woord ook behoore, in alle de zes naamvallen onveranderd behoudt; dus heeft, bij voorbeeld, het meervoud van de woorden AFGOD, LEERAARES, EN PAARD,

	<i>Mân:</i>	<i>Vrouw:</i>	<i>Onzij:</i>
in den	<i>Noem:</i> Afgoden,	Leeraaresfen,	Paarden;
	<i>Teel:</i> Afgoden,	Leeraaresfen,	Paarden;
	<i>Geev:</i> Afgoden,	Leeraaresfen,	Paarden;
	<i>Lijd:</i> Afgoden,	Leeraaresfen,	Paarden;
	<i>Roe:</i> Afgoden,	Leeraaresfen,	Paarden;
	<i>Afn:</i> Afgoden,	Leeraaresfen,	Paarden;

het zelfde heeft plaats in die woorden, welken hun meervoud alleenlijk in S hebben.

Is het integendeel dat een naamwoord op tweecërleie wijzen in het meervoudige getal overgebracht wordt, naamlijk, volgens het voorgaande, door S of EN bij het enkelvoudige woord te voegen, dan heeft altoos de eerste, vierde en vijfde naamval het meervoud in S, en de overige naamvallen, naamlijk de tweede, derde en zesde in EN; dus buigt men het meervoud der woorden VADER, MOEDER, VENSTER, als volgt,

Man:

<i>Noem:</i>	Vaders,	Moeders,	Vensters;
<i>Teel:</i>	Vaderen,	Moederen,	Vensteren;
<i>Geev:</i>	Vaderen,	Moederen,	Vensteren;
<i>Lijd:</i>	Vaders,	Moeders,	Vensters;
<i>Roe:</i>	Vaders,	Moeders,	Vensters;
<i>Afn.</i>	Vaderen,	Moederen,	Vensteren.

Dit volkomen vastgesteld hebbende, zullen wij ons in het vervolg met het meervoudige getal niet meer behoeven te bemoeijen; maar ons bij het enkelvoudige kunnen bepaalen.

Ondertusfchen hebben deze vastgestelde regelen zulk een onbepaald vermogen niet, dat ook de Dichter zig daaraan zou behoeven te onderwerpen; neen, hij mag, vindt hij het gerâden, dezelve te buitengaan (schoon het waarneemen daarvan altoos een edel tóoifel der Dichtkunde blijft.) Wij zouden overvloedige voorbeelden daarvan kunnen bijbrengen, ware het dat ons bestek zulks toeliet: het zij ons genoeg de klagte van MOONEN over VONDEL bij te brengen, daar hij zegt: „ VONDEL „ houdt ook, enz. — schrijvende in den Neemer en „ Geever van het meervoudige Getal, *voor de maejers; „ voor schaepherders; met volle uiers; het doet dorre „ akkers deugt; waar voor, onzes oordeels, naar evenredigheid beter geschreeven waere, voor de maejeren; „ voor schaepherderen; met volle uieren; dorre akkeren.*”

Wat voorts het enkelvoudige getal betreft, daaromtrent is die vaste regel, dat de Noemer, Lijder en Roeper, dat is de eerste, vierde en vijfde Naamval, altoos gelijk zijn, (dit heeft wel in de naamwoorden zelve, maar niet in de daarvoorstaande Lidwoorden plaats, ge-

lijk in de eerste Afdeeling van dit Deel duidelijk voorgesteld is) waarom wij dan alleenlijk van den tweeden, derden en zesden naamval, dat is van den Teeler, Geever en Aanklaager, en die in alle de verschillende buigingen, moeten handelen.

Sommigen naamwoorden, tot deze eerste buiging behoorende, neemen in den tweeden naamval een S aan, mits het geboogen Lidwoord DES of EENS daarvoor gebruikt worde; dat is, ingevalle het Lidwoord ook een S aangenomen heeft; maar VAN DEN of VAN EENEN daarvoor gesteld zijnde, blijven zij onveranderd; dus,

Noem. De of Een Burger; *Noem.* De of een Burger;
Teel. Des of Eens Burgers; *Teel.* Van den of van eenen
Burger;

Geev.

Lijd. De overigen blijven Burger.

Roe.

Afn.

Geev.

Lijd. De overigen blijven Burger.

Roe.

Afn.

Enigen worden hier van uitgezonderd, en zij zijn eenigzins aan het wangeluid, dat zij door gemelde buiging maaken, te kennen; als, MENSCH, VORST, enz. waarvan door de buiging met S worden zou, MENSCHS, VORSTS, zekerlijk zo onaangenaam van geluid, als moeilijk in 't uitspreken; waarbij het woord GODSDIENST, GODSDIENSTS, met reden gevoegd kan worden; schoon VONDEL goed kon vinden te schrijven DES GODSDIENSTS, zie hier vóór bladz. 138. Deze en dergelijke woorden dan neemen in den tweeden naamval geen S, maar EN aan; en ook neemen zij EN alleenlijk in de plaats der S aan, dat is wanneer het geboogen lidwoord DES of EEN'S 'er vóórgaat; want VAN DEN of VAN EENEN daar-

daarvóór gebruikende, blijven ook die woorden met den Noemer gelijk, als

Noem: De, of Een Vorst; De, of Een Vorst;

Teel: Des, of Eens Vorsten; Van den, of van eenen Vorst;

Geev: Den, of Eenen Vorst;

Lijd: Den, of Eenen Vorst; *enz.*

Roe: ó Vorst;

Afn: Van den, of Van eenen Vorst;

Onder dezen betreft men ook het woord *Hertog*, bewijzende zulks met het eigen naamwoord *'s Hertogenbosch*, doch daar men in den teeler, *Hertogs*, geen wanklank hoort; en ook daar dezelve geene moeilijke uitspraak veroorzaakt, zou ik van gevoelen wezen dat men dit woord wel op de laatstgemelde wijs in den tweeden naamval mag buigen; maar dat het ook in dien naamval op de eerste wijs, dat is in S gebogen kan worden.

Tot de naamwoorden, welken in den tweeden naamval geen S maar EN aanneemen, behooren ook die, welken in den noemer in E uitgaan, en hun meervoudig getal door 't aanneemen van eene N maaken: dezen maaken, op dezelfde wijs, ook door 't aanneemen van eene N hunnen teeler; mits weder het geboogen lidwoord DES of EENS zij; want VAN DEN, of VAN EENEN zijnde, blijft wederom het naamwoord onveranderd; als volgt,

Noem: De Getuige; *Noem:* Een Getuige;

Teel: Des Getuigen; of *Teel:* Eens Getuigen of van den Getuige; Van eenen Getuige;

G 6

Geev.

<i>Geev.</i>	Den of aanden Getuige;	<i>Geev.</i>	Eenen of Aan eenen Getuige;
<i>Lijd.</i>	Den Getuige;	<i>Lijd.</i>	Eenen Getuige;
<i>Roe.</i>	ô Getuige;	<i>Roe.</i>	ô Getuige;
<i>Afn.</i>	Van den Getuige;	<i>Afn.</i>	Van eenen Getuige.

Om 't meergemelde wangeluid en de moeilijke uitspraak, zijn 'er nog verscheidene manlijke naamwoorden, die in den tweeden naamval geene S kunnen aanneemen, waaronder voornaamlijk te tellen zijn sommigen, die in SCH en in ST uitgaan, als *Eisch*, *Wensch*, *Ernst*, *Angst*, en veele anderen meer, en omtrent welken 't gebruik evenwel niet vergunt de buiging in EN te bezigen: dezen dan worden, op zig zelve genomen, niet geboogen; en men wijst hunnen tweeden naamval alleenlijk aan door het geboogen lidwoord *van den* en *van eenen*, gelijk ook alle de overige naamvallen door de lidwoorden (indedaad een bewijs van derzelve nuttigheid) aangewezen worden:

<i>Noem.</i>	De Eisch;	<i>Noem.</i>	Een Eisch;
<i>Teel.</i>	Van den Eisch;	<i>Teel.</i>	Van eenen Eisch;
<i>Geev.</i>	Aan den Eisch;	<i>Geev.</i>	Aan eenen Eisch;
<i>Lijd.</i>	Den Eisch;	<i>Lijd.</i>	Eenen Eisch,
<i>Roe.</i>	ô Eisch,	<i>Roe.</i>	ô Eisch,
<i>Afn.</i>	Van den Eisch,	<i>Afn.</i>	Van eenen Eisch.

Tot deze wijze van uitdrukking des naamvals, dat is alleenlijk door middel van het lidwoord, behooren zekerlijk alle de manlijke naamwoorden, die in S eindigen, als *Kroes*, *Os*, *Prijs*, en veele anderen meer, vermits zij, en veel minder nog dan de voorgemelden, den teeler door bijvoeging van eene S niet kunnen vormen: maar dat men onder dezelfde foort van buiging ook de
woor-

woorden, die in GT of CHT uitgaan betreft, gelijk zij 'er gemeenlijk onder betrokken worden, daarvoor vind ik omtrent alle zulke woorden geen reden; want ik kan niet hooren welk wangeluid, of welke moeilijke uitspraak 'er veroorzaakt wordt, door te zeggen, *De hand des Knechts*, of *De punt des Schichts*, waarom ik zou verkiezen dezen regel onder bepalingen van eenige uitzonderingen voortestellen; het is zelfs een algemeen gebruik te zeggen *De duisterheid des Nachts*, ondertuschen behoeft men desaangaande malkander niet in het harnas te jaagen; daar ieder zijne ooren heeft en dus over de onaangenaamheid van eenen klank kan oordeelen.

Eenige naamwoorden, tot deze buiging behoorende, neemen in den derden en zesden naamval eene E aan, somtijds met verdubbelinge der fluitletter; doch in den Geever of derden Naamval geschiedt zulks wederom zelden, dan wanneer het geboogen lidwoord *den* of *eenen* is; want *aan d. n* of *aan eenen*, zijnde, blijft het naamwoord veeltijds onveranderd; als,

<i>Noem:</i> De Naam,	<i>Noem:</i> Een Naam,
<i>Teel:</i> Des Naams, of Van den Naam,	<i>Teel:</i> Eens Naams, of Van eenen Naam,
<i>Geev:</i> Den Naame, of Aan den Naam,	<i>Geev:</i> Eenen Naame, of Aan eenen Naam,
<i>Lijd:</i> Den Naam,	<i>Lijd:</i> Eenen Naam,
<i>Roe:</i> ó Naam,	<i>Roe:</i> ó Naam,
<i>Afn:</i> Van den Naame.	<i>Afn:</i> Van eenen Naame.

Het gebruik moet de woorden, die tot deze wijze van buiging behooren, nader leeren kennen.

Eigene Naamwoorden.

Dezen worden alleenlijk in den Teeler gebogen, in welken naamval zij een S aanneemen, wanneer het Lidwoord DES daarvoor gaat, als volgt,

Noem: David,
Teel: Van David, of des Davids,
Geev: Aan David,
Lijd: David,
Roe: ô David,
Afn: Van David,

maar ook in den tweeden naamval, niet wanneer zij met een zelftandig naamwoord verbonden zijn, schoon het laatstgemelde woord de gewoonlijke buiging ondergaat; dus,

Noem: De Koning Salomon,
Teel: Des Konings Salomon,
Geev: Aan den Koning Salomon,
Lijd: Den Koning Salomon,
Roe: ô Koning Salomon,
Afn: Van den Koning Salomon.

Alle de eigene naamwoorden, die in S uitgaan, blijven altoos en in alle de naamvallen onveranderd:

Noem. Judas,
Teel. Judas,
Geev: Judas,
Lijd: Judas,
Roe: Judas,
Afn: Judas.

Naar

Naar het voorstaande voorbeeld worden alle de volstrektlijk eigene naamwoorden, die in eenen medeklinker, uitgenomen in de S, eindigen, gebogen: voords wil men dat van die, welken in eenen klinker uitgaan, gemelde klinker eerst verdubbeld worde, alëer men de S tot het formen van den tweeden naamval daar achter voegt; en dus wordt de Teeler

van <i>Juda</i>	<i>Judaas,</i>
<i>Eliza</i>	<i>Elizaas,</i>
<i>Farao</i>	<i>Faraoos,</i>
<i>Plato</i>	<i>Platoos,</i>
<i>Jehu</i>	<i>Jehaus,</i>
<i>Abihu</i>	<i>Abihaus; enz.</i>

hiervan zondert men uit die eigene naamwoorden, welken in I eindigen; want men wil (zekerlijk om door eene nederduitche wijs van spelding, de vereischte uitspraak te veroorzaaken) dat de teeler van zulke woorden gemaakt worde, door ES aan den noemer te voegen; dus is dan

Levies de teeler van *Levi,*
Omries van *Omri,* enz.

doch liefst zouden wij die geenen volgen, welken, gelijk bladz. 105 reeds gezegd is, het eigen naamwoord onveranderd laten, en de S die den teeler aanwijst, van een afwendingsteken vergezeld, achter hetzelfde voegen, om dat 'er dan geene twijfeling wegens den noemer van het naamwoord plaats kan hebben; zie verder ter boven aangehaalde plaatse. SEWEL volgt deze wijze alleenlijk in de naamen, die in eene I eindigen, schrijvende LEVI's *nakomelingen*; evenwel verdubbelt hij den sluitklinker niet in JUDA, PARAO, KATO, enz. maar tekent den-

dénzelven met het teken van den omgebogen toon (ʌ)
alëer hij 'er de S achter voegt; dus,

Judds, Faròs, Katò, enz.

zo volgt ieder zijne verkiezing, en daarom wij de onze;
zie boven.

De eigen naamwoorden KLAAS en JOOST vereischen
het woordje VAN VOOR zig, ter vorminge van hunnen
teeler: *De arbeid VAN KLAAS: De schatten VAN JOOST;*
want schoon men kan zeggen *CHRISTUS verdienen*, en
JACOB's zaad, klinkt het evenwel zeer flecht, te zeg-
gen, *KLAAS goederen*, en *JOOSTS handen*.

T W E E D E B U I G I N G.

Veele vrouwlijke naamwoorden ontvangen in den
tweeden, derden en zesden naamval, dat is in den Tee-
ler, Geever en Afneemer, eene E achter den noe-
mer; als

Noem: Leeraares,

Teel: Leeraaresse,

Geev: Leeraaresse,

Lijd: Leeraares.

Roe: Leeraares.

Afn: Leeraaresse,

zulks heeft in die woorden altoos en bij allen plaats,
wanneer het Lidwoord *eener* of *der* 'er voorgaat; maar
wanneer de Teeler door *van de* of *van eene* uitgedrukt
wordt, laten sommige de E dikwijls weg, schrijvende
niet *der Kerke*, maar *van de Kerk*.

Wegens het voorgemeld aanneemen der E in den Tee-
ler alleen, of in den Teeler, Geever en Afneemer, vindt
men de volgende regelen aangetekend:

1.) Al-

1.) Alle oorspronkelijke naamwoorden, die in twee medeklinkeren eindigen, ontvangen geene E in den Tee-ler, Geever en Neemer, en blijven dus in de alle de zes naamvallen onveranderd; als volgt:

Noem. De Deugd,
Teel: Der of Van de Deugd,
Geev: Aan de, of Der Deugd,
Lijd: De Deugd,
Roe: ô Deugd,
Afn: Van de Deugd.

Op dezelfde wijze wordt de buiging opgesteld, wanneer het lidwoord *eene* voor het naamwoord gaat.

Van dezen regel nu zijn uitgezonderd de volgende woorden; als,

<i>Asch,</i>	<i>Beurs,</i>	<i>Galg,</i>
<i>Gerst,</i>	<i>Harp,</i>	<i>Hulp,</i>
<i>Kaars,</i>	<i>Kans,</i>	<i>Kerk,</i>
<i>Kist,</i>	<i>Klont,</i>	<i>Koets,</i>
<i>Komst,</i>	<i>Koorts,</i>	<i>Knods,</i>
<i>Lamp,</i>	<i>Long,</i>	<i>Munt,</i>
<i>Naald,</i>	<i>Pest,</i>	<i>Plaats,</i>
<i>Pers,</i>	<i>Poort,</i>	<i>Rots,</i>
<i>Rust,</i>	<i>Schans,</i>	<i>Schors,</i>
<i>Slang,</i>	<i>Smart,</i>	<i>Soort,</i>
<i>Spies,</i>	<i>Spits,</i>	<i>Stang,</i>

want men buigt, bij voorbeeld, het woord *Koets*, als volgt,

Noem. Eene Koets,
Teel: Eener Koetse,
Geev: Aan eene Koetse,

Lijd:

Lijd: Eene Koets,
Roe: ó Koets,
Afn: Van eene Koetsfe,

Het groot getal van woorden, die eene uitzondering op dezen regel maaken, doen den regel zelven niet veel eers aan, maar zo is het omtrent meer taalregelen gelegen, althans omtrent die van dit voort, het zijn veeléer verkiezingen, en twee goede ooren berevens het leezen van kundige schrijvers, kunnen desaangaande veel verrichten.

2.) Alle naamwoorden van twee lettergreepen, waarvan de klank der uitspraake op de eerste lettergreep valt, neemden mede geene E in den Teeler en dan ook niet in den derden en zesden naamval aan; als,

Stapel, *Mijser,* *Haver,*
Ader, *Pekel,* *Schakel,*
Schotel, *Keten.* *Madder,*
Moeder, *Hamer,* *Ladder,*
Geesfel, *Letter,* *Sikkel,* en meer anderen.

3.) Integendeel ontvangen de woorden van eene lettergreep, die achter een korten klinker eenen enkelden medeklinker hebben, met het verdubbeljen des laatsten medeklinkers eene E in den tweeden, derden en zesden naamval; als,

<i>Noem:</i> De Zon,	<i>Noem:</i> Eene Zon,
<i>Teel:</i> Der Zonne,	<i>Teel:</i> Eener Zonne,
<i>Geev:</i> Aan de of Der Zonne.	<i>Geev:</i> Aan eene Zonne,
<i>Lijd:</i> De Zon,	<i>Lijd:</i> Eene Zon,
<i>Roe:</i> ó Zon,	<i>Roe:</i> ó Zoni,
<i>Afn:</i> Van de Zonne.	<i>Afn:</i> Van eene, of Eener Zonne. Hier-

Hiertoe behooren ook

Stem, Pen, Bies,
Bron, Kim, Klok,
Slot, Som, Rondas,
Min, Bef, Bel, en veele anderen meer.

4.) Veele naamwoorden, die eenen langen klinker of tweëklank voor hunnen laatsten medeklinker hebben, neemen in den Teeler eene E aan; mits het gebogena lidwoord, door *der* of *eener* uitgedrukt worde, maar dan wordt de E veeltijds ook bij den derden en zesden naamval gevoegd, tot dezen behooren

Baar, Leer, Natuur,
Breuk, Pleit, Plaag,
Deur, Pijn, School, en meer anderen.

Doch die in S of F eindigen, veranderen die letters in Z en V.

Spijs, Spijze; Schijf, Schijve,

en is de fluit-medeklinker een S dan wordt dezelve verdubbeld;

Der *Spiesse, Kansse, Schansse;*
 Der *Kaarsse, Persse, Schorsse,* enz.

De volgende woorden, die in den Teeler, Geever en Afneemer nooit of zelden eene E aanneemen, zijn buiten den voorgaanden regel;

Bloem, Kiel, Lijn, Sloep,
Bijl, Kleur, Neep, Sloot,
Daad, Kneep, Noot, Smaad,
Dood, Kool, Praal, Spijt,
Guig, Kruin, Schuit, Staaf,
Huid, Kruit, Schulp, Stoep.

Kaak,

Kaak, Loef, Sleet, Tulp,
Kaap, Luim, Slour, enz.

Het is duidelijk dat het aaneemen van eene E, in den tweeden, derden en zesden naamval, geene plaats kan hebben in de vrouwlijke woorden, die met eene E fluiten, *Zee, enz.*

5.) Die vrouwlijke naamwoorden, welken in I, IJ, AAI, OOI, EI en UI eindigen, neemen in de meergemelde naamvallen mede eene E aan,

van <i>Glori</i> maakt men <i>Glorie</i> ;	
<i>Pij,</i>	<i>Pije</i> ;
<i>K. aai,</i>	<i>Kraaië</i> ;
<i>Kooi,</i>	<i>Kooie</i> ;
<i>Polzi,</i>	<i>Poleie</i> ;
<i>Pui,</i>	<i>Puie, enz.</i>

6.) Vrouwlijke naamwoorden, die in HEID en SCHAP uitgaan, blijven in alle de zes naamwoorden onveranderlijk.

<i>Noem:</i> De Gerechtigheid;	Eene Broederschap;
<i>Teel:</i> Der Gerechtigheid;	Eener Broederschap;
<i>Gezv:</i> Aan de Gerechtigheid;	Aan eene Broederschap;
<i>Lijd:</i> De Gerechtigheid;	Eene Broederschap;
<i>Roe:</i> δ Gerechtigheid;	δ Broederschap;
<i>Afn:</i> Van de Gerechtigheid;	Van eene Broederschap.

7.) Alle afgeleide Naamwoorden van het Vrouwlijke Geslacht, die uitgaan in ING, IJ, neemen in den tweeden, derden en zesden naamval eene E aan, zo ook die in ES, NIS en IN uitgaan, met verdubbelinge van hunnen fluitletter.

8.) De afgeleide naamwoorden in STER eindigende, blijven onveranderd.

Som-

Sommige vrouwlijke naamwoorden, ontvangen in den tweeden naamval of Teeler ook wel de S, schoon die eigenlijk tot de manlijke buiging behoort, gelijk reeds getoont is; evenwel geschiedt zulks niet, dan wanneer het heerschende zelfstandige naamwoord het beheerschte volgt; als *De vrouws rok, Een zusters zoon*, in plaats van, *De rok der vrouwe, Een zoon der zuster*, uit welke omzetting blijkt dat de lidwoorden *de* en *een* tot de heerschende naamwoorden *rok* en *zoon*, niet tot de beheerschte *vrouw* en *zuster* behooren.

Betreffende de

Eigene naamwoorden,

daaromtrent hebbe men zig in alles naar die van het manlijke geslacht te schikken, waarom wij onzen Leerling derwaards wijzen.

DERDE BUIGING.

Indien men de Lidwoorden van het onzijdige Geslacht dus buigt,

<i>Noem:</i> Het,	<i>Noem:</i> Een,
<i>Teel:</i> Van het,	<i>Teel:</i> Van een,
<i>Geev:</i> Aan het,	<i>Geev:</i> Aan een,
<i>Lijd:</i> Het,	<i>Lijd:</i> Een,
<i>Roe:</i>	<i>Roe:</i>
<i>Afn:</i> Van het,	<i>Afn:</i> Van een;

valt in het naamwoord volstrekt geene verandering voor; maar wanneer men in den tweeden naamval de geboogene lidwoorden *des* en *eens* gebruikt, ontvangt het naamwoord, even als in de eerste buiging, eene S, dus
zegt

zegt men in dien naamval DES HOOFDS, DES VOLKS, DES SCHIPS, DES KINDS, enz. Deze buiging kan evenwel niet in alle zelfstandige naamwoorden, die van het onzijdige Geslacht zijn, gebruikt worden; in welke gevallen men den Teeler door VAN HET of VAN EEN moet aanduiden de woorden, die eene uitzondering in de gemelde buiging maaken, zijn, onder veele aaderen, voornaamlijk die van welken de Noemer in E, S, SCH, ST en CHT, dezen echter minder dan de anderen, uitgaat; bij voorbeeld.

<i>Ree,</i>	<i>Ros,</i>	<i>Nest,</i>
<i>Einde,</i>	<i>Moes,</i>	<i>Gevest,</i>
<i>Geweide,</i>	<i>Huis,</i>	<i>Gewest,</i>
<i>Gewisse,</i>	<i>Gruis,</i>	<i>Kroost,</i>
<i>Aas,</i>	<i>Kruis,</i>	<i>Gewricht,</i>
<i>Glas,</i>	<i>Wasch,</i>	<i>Gezicht,</i>
<i>Vlas,</i>	<i>Vlasch,</i>	<i>Gerucht,</i>
<i>Mes,</i>	<i>Bosch,</i>	<i>Gezucht, enz.</i>

Eertijds maakte men den tweeden naamval van sommi-ge onzijdige woorden, die in SCH en S uitgaan, door bijvoeging van ES, schrijvende *Des vleeschES*: gelijk wij leezen *Rom. 8. vs. 7. Daarom dat het bedenken des VLEESCHES*, enz. en *Zij zijn vijanden des KRUISES Christi*, enz. Soms tijds ook met verwisfeling van de S in Z, als *HUIS*, voor welks Teeler men schreef *DES HUIZES*, doch dergelijke gebruiken vinden thans geene plaats meer. SEWEL schrijft *Het getuigenisSE* voor den Teeler van het naamwoord *Getuigenis*.

Alleenlijk staat ons van de buiging der onzijdige naamwoorden nog aantetekenen, dat de Geever en Afneemer, of derde en zesde namval, somtijds gemaakt worden door achter den Noemer eene E te voegen; doch zulks heeft al-

alleenlijk plaats wanneer het gebogen Lidwoord door DEN of VAN DEN, en maar zeer zelden wanneer het door EENEN uitgedrukt wordt; zie hier desaangaande een voorbeeld.

Noem: Het Veld,

Teel: Van het Veld, of des Velds,

Geev: Aan het Veld, of den Velde,

Lijd: Het Veld,

Roe: ô Veld,

Afn: Van het Veld, of van den Velde.

Deze buiging kan niet alleenlijk niet in alle naamwoorden, tot het onzijdige geslacht behoorende, gebezigd worden, maar is, naar mijne gedachten, ook volstrektelijk te vermijden omtrent het woord LAM, want van hetzelfde komt door die buiging,

Noem: Het Lam,

Teel: Des Lams, of Van het Lam,

Geev: Den Lamme,

Lijd: Het Lam,

Roe: ô Lam,

Afn: Van het Lam, of Van den Lamme.

De aanftootelijkheid van dezen Afneemer, *Van den Lamme*, bewijst de billijkheid mijner ftelling; maar ook kan de derde Naamval of Geever zulke eene aanftootelijkheid, of ten minften eene onaangenaame spreekwijs veroorzaaken: een voorbeeld daarvan vinden wij in de Heilige bladeren: *Openb. 5. vs. 13. staat; Hem, die op den throon fit, ende den Lamme zij de danksegginge, enz.*

„ MOONEN ftelt zelfs voor of het misfchien niet beter
 „ waere, en ten dienfte der vreemdelingen gevoeglij-
 „ ker,

„ker, dezen uitgang, die hen over het Geslachte der
 „woorden, waer bij die gevonden wordt, in twijffeling
 „brengt, geheel en al te verwerpen, en niet meer *in*
 „den beginne, van den geslachte, uit den huize, maer,
 „in het begin, van het geslacht, uit het huis, te
 „schrijven;” evenwel gelooven wij den vreemdelingen
 zo veel dienst niet te moeten bewijzen, vermits zulks
 te doen, onze eigene schade naar zig zou sleepen; want
 het komt den Historieschrijver, bij voorbeeld, zeer te
 stade, dat hij het drooge en de dikwijls voorkomende
 gelijkluidendheid van zijnen stijl, door dergelijke rijkhe-
 den der taale eenigzins kan verbeteren; dat hij, om niet
 meer dan één geval aan te haalen, somtijds kan schrij-
 ven, *In den jaare*, voor *In het jaar*, enz. liever be-
 houde men dan de verkreegene vrijheid; maar men ge-
 bruike dezelve omzichtig.

Onder de veele woorden waaromtrent het gebruik deze
 buiging niet toelaat, telt men de volgende:

<i>Kalf,</i>	<i>Gemak,</i>	<i>Blok,</i>
<i>Graf,</i>	<i>Boek,</i>	<i>Doek,</i>
<i>Wijf,</i>	<i>Lijk,</i>	<i>Rijk,</i>
<i>Ding,</i>	<i>Stuk,</i>	<i>Geschenk,</i>
<i>Geding,</i>	<i>Werk,</i>	<i>Mark,</i>
<i>Dak,</i>	<i>Spel,</i>	<i>Deel,</i>
<i>Nadeel,</i>	<i>Oordeel,</i>	<i>Voordeel.</i>
<i>Bisdóm,</i>	<i>Hertogdom,</i>	<i>Vorstendom.</i>
<i>Been,</i>	<i>Zwijn,</i>	<i>Hoén,</i>
<i>Koren,</i>	<i>Schaap,</i>	<i>Schip,</i>
<i>Dier,</i>	<i>Oor,</i>	<i>Hair,</i>
<i>Paar,</i>	<i>Water,</i>	<i>Venster,</i>
<i>Klooster,</i>	<i>Weder,</i>	<i>Wier,</i>
<i>Glas,</i>	<i>Vlas,</i>	<i>Gras,</i>

Mes,

Mes, Ros, Moes,
Gruis, Hars, Net,
Hout, Mout, Zout,
Bekken, Verken, Kusfen, en meer anderen.

Ook kan de buiging voornoemd nimmer plaats hebben bij de verkleinnaamen, die in KEN uitgaan, en veel minder nog bij die, welken in KE, JE of TJE eindigen, dat duidelijk is.

Wat de

Eigene naamwoorden

betreft, die, welken onder het onzijdige geslacht, en dus onder deze derde buiging betrokken kunnen worden, zijn zulken, welken den uitgang der verkleinnaamen hebben, naamlijk TJE, als daar is,

Willemijntje, Jansje,
Pietje, Aagtje,
Pieterelletje, Jantje,
Antje, Mietje, en anderen.

Hunne buiging, welke ook alleenlijk in den tweeden naamval plaats heeft, geschiedt even als van de eigene naamwoorden der eerste en tweede buiging gezegd is.

V A N D E

TOEVOEGELIJKE NAAMWOORDEN.

Een bijvoegelijk naamwoord is een woord, dat de hoedanigheid eener zaake te kennen geeft, en dat men op zig zelve genomen niet begrijpt; als *Groot, Schoon, Lang,* enz.

H

De

De bijvoegelijke Naamwoorden zijn oorspronkelijk of afgeleid.

De oorspronkelijke zijn, *Goed, Schoon, Slecht, Groot*, enz.

De afgeleiden eindigen voornaamlijk in,

LIJK,	als <i>Vrouwlijk</i> ,	van <i>Vrouw</i> ;
	<i>Kennelijk</i> ,	<i>Kennen</i> ;
BAAR,	<i>Beloonbaar</i> ,	<i>Beloonen</i> ;
	<i>Wisselbaar</i> ,	<i>Wisselen</i> ;
SCH,	<i>Kindsch</i> ,	<i>Kind</i> ;
	<i>Aardsch</i> ,	<i>Aarde</i> ;
IG,	<i>Moedig</i> ,	<i>Moed</i> ;
	<i>Voordeelig</i> ,	<i>Voordael</i> ;
ZAAM,	<i>Minzaam</i> ,	<i>Min</i> ;
	<i>Deugdzaam</i> ,	<i>Deugd</i> ;
EN,	<i>Gouden</i> ,	<i>Goud</i> ;
	<i>Houten</i> ,	<i>Hout</i> ;
ACHTIG,	<i>Melkachtig</i> ,	<i>Melk</i> ;
LOOS,	<i>Naamloos</i> ,	<i>Naam</i> ;
	<i>Vruchtloos</i> ,	<i>Vrucht</i> , enz.

Uit deze voorbeelden is genoegzaam openbaar, hoe men omtrent het afleiden der toevoegelijke naamwoorden moet te werk gaan: dat men naamlijk niet met sommigen, waaronder ook SEWEL, moet schrijven, *Geestelijk, Vrouwelijk, Hoofdeloos, Zinneloos*, enz. want dezulken maaken gebruik van eene E (en somtijds van meer letteren) die door de afleiding nimmer ontstaan kan, en deze E is altoos te vermijden in die bijvoegelijke naamwoorden, welken van zelfstandigen afgeleid worden: men moet het toezetzel of den uitgang, waardoor het zelfstandige naamwoord toevoegelijk gemaakt wordt, onmiddellijk achter het zelfstandige plaatsen; want

al-

alle tusschen beiden geplaatste letters zijn te wraaken, vermits zij nergens toe dienen: maar in de toevoegelijke naamwoorden, die van werkwoorden afgeleid worden, vindt men gemeenlijk die E, want MOOGLIJK voor MOGELIJK te schrijven, is alleenlijk den dichter vergund: indien het werkwoord niet in zijne volkomene gedaante kan blijven, als: DOEN, ZIEN, enz. waarvan DOENLIJK en ZIENLIJK, niet DOENELIJK en ZIENELIJK, gemaakt wordt, wordt alleenlijk de fluit N weggenomen, om het eerste gedeelte van het toevoegelijke naamwoord te hebben: daar nu zulks altoos plaats heeft, in werkwoorden, die in EN uitgaan, als KENNEN, MOGEN, TASTEN, enz. is het zekerlijk dat de gezegde E in het bijvoegelijke woord gevonden moet worden; dat men naamlijk moet schrijven KENNELIJK, MOGELIJK, TASTELIJK; doch geheel anders is het geleezen met de toevoegelijke naamwoorden, die in BAAR uitgaan: want om het eerste gedeelte van dezen te bekomen, snijdt men van de werkwoorden, die in EN uitgaan, dien geheelen uitgang af, maakende

Bevriesbaar, van *Bevriezen*;
Leverbaar, *Leveren*,
Verdedigbaar, *Verdedigen*:

somtjids met veranderinge van een Z in S, enz. als in 't voorgaande voorbeeld

Bevriesbaar van *Bevriezen*,
en *Leesbaar* van *Leezen*, enz.

Uit het voorgaande volgt dat sommige toevoegelijke naamwoorden, die in LIJK uitgaan, met of zonder de E, waarvan wij thans spreken, kunnen geschreeven worden; want WENSCHLIJK, bij voorbeeld, kan men stellen afkomstig te zijn van WENSCH, of van WENSCHEN,

naar welke laatste stelling men mag schrijven WENSCH-
LIJK: zo is 't ook gelegen met TROOSTLIJK, en meer
anderen.

Een groot onderscheid is in het gebruik der toevoege-
lijke naamwoorden die in LIJK, en anderen, die in BAAR
uitgaan, het welk wij niet kunnen nalaten den leerling
onder 't oog te brengen. „BAAR,” zegt zeker schrij-
ver, „wanneer 't zig voegt achter zelfstandige naam-
„ woorden, heeft de betekenis van *draagende*, zelfs in
„ alle die bijzondere opzichten, waarin *draagen*, bij ons
„ bekend is, als *vruchtbaar*, (dat vruchten kan draa-
„ gen), *wonderbaar*, *dunkbaar*, *lastbaar*, *dienst-*
„ *baar*, *cijnsbaar*, *blijkbaar*, *nutbaar*, *ruchtbaar* en
„ *manbaar*. — Dit BAAR, gevoegd achter een zelf-
„ standig naamwoord, moet in een' werkenden zin ge-
„ nomen worden, en dan betekent het met nadruk, dat
„ *draagt*, of dat *draagen kan*; dat *draagende*, of
„ *voordbrengende is*.”

„BAAR,” dus vervolgt hij, „betekent ook eene *moge-*
„ *lijkheid* en *gevoeglijke verdraaglijkheid*; als blijkt uit
„ *getbaar*, iets, dat gevoeglijk gegeten kan of mag wor-
„ den: *leverbaar*, dat goed is om te leveren, om geleverd
„ te worden, *zigbaar*, dat gezien kan worden. —
„ Dit BAAR, gevoegd achter het zaaklijke deel van een
„ werkwoord, moet in een lijdenden zin genomen wor-
„ den, en dan betekent het, gelijk hier boven gezegd
„ is, *dat kan worden*, als *eetbaar*, dat gegeten kan
„ worden: *vertroostbaar*, dat vertroost kan worden.

„ Eenige woorden willen alleen BAAR, en anderen
„ wederom LIJK aanneemen; als *zichtbaar*, *tastbaar*,
„ *kenbaar*, *kwetsbaar*, *beschrijfbaar*, *genaakbaar*,
„ enz. willende eigenlijk zeggen, iets dat *gezien*, *getast*,
„ *gekend*, *gekwetst*, *beschreeven*, enz. kan worden. —

„ Wes-

„ Weshalven die woorden altijd met BAAR, nooit met
 „ LIJK, geschreeven moeten worden, in tegenstellinge
 „ van *vergaanglijk*, *stervelijk*, *verkwikkelijk*, enz. beteke-
 „ nende zo veel als iets, dat *vergaat*, *sterft*, *verkwikt*,
 „ of dat *vergaan*, *sterven* en *verkwikken kan*.”

Een voorbeeld van de verschillende betekenis der toe-
 zetzelen BAAR en LIJK, vindt men in deze woorden,
*De besmettelijke houtskool bemorst het besmetbaare pa-
 pier*, want LIJK duidt volgens het voorgaande aan,
 dat het houtskool *besmetten kan*, en BAAR, dat het
 papier *besmet kan worden*. Een *vertroostbaar gemoed*,
 is een gemoed, dat *vertroost kan worden*, en een *vertroos-
 telijke* of *troostlijke rede*, is eene rede, die *vertroost* of
vertroosten kan. Naar dezen regel zegt men verkeerd-
 lijk een *tastelijk onderscheid*; want men moet zeggen,
 een *TASTBAAR onderscheid*, gelijk men dan ook door de
 beste schrijvers gezegd vindt: eenige woorden wijken
 evenwel van dezen regel af, als *wenschelijk*, *zienlijk* en
 anderen, welken aantoonen dat LIJK bij ons ook bete-
 kent iets dat *te doen is*; gelijk het *WENSCHELIJKE te*
wenschen, en het *ZIENLIJKE te zien is*.

De Bijvoegelijke (dit woord bewijst het laatstgezegde
 mede; want de bijvoegelijke naamwoorden zijn woorden,
 die bij de zelfitandige te voegen zijn) de bijvoegelijke
 naamwoorden zijn onderworpen aan

Vergelijking Trappen.

Het Geslacht.

Het Getal.

De Naamvallen.

V E R G E L I J K I N G - T R A P P E N ,

D E R

T O E V O E G E L I J K E N A A M W O O R D E N .

De vergelijking-trappen dienen om de hoedanigheden der zaaken in meerdere of mindere uitgestrektheid uit te drukken, door dezelve met eene andere zaak te vergelijken.

'Er zijn drie trappen van vergelijkinge; naamlijk de *stellende*, de *vergelijkende*, en de *overtreffende*.

De *stellende trap* stelt de zaak eenvoudig; zonder eenige vergelijking voor; als, GROOT, KLEIN, SCHOON, ENZ.

Deze is eigenlijk geen trap van vergelijkinge: men noemt hem slechts zodanig, om dat hij ten grondslage der volgende vergelijkingen dient.

De *vergelijkende trap* is eene rede, die eene zaak in vergelijkinge eener andere uitdrukt; GROOTER, KLEINER, SCHOONER, ENZ.

De *overtreffende trap* drukt den opperften graad eener hoedanigheid uit.

Den *vergelijkenden trap* drukken wij uit door het voegen van den uitgang ER, aan den stellenden trap; maakende,

van *Schoon*, *Schooner*,
Geleerd, *Geleerder*, enz.

Ook wel door het bijvoegen van MIN en MEER; als,

Min goed, *min schoon*, *min geleerd*,
Meer goed, *meer schoon*, *meer geleerd*.

Bij

Bijnaamwoorden, die in AAR, EER, IER, UUR en ER uitgaan, hebben in dezen vergelijkenden trap ER of DER; als,

<i>Klaar,</i>	<i>Klaarder,</i>	<i>Klaarder;</i>
<i>Teer,</i>	<i>Teerer,</i>	<i>Tecrder;</i>
<i>Dier,</i>	<i>Dierer,</i>	<i>Dierder;</i>
<i>Zuur,</i>	<i>Zuurer,</i>	<i>Zuurder;</i>
<i>Helder,</i>	<i>Helderer,</i>	<i>Helderder.</i>

De volgende Bijnaamwoorden zijn in den vergelijkenden graad onregelmatig:

Goed, Beter; Weinig, Min; Veel, Meer.

Sommige voorzetsels en bijwerkwoorden hebben mede den vergelijkenden trap door het achtervoegen van DER:

<i>Na,</i>	<i>Nader;</i>	<i>Voor,</i>	<i>Voorder;</i>
<i>Wijd,</i>	<i>Wijder;</i>	<i>Ver,</i>	<i>Verder.</i>

De werkende en lijdende Deelwoorden, hier na te verhandelen, hebben ook den vergelijkenden trap door het achtervoegen van den uitgang DER; als,

<i>Uitneemend,</i>	<i>Uitneemender;</i>
<i>Uitmunten,</i>	<i>Uitmuntender;</i>
<i>Gereed,</i>	<i>Gereeder;</i>
<i>Geleerd,</i>	<i>Geleerder.</i>

Sommige lijdende Deelwoorden dulden den uitgang ER, of DER niet; maar hebben hunnen vergelijkenden trap door het voorvoegen van het woord MEER.

Meer bewogen; meer gepreezen;
Meer gedrukt; meer bemind, enz.

Den overtreffenden trap vormt men door het achtervoegen van den uitgang SI; als,

H 4

Schoon,

Schoon, Schoonst, Fraai, Fraaist, enz.

Doch, GOED, heeft *best*; WEINIG, *minst*, en VEEL, *meest*.

Desgelijks eenige bijwerkwoorden en voorzetzels; als

Wijd, Wijdst; Verder, Verst; Na, Naast; Voor, Voorst, enz.

▲Ismede veele werkende en lijdende Deelwoorden;

Uitneemend, Uitneemendst; Uitmuntend, Uitmuntendst; Gereed, Gereedst; Geleerd, Geleerdst, enz.

Edoch sommigen willen dezen uitgang ST niet dulden, en vormen den *overtreffenden trap* door het voorvoegen van MEEST; als,

MEEST *bewogen, MEEST gepreezen, MEEST gedrukt.*

Bovendien maakt men ook nog den *overtreffenden trap* door het voorvoegen van *Aller*; als,

Allerschoonst, Allerbest, Allergeleerdst.

HUIJDECOPER geeft wégens dit voorzetzal *Aller*, eene schoone les ter berispinge van VONDEL, daar die, van twee vormen spreekende, zegt, *den allereersten vorm*; „waartoc,” zegt hij, „dient hier dit *Allereerste*, het „welk een of meer middenste, tusschen de eerste en „laatste schijnt te onderitellen?” en, ter berispinge van SLWEL, die, na gezegd te hebben dat de *overtreffende trap* de zaak op 't hoogst voorstelt, daarbij voegt; „waarbij nog komt dat men tot verder opvijzeling of „verlaaginge der zaake, het woordje *Aller* veeltijds „daarbij voegt, als *Allerverstandigste, Allergeringste.*”

Maar,

Maar, zegt de geleerde Berisper, „als de zaak op „*hoogst* voorgesteld is, hoe kan ze dan *verder* opgevij- „zeld worden? is 'er dan iets, dat *hooger* is dan *hoogst*? „dat is ongerijmd” — „*Aller*,” dus zegt hij verder, „is geen verdere opvijzeling, maar eene uitbreiding van „den overtreffenden trap,” bewijzende zulks met HIL- „AAN; die de woorden *allerbeste*, *allerkleinste*, *aller- „meeste* overbrengt in den zin van *beste*, *kleinste*, *mees- „te* of *grootste* van *allen*: ten bewijze van dat zijn bil- „lijk gevoelen geeft hij het volgende voorbeeld. „Stel „eens een *hoogte* van 30 voet, en daarnevens een an- „der van 20, zo is 30 het *hoogste*: om nu *allerhoogst* „te vinden, moet is niet opklimmen tot 31, 32, 35, „of 40, (want dat is de verdere opvijzeling van *SEWEL*) „maar ik moet het zoeken in de vermenigvuldiging „der onderwerpen van 20, of ten minsten van min- „der dan 30 voeten; zo dat *aller* geen opvijzeling „van *hoogst* is, maar eene uitbreiding, waarvoor *hoogst* „betrekkelijk wordt gemaakt op meer dan één voor- „werp, dat minder hoog is; want al wilde gij het *hoog- „ste*, 30, opvijzelen tot 50, tot 100, ja tot 1000 voe- „ten, zo lang 'er maar *een* minder hoog van 20, ja „van 2 voeten nevens staat, kuht gij 'er geen *Aller- „hoogst* van maaken; gelijk ook een *hoogte* van 2 voet „niet meerder *allerlaagst* genoemd kan worden in be- „trekking op 1000 dan op 3 voeten”, naamlijk zo lang „het getal der onderwerpen niet tot meer dan twee ge- „maakt wordt: „daar 'er *drie* zijn,” zegt dezelfde schrij- „ver, „kan het plaats hebben,” gelijk *VONDEL* op eene „andere plaats zegt,

Het allerlaagste lot van DRIJ hooftheerschappijen.
en HOOGVLIET:

Want de allerjongste van DRIE zonen. —————

VAN HET
GESLACHT
DER

TOEVOEGELIJKE NAAMWOORDEN.

Indien de nietbepalende Lidwoorden *een* en *eene* gebruikt worden, zijn de toevoegelijke naamwoorden in het manlijk geslacht tweevoudig: naamlijk gelijk die in het onzijdige, en gelijk die in het vrouwlijke geslacht, om welken te maaken die van het onzijdige geslacht een *E* aanneemen; als,

<i>Manl.</i>		<i>Vr.</i>	<i>On.</i>
<i>Groot,</i>	<i>Groote,</i>	<i>Groote,</i>	<i>Groot,</i>
<i>Goed,</i>	<i>Goede,</i>	<i>Goede,</i>	<i>Goed,</i>
<i>Dapper,</i>	<i>Dappere,</i>	<i>Dappere,</i>	<i>Dapper,</i>
<i>Heet,</i>	<i>Heete,</i>	<i>Heete,</i>	<i>Heet,</i>
<i>Heilig,</i>	<i>Heilige,</i>	<i>Heilige,</i>	<i>Heilig,</i>
<i>Klein,</i>	<i>Kleine,</i>	<i>Kleine,</i>	<i>Klein,</i>
<i>Koud,</i>	<i>Koude,</i>	<i>Koude,</i>	<i>Koud,</i>
<i>Lang,</i>	<i>Lange,</i>	<i>Lange,</i>	<i>Lang,</i>
<i>Rein,</i>	<i>Reine,</i>	<i>Reine,</i>	<i>Rein,</i>
<i>Raauw,</i>	<i>Raauwe,</i>	<i>Raauwe,</i>	<i>Raauw.</i>

Wanneer de bepaalende Lidwoorden *DE* en *HET* vóór de toevoegelijke naamwoorden staan, zijn zij in alle de drie geslachten gelijk :

<i>Manl.</i>	<i>Vr.</i>	<i>On.</i>
<i>Stoute,</i>	<i>Stoute,</i>	<i>Stoute;</i>
<i>Zoete,</i>	<i>Zoete,</i>	<i>Zoete;</i>
<i>Zuure,</i>	<i>Zuure,</i>	<i>Zuure;</i>

want

want men zegt,

Nietbepaalende,

Een dapper man; Een hooge boom;

Eene dappere vrouw;

Een dapper kind:

Bepaalende,

De dappere man;

De dappere vrouw;

Het dappere kind.

Het gebruik leert de tweeërleije manlijke toevoegelijke naamwoorden, ingevalle het Lidwoord niet bepalende is, naar behooren plaatsen: fomtjids zijn dezelve zeer dienftig ter wegneeminge van alle dubbelzinnigheid, bij voorbeeld; *Een goed Looper* is iemand die wél loopt; *Een goede Looper* is een Looper, die goedaartig is. — „Zo „ zegt men ook een *sterk looper*, voor iemand, die sterk „ of langduurig loopt; maar een *sterke looper* is een „ looper, die sterk of van groote kracht is.”

MOONEN en meer anderen houden voor eene uitzondering op den regel, dat het vrouwlijke geslacht in de toevoegelijke naamwoorden eene E aanneemt, die toevoegelijke naamwoorden, welken van eene stoffe oorspronkelijk zijn, en in EN uitgaan, als,

<i>Aarden,</i>	<i>Tinnen,</i>
<i>Koperen,</i>	<i>Linnen,</i>
<i>Wollen,</i>	<i>Ijzeren,</i>
<i>Zilveren,</i>	<i>Gouden, enz.</i>

willende dat die woorden in het vrouwlijke geslacht geene E aanneemen maar de N verwerpen; „ want, „ zegt MOONEN, „ men zegt in het vrouwlijke geslacht,

<i>Eene</i>	<i>Aarde</i>	<i>Kruik;</i>
<i>Eene</i>	<i>Tinne</i>	<i>Schotel;</i>
<i>Eene</i>	<i>Kopers</i>	<i>Kroon;</i>
<i>Eene</i>	<i>Linne</i>	<i>Kous;</i>
<i>Eene</i>	<i>Wolle</i>	<i>Pij;</i>
<i>Eene</i>	<i>Ijzere</i>	<i>Keten, enz."</i>

maar latere schrijvers erkennen die uitzondering niet, en doen gemelde toevoegelijke naamwoorden in het vrouwelijke geslacht, volgens den algemeenen regel, mede eene E aanneemen: van de tegenstrevers dezes gebruiks zegt de Heer KLUIF: „ tot een ander uiterste vervallen „ de zodanigen, die dat *gouden, zilveren, enz.* niet willen geschreeven hebben, met ééne verlengde E, als „ *goudene*: edoch 't welk, ware het hier de plaats om „ met voorbeelden te bevestigen, blijken zou van den „ aanvang onzer taale af geschied te zijn. En 't welk „ zeer eenvoudig is; want wie toch zal ontkennen, dat „ de woorden, *verheven, verlooren, enz.* in hun meerv: „ of bij *vr*: zelfstandige woorden gesteld, zich niet laten „ buigen *verhevene, verlorene?*” enz. De Heer KLUIF wil echter zelf de E verworpen hebben, daar hij een weinig verder zegt: „ zo zeer nu dit in die oude taalen „ klaar blijkt, zo zeker is het ook in onze, waartoe ik „ gcene voorbeelden behoeve, die men overvloedig vindt „ in *goudene, houtene*; alleen wilde ik ter loops toonen, „ dat die staartletter E, zo ongerijmd niet zij; hoewel het „ waar is, dat zij in lange woorden, als *zilverene, ko-* „ *perene*, een lamme uitspraak maake, en daarom thans „ te verwerpen zij; doch het welk niet wegneemt, dat „ het daarom goed en taalregelmatig zij:” men moet dan „ met de beste schrijveren zeggen,

Eene

<i>Eene</i>	<i>Aardene</i>	<i>Kruik,</i>
<i>Eene</i>	<i>Tinnene</i>	<i>Schotel;</i>
<i>Eene</i>	<i>Koperene</i>	<i>Kroon,</i>
<i>Eene</i>	<i>Linnene</i>	<i>Kcus, enz.</i>

en wanneer de lamme uitspraak dier woorden hinderlijk mogt weezen, kan men dezelve met weglatinge der vrouwlijke E dus schrijven :

<i>Eene</i>	<i>Aarden'</i>	<i>Kruik,</i>
<i>Eene</i>	<i>Linnen'</i>	<i>Schotel,</i>
<i>Eene</i>	<i>Koperen'</i>	<i>Kroon,</i>

HUIDECOPER, die welëer, ter vorminge van het vrouwlijke geslacht, de N van deze toevoegelijke naamwoorden afgekapt had, werd naderhand van een ander gevoelen (ook strijdig met de laatstvoorgestelde en de hierna nog voor te stellen leering) want hij zegt : „ Tot besluit van dit alles zeggen we, dat wij, die ook „ zelfs noch onlangs in onze Vert: van Horat: p. 155. „ schreeven: *Zilveren, Marmere, Kopere beelden*, nu „ willen, dat men, en op alle andere plaatsen, daar „ diezelfde misflag in onze werken gevonden wordt, „ leeze, *Zilveren, Marmeren, Koperen*, enz. zonder „ eenig onderscheid, in Getalen, of Geslachten te „ maaken.”

De deelwoorden, die in EN uitgaan, en als toevoegelijke naamwoorden gebruikt worden, volgen mede dezen regel: men moet zeggen,

Een geslagen *man*;

Eene geslagene *vrouw*;

Een geslagen *kind*.

SEWEL geeft hiervan een zeer goed bewijs; „wie,” zegt hij, zal bestaan te schrijven, *Die vrouw wierd geslage*, „immers moet het weezen *geslagen*; 't welk dan te „kennen geeft, dat men de N daar niet misfen kan. „Indien iemand hier tegen inbragte, dat men ook niet „schrijft, *Die vrouw is geslagene*, dien zoud ik tot „antwoord te gemoet voeren; dat de eigenschap onzer „taale zulks niet toelaat: want men zegt, *Eene* rijke „*vrouw*; maar wie zal daarom zeggen, *Die vrouw is* „rijke? Hieruit blijkt het dan dat die laatste E in zulk „eene spreekwijze achterblijven moet;” en dit is de eigenschap der toevoegelijke naamwoorden in 't algemeen, naamlijk dat zij in plaats van vóór, achter het zelfstandige naamwoord geplaatst wordende, de E in het manlijke en vrouwlijke geslacht verwerpen; dus zegt men

Een hooge boom;
Een sterke stad;
Het groene veld;

en

De boom is hoog;
De stad is sterk;
Het veld is groen;

Uit deze taal-eigenschap volgt, dat schoon men zegt,

Het zwaarste werk,

men evenwel met sommigen niet moet zeggen

Wat werk is 't zwaarste?

maar,

Wat werk is 't zwaarst?

zo ook,

Welk land is 't groenst?
Welk meisje is 't jongst? enz.

V A N H E T

G E T A L

D E R

TOEVOEGELIJKE NAAMWOORDEN.

Omtrent het getal der toevoegelijke naamwoorden valt alleenlijk aantemerkten, dat zij, alle de stoflijke en deelwoorden daar onder gerekend, in 't meervoudige getal in alle de drie geslachten de E aanneemen; dus zegt men

De vroome mannen;
De geleerde vrouwen;
De schrandere kinderen;
De goudene bekers;
De gebrokene bakken;

Somtijds met veranderinge der fluitletter, het geen ook in 't vormen van het geslacht der toevoegelijke naamen plaats heeft, als

Braaf, Braave;
Grijs, Grijze, enz.

of met verdubbelinge van den gemelden fluitklinker, als,

Nat, Natte,
Isf, Lasse, enz.

Maar wanneer de toevoegelijke naamwoorden als zelfstandigen gebruikt worden, maaken Zij hun meervoud-

di-

dige getal als bij de zelfstandige naamwoorden geleerd is: van,

<i>Eenv.</i>	<i>Meerv.</i>
<i>Geleerde</i> wordt gemaakt	<i>Geleerden</i> ;
<i>Geestelijke</i>	<i>Geestelijken</i> ;
<i>Heilige</i>	<i>Heiligen</i> ;
<i>Rechtvaardige</i>	<i>Rechtvaardigen</i> ;
<i>Wijze</i>	<i>Wijzen</i> ;
<i>Barmhartige</i>	<i>Barmhartigen</i> , enz.

V A N D E

B U I G I N G

D E R

TOEVOEGELIJKE NAAMWOORDEN.

Hier bij heeft men aan te merken dat zo dikwijls het gebogen lidwoord door *des*, *den*, *eens* of *eenen* uitgedrukt wordt, het toevoegelijke naamwoord eene N of EN aanneemt; als uit de volgende voorbeelden blijkt:

E E R S T E B U I G I N G .

Eenv.

- Noem.* De, of Een goede Zoon,
Teel. Des, of Eens goeden Zoons,
Geev. Den, of Eenen goeden Zoone,
Lijd. Den, of Eenen goeden Zoon,
Roe. ô Goede Zoon,
Afn. Van den, of Van eenen goeden Zoone.

Meerv.

Meerv.

- Noem.* De goede Zoons,
Teel. Der goede Zoonen,
Geev. Den goeden, of aan de goede Zoonen,
Lijd. De goede Zoons,
Roe. ô Goede Zoons,
Afn. Van de goede Zoonen.

T W E E D E B U I G I N G .

Eem.

- Noem.* De, of Eene goede Vrouw,
Teel. Der, of Eener goede Vrouwe;
Geev. Aan de, Der, Aan eene, of Eener goede Vrouwe,
Lijd. De, of eene goede Vrouw,
Roe. ô Goede Vrouw,
Afn. Van de, of Van eene goede Vrouwe.

Meerv.

- Noem.* De goede Vrouwen,
Teel. Der goede Vrouwen,
Geev. Aan de goede of Dén goeden Vrouwen,
Lijd. De goede Vrouwen,
Roe. ô Goede Vrouwen,
Afn. Van de goede Vrouwen.

D E R D E B U I G I N G .

Eem.

- Noem.* Het goede Land,
Teel. Des, of Eens goeden Lands,
Geev. Aan het goedē, of Aan een goed Land; of
Den goeden Landē,
Lijd.

- Lijd.* Het goede, of Een goed Land,
Roe. ó Goed Land,
Afn. Van het goede, Van een goed Land, of van
den goeden Lande.

Meerv.

- Noem.* De goede Landen,
Teel. Der goede Landen,
Geev. Den goeden of Aan de goede Landen,
Lijd. De goede Landen,
Roe. ó Goede Landen,
Afn. Van de goede Landen.

De toevoegelijke naamwoorden, in de betekenisfe van zelfstandigen, worden aldus gebogen:

Eenv.

- Noem.* De Wijze,
Teel. Des Wijzen,
Geev. Aande, of Den Wijzen,
Lijd. Den Wijzen,
Roe. ó Wijze,
Afn. Van den Wijzen,

Meerv.

- De Wijzen,
Der Wijzen,
Den of Aan de Wijzen,
De Wijzen,
ó Wijzen;
Van de Wijzen.

Waaruit men ziet dat zij geheel onveranderd blijven, uitgezonderd de Teeler in het eenvoud, die een N aanneemt, wanneer het Lidwoord *des* of *eens* is: dit is echter geen vaste regel; als,

Eenv.

- Noem.* Een Ander,
Teel. Eens Anders,
Geev. Een en Anderen,
Lijd. Een en Anderen,

Meerv.

- De Anderen,
Der Anderen,
Den, of Aan de Anderen,
De Anderen,

Roe.

*Roe.**Afn.* Van eenen Anderen, Van de Anderen.

MOONEN wil dat het Lidwoord *een* als onfscheibaar in het eenvoudige getal aangemerkt worde; daarom buigt hij dus,

*Eenv.**Meerv.**Noem.* Een Ander,

Veele Anderen,

Teel. Een Anders,

Veeler Anderen,

Geev. Een Ander,

Veelen Anderen,

Lijd. Een Ander,

Veelen Anderen,

*Roe.**Afn.* Van een Ander, Van veele Anderen.

Van *eene Andere*, dat is in het vrouwlijke geslacht, blijft *Andere*, onveranderd; en *Ander*, bij een zelfftandig naamwoord gevoegd zijnde, wordt gebogen als van de toevoegelijken geleerd is.

*Eenv.**Meerv.**Noem.* De traagere Zoon,

De traagere Zoons,

Teel. Des traageren Zoons,

Der traagere Zoonen,

Geev. Den traageren Zoone,

Den traageren Zoonen,

Lijd. Den traageren Zoon,

De traagere Zoons,

Roe. δ Traagere Zoon, δ traagere Zoons,*Afn.* Van den traageren Zoone.

Van de traagere Zoonen.

*Eenv.**Meerv.**Noem.* De traagfte Zoon,

De traagfte Zoons,

Teel. Des traagften Zoons,

Der traagfte Zoonen,

Geev. Den traagften Zoone,

Den traagften Zoonen,

Lijd. Den traagften Zoon,

De traagfte Zoons,

Roe. δ Traagfte Zoon, δ Traagfte Zoons,*Afn.* Van den traagften Zoone.

Van de traagfte Zoonen.

DER-

DERDE AFDEELING.

V A N D E

VOORNAAMWOORDEN.

De voornaamwoorden zijn zulke woorden, die in de plaats van het naamwoord gezet worden, bij voorbeeld, wanneer men zegt *De MIJNE is dsugdzaam*, staat het voornaamwoord in de plaats van het zelftandige naamwoord, waarmede het onderwerp van 't gesprek zou moeten aangeduid worden, als *Vrouw, Dochter, Nicht*, enz. De voornaamwoorden neemen ook het Lidwoord van 't verzwegen zelftandige naamwoord aan.

Zij worden verdeeld in

1.)	PERSOONLIJKE; als,	IK, GIJ, HIJ;
2.)	BEZITTENDE;	MIJN, ZIJN, UW, HUN, HAAR;
3.)	AANWIJZENDE;	DEES, DIE, DAT;
4.)	BETREKKELIJKE,	DEZELVE, DIE, DAT, DE-
WELKE;
5.)	VRAAGENDE,	WIE, WAT, WELKE;
6.)	ONBEPAALENDE;	EENIGE, ALLE.

VAN

VAN DE
 B U I G I N G
 DER
 VOORNAAMWOORDEN.

P E R S O O N L I J K E.

Eerste Persoon.

<i>Eenv.</i>	<i>Meerv.</i>
<i>Noem.</i> Ik,	Wij,
<i>Teel.</i> Mijns, <i>Vr.</i> Mijner,	Onzer,
<i>Geev.</i> Mij, aan mij,	Ons, Aan ons,
<i>Lijd.</i> Mij,	Ons,
<i>Roe.</i> ô Mij, of ô Ik,	ô Wij,
<i>Afn.</i> Van mij,	Van ons.

Tweede Persoon.

<i>Eenv.</i>	<i>Meerv.</i>
<i>Noem.</i> Gij,	Gij,
<i>Teel.</i> Uws, <i>Vr.</i> Uwer,	Uwer,
<i>Geev.</i> U, Aan u,	U, Aan u,
<i>Lijd.</i> U,	U,
<i>Roe.</i> ô Gij,	ô Gij,
<i>Afn.</i> Van U,	Van u.

Welëer schreef men in 't meerv: *Gij Liedes, U Liedes*, enz. doch zulks wordt thans maar zeldzaam gedaan.

Derde Persoon.

<i>Eenv.</i>	<i>Manlijk.</i>	<i>Meerv.</i>
<i>Noem.</i> Hij,		Zij,
<i>Teel.</i> Zijns,		Hunner,
		<i>Geev.</i>

	<i>Eenv.</i>	<i>Meerv.</i>
<i>Geev.</i>	Zich,	Zich,
<i>Lijd.</i>	Zich,	Zich,
<i>Roe.</i>		
<i>Afn.</i>	Van zich,	Van zich,

Vrouwlijk.

	<i>Eenv.</i>	<i>Meerv.</i>
<i>Noem.</i>	Zij,	Zij
<i>Teel.</i>	Haars,	Haarer
<i>Geev.</i>	Zich,	Zich, Haar, Aan haar
<i>Lijd.</i>	Zich,	Zich, Zij
<i>Roe.</i>		ó Zij
<i>Afn.</i>	Van zich,	Van zich, Van haar.

Onzijdig.

	<i>Eenv.</i>	<i>Meerv.</i>
<i>Noem.</i>	Het,	Zij,
<i>Teel.</i>	Zijns,	Hunner,
<i>Geev.</i>	Zich,	Zich,
<i>Lijd.</i>	Zich,	Zich,
<i>Roe.</i>		
<i>Afn.</i>	Van zich,	Van zich.

Derde Persoon,

voor eenen anderen gebruikt, 't welk men in 't Latijn door *is* of *ille*, uitdrukt.

Manlijk.

	<i>Eenv.</i>	<i>Meerv.</i>
<i>Noem.</i>	Hij,	Zij,
<i>Teel.</i>	Van hem,	Hunner,
<i>Geev.</i>	Hem,	Hun,

Eenv.

<i>Eenv.</i>		<i>Meerv.</i>
<i>Lijd.</i>	Hem ,	Hen , Ze ,
<i>Roe.</i>		
<i>Afn.</i>	Van hem ,	Van hun .

Vrouwlijk.

<i>Eenv.</i>		<i>Meerv.</i>
<i>Noem.</i>	Zij ,	Zij ,
<i>Teel.</i>	Van haar ,	Haarer ,
<i>Geev.</i>	Haar	Haar ,
<i>Lijd.</i>	Haar , of Ze ,	Haar of Ze ,
<i>Roe.</i>		
<i>Afn.</i>	Van haar ,	Van haar .

Onzijdig.

<i>Eenv.</i>		<i>Meer.</i>
<i>Noem.</i>	Het ,	Zij ,
<i>Teel.</i>	Van het ,	Hunner ,
<i>Geev.</i>	Aan het ,	Hun ,
<i>Lijd.</i>	Het ,	Hen of Ze ,
<i>Roe.</i>		
<i>Afn.</i>	Van het ,	Van hun .

Wanneer het persoonlijke voornaamwoord met het woordje *Zelf* vereenigd is , buigt men het dus :

Manlijk.

<i>Eenv.</i>		<i>Meerv.</i>
<i>Noem.</i>	Ik , Gij , Hij zelf ,	Wij , Gij , Zij zelfs ,
<i>Teel.</i>	Mijns , Uws , Zijns zelfs ,	Onzer , Uwer , Hunner zelfen ,
<i>Geev.</i>	Mij , U , Zich zelfen .	Ons , U , Zich zelfen ,
<i>Lijd.</i>	Mij , U , Zich zelfen ,	Ons , U . Zich zelfs .
		<i>Eenv.</i>

	<i>Eenv.</i>	<i>Meerv.</i>
<i>Roe.</i>		
<i>Afn.</i>	Van mij, U, Zich zelven.	Van ons, U, Zich zelven.

Sommigen schrijven in den eersten en vierden naamval van dit meervoud ook *Zelven*.

Vrouwlijk.

	<i>Eenv.</i>	<i>Meerv.</i>
<i>Noem.</i>	Ik, Gij, Zij zelve,	Wij, Gij, Zij zelf, of zelve,
<i>Teel.</i>	Mijns, Uws, Haars zelfs,	Onzer, Uwer, Haarer zelve,
<i>Geev.</i>	Mij, U, Zich zelve,	Ons, U, Zich zelve,
<i>Lijd.</i>	Mij, U, Zich zelve,	Ons, U, Zich zelf, of zelve,
<i>Roe.</i>		
<i>Afn.</i>	Van mij, U, Zich zelve,	Van ons, U, Zich zelve.

Om het vrouwlijke geslacht aan te duiden, schrijven sommigen in den tweeden naamval van 't eenvoudige getal *Mijnes* en *Uwes*.

Onzijdig.

	<i>Eenv.</i>	<i>Meerv.</i>
<i>Noem.</i>	Het land zelf,	De landen zelfs, of zelven,
<i>Teel.</i>	Des lands zelfs,	Der landen zelven,
<i>Geev.</i>	Het land zelf, Den lande zelven,	Den landen zelven,
<i>Lijd.</i>	Het land zelf	De landen zelfs, of zelven,
<i>Roe.</i>		
<i>Afn.</i>	Van het land zelf, Den lande zelven.	Van de landen zelven.

BE-

BEZITTEDE VOORNAAMWOORDEN.

Manlijk.

<i>Eenv.</i>	<i>Meerv.</i>
<i>Noem:</i> Mijn,	Mijne,
<i>Teel:</i> Mijns,	Mijner,
<i>Geev:</i> Mijnen,	Mijnen, Aan Mijne,
<i>Lijd:</i> Mijnen,	Mijne,
<i>Roe:</i> ó Mijn,	ó Mijne,
<i>Afn.</i> Van mijnen,	Van mijne,

Vrouwlijk.

<i>Eenv.</i>	<i>Meerv.</i>
<i>Noem:</i> Mijne,	Mijne,
<i>Teel:</i> Mijner,	Mijner,
<i>Geev:</i> Mijne,	Mijnen, of Aan mijne
<i>Lijd:</i> Mijne,	Mijne,
<i>Roe:</i> ó Mijne,	ó Mijne,
<i>Afn.</i> Van mijne,	Van mijne,

Onzijdig.

<i>Eenv.</i>	<i>Meerv.</i>
<i>Noem:</i> Mijn,	Mijne,
<i>Teel:</i> Mijns, Van mijn,	Mijner,
<i>Geev:</i> Mijn, Mijnen,	Mijnen, of Aan mijne,
<i>Lijd:</i> Mijn,	Mijne,
<i>Roe:</i> ó Mijn,	ó Mijne,
<i>Afn.</i> Van mijn, Mijnen.	Van mijne,

Eenv.

<i>Manl.</i>	<i>Vr.</i>	<i>Onz.</i>
<i>Noem:</i> Zijn,	Zijne,	Zijn,
<i>Teel:</i> Zijns,	Zijner,	Zijns,

I

Geev.

Gev: Zijnen, Zijne, Zijn, of Zijnen,
Lijd: Zijnen, Zijne, Zijn,
Roe:
Afn: Van zijnen, Zijne, Zijn, of Zijnen,

Meerv:

Man: *Vr:* *Onz.*

Noem: Zijne,
Teel: Zijner,
Geev: Aan zijne, of Zijnen,
Lijd: Zijne,
Roe:
Afn: Van zijne.

Eem:

Man: *Vr:* *Onz.*

Noem: Uw, Uwe, Uw,
Teel: Uws, Uwer, Uws, of Van uw,
Geev: Uwen, Uwe, Uw, Uwen,
Lijd: Uwen, Uwe, Uw,
Roe:
Afn: Van uwen, Uwe, Uw, of Uwen.

Meerv:

Man: *Vr:* *Onz.*

Noem: Uwe,
Teel: Uwer,
Geev: Aan uwe, of Uwen,
Lijd: Uwe,
Roe:
Afn: Van uwe.

Eem.

Eenv.

Man: *Vr:* *Onz.*

Noem: Hun , Hunne , Hun ,
Teel: Huns , Hunner , Huns ,
Geev: Hunnen , Hunne , Hun , of Hunnen.
Lijd: Hunnen , Hunne , Hun ,
Roe:
Afn: Van hunnen , Hunne , Hun , of Hunnen.

Meerv.

Man: *Vr:* *Onz.*

Noem: Hunne ,
Teel: Hunner ,
Geev: Aan hunne , of Hunnen ,
Lijd: Hunne ,
Roe:
Afn: Van hunne.

Eenv.

Man: *Vr:* *Onz.*

Noem: Haar , Haare , Haar ,
Teel: Haars , Haarer , Haars ,
Geev: Haaren . Haare , Haar , Haaren ,
Lijd: Haaren , Haare , Haar ,
Roe:
Afn: Van haaren , Haare , Haar , of Haaren.

Meerv.

Man. *Vr.* *Onz.*

Noem: Haare ,
Teel: Haarer ,

Geev. Aan haare, of Haaren,

Lijd. Haare,

Roe.

Afn. Van haare.

Eemv.

Man.

Vr. *Onz.*

Noem. Onze,

Onze, Ons,

Teel. Onzes, of Van onzen,

Onzer, Onzes, of Van
ons,

Geev. Onzen,

Onze, Aan ons, of
Onzen,

Lijd. Onzen,

Onze, Ons,

Roe. ô Onze,

ô Onze, ô Ons,

Afn. Van onze,

Onze, Ons, Onzen.

Meerv.

Man.

Vr.

Onz.

Noem. Onze,

Teel. Onzer,

Geev. Aan onze, of Onzen,

Lijd. Onze,

Roe. ô Onze,

Afn. Van onze.

A A N W I J Z E N D E
V O O R N A A M W O O R D E N .

Eemv.

Man.

Vr.

Onz.

Noem. Dees.

Deze,

Dit,

Teel.

<i>Teel.</i>	Dezes,	Dezer,	Van dit,
<i>Geev.</i>	Dezen,	Deze,	Dit,
<i>Lijd.</i>	Dezen,	Deze,	Dit,
<i>Roe.</i>			
<i>Afn.</i>	Van dezen,	Deze,	Dit.

Meerv.

	<i>Meerv.</i>	<i>Vr.</i>	<i>Onz.</i>
<i>Noem.</i>	Deze,		
<i>Teel.</i>	Dezer,		
<i>Geev.</i>	Dezen,	of Aan deze,	
<i>Lijd.</i>	Deze,		
<i>Roe.</i>			
<i>Afn.</i>	Van deze.		

AANWIJZENDE EN BETREKKELIJKE.

Eenl.

	<i>Man.</i>	<i>Vr.</i>	<i>Onz.</i>
<i>Noem:</i>	Die,	Die,	Dat,
<i>Teel.</i>	Diens,	Dier,	Van dat,
<i>Geev.</i>	Dien,	Die,	Dat,
<i>Lijd.</i>	Dien,	Die,	Dat,
<i>Roe.</i>			
<i>Afn.</i>	Van dien,	Van die,	Van dat.

Meerv.

	<i>Man.</i>	<i>Vr.</i>	<i>Onz.</i>
<i>Noem.</i>	Die,		
<i>Teel.</i>	Dier,		

Geev. Aan die, of Dien,

Lijd. Die,

Roe.

Afn. Van die.

B E T R E K K E L I J K E.

Eenv.

Man.

Vr.

Onz.

Noem. Dezelve,

Dezelve,

Het zelve,

Teel. Deszelve,

Derzelve,

Van 't zelve,

of deszelven,

Geev. Denzelven,

Dezelvc,

Het zelve;

Lijd. Denzelven,

Dezelvc,

Het zelve.

Roe.

Afn. Van denzelven, Van dezelve, Van het zelve.

Meerv.

Man.

Vr.

Onz.

Noem. Dezelve,

Teel. Derzelve,

Geev. Denzelven, of Aan dezelve,

Lijd. Dezelvc,

Roe.

Afn. Van dezelve.

Dezelfde, en Hetzelfde gebruikt men voor 't Latijnsche *Idem*, *Eadem*, *Idem*.

V O O R N A A M W O O R D E N .

Eenv.

<i>Man.</i>	<i>Vr.</i>	<i>Onz.</i>
<i>Noem:</i> Wie,	Wie,	Wat,
<i>Teel:</i> Wiens,	Wier,	Van wat,
<i>Geey:</i> Wien,	Wie,	Wat,
<i>Lijd:</i> Wien,	Wie,	Wat,
<i>Roe:</i>		
<i>Afn:</i> Van Wien,	Wie,	Van wat.

Meerv.

<i>Man.</i>	<i>Vr.</i>	<i>Onz.</i>
<i>Noem:</i> Wie,		
<i>Teel:</i> Wier,		
<i>Geey:</i> Aan Wie,	Wien, of Aan wat,	
<i>Lijd:</i> Wie,	Wat,	
<i>Roe:</i>		
<i>Afn:</i> Van wie.		

Deze buiging wordt alleenlijk op zich zelve gebruikt, anders zegt men met het onzijdige Voornaamwoord **WAT**; **WAT Man?** **WAT Vrouw?** **WAT Kind?**

V R A A G E N D E N B E T R E K K E L I J K E .

<i>Man.</i>	<i>Vr.</i>	<i>Onz.</i>
<i>Noem:</i> Welk,	Welke,	Welk,
	of welke,	

Teel.

Teel: Welks, Welker, Van welk, of Welks,
Geen: Welken, Welke, (Welk),
Lijd: Welken, Welke, Welk,
Roe:
Afn: Van welken, Van welke, Van welk.

Meerv.

Man.

Onz.

Noem: Welke,
Teel: Welker,
Geen: Welken, of Aan welke,
Lijd: Welke,
Roe:
Afn: Van welke.

In den betrekkelijken zin zegt men in 't onzijdige ge-
slacht ook 'T Welk, Van 'T Welk, en Aan 'T Welk.

ONBEPAALENDE

Een.

Man.

Vr.

Onz.

Noem. De geen, De geene, Het geen,
Teel. Dos geenen, Der geene, (Van 't geen),
Geev. Den geenen, De geene, Het geen,
Lijd. Den geenen, De geene, Het geen,
Roe.
Afn. Van den geenen, De geene, Het geen.

Meerv.

Meerv.

Man. *Vr.* *Onz.*

Noem. De geenen ,

Teel. Der geenen , Der geener ,

Geev. Den geenen , of Aan de geenen ,

Lijd. De geenen ,

Roe.

Afn. Van den geenen.

Desgelyks in 't meervoud , *De anderen* , *De zodanigen* ,
De zulken , bij uitlating als zelftandige naamwoorden
gebruikt.

*Man.**Vr.*

Noem. Alle Mans ,

Alle Vrouwen ,

Teel. Aller Mannen ,

Aller Vrouwen ,

Geev. Allen Mannen ,

Aan alle , of Allen Vrou
wen ,

Lijd. Alle Mannen ,

Alle Vrouwen ,

Roe.

Afn. Van alle Mannen , Van alle Vrouwen.

Onz.

Noem. Alle Kinders ,

Teel. Aller Kinderen ,

Geev. Allen Kinderen ,

Lijd. Alle Kinders ,

Roe.

Afn. Van alle Kinderen.

Desgelyks *Eenige* , *Sommige* , *Etljke* , *Veele* , *Beids* ,
Andere , *Zodanige* , *Zulke* , *Elke* ,

Een iegelyk wordt geboogen als volgt:

Noem. Een iegelijk,
Teel. Eens iegelijks,
Geev. Eenen iegelijken,
Lijd. Eenen iegelijken,
Roe.
Afn. Van eenen iegelijken.

VIERDE AFDEELING.

VAN DE

WERKWOORDEN.

De werk-
 woor-
 den zijn. { **PERSOONLIJKE; als, IK HOOR, GIJ HOORT, ENZ.**
 { **ONPERSOONLIJKE; MEN DOET, HET KOMT.**

VAN DE

PERSOONLIJKE WERKWOORDEN.

BEDRIJVENDE; als: IK ZIE;
LIJDENDE; IK WORD GEZIEN;
ONZIJDIG; IK ZIT;
WEDERKEERENDE; IK VLEI MIJ.

De wijzen zijn vier { **AANTOONEND: IK BEMIN;**
 { **GEBIEDEND: BEMIN;**
 { **BIJVOEGEND: DAT IK BEMINNE;**
 { **ONBEPAALD: BEMINNEN.**

De vershillende tijden, en welken van die in iedere
 bijzondere wijze plaats hebben, zullen wij door voor-
 deelden aantoonen.

De

De tijdvoegingen zijn twee { **GEREGELDE,**
ONGEREGELDE.

De voornaamste help- } **HEBBEN,**
woorden zijn. } **ZIJN, of WEEZEN,**
 } **WORDEN,**
 } **ZULLEN.**

Om het geene wij, hier en daar, wegens de werk-
woorden, en de verschillende speldingen in hunne bui-
gingen gezegd hebben; zullen wij, desaan gaande, het
overige met voorbeelden kunnen leeren.

T I J D V O E G I N G V A N ' T H E L P E N D W E R K W O O R D

H E B B E N.

Aantoonende Wijs,

Tegenw. tijd.

Eenv.

Meerv.

Ik heb,
Gij hebt.
Hij }
Zij } heeft (*),
Het }
} heest (*),

Wij hebben,
Gij hebt,
Zij hebben.

Omvelm. voorl. tijd.

Ik had,
Gij hadt,
Hij hadt,

Wij hadden,
Gij hadt,
Zij hadden.

Velen.

(*) De drie geslachten hebben altoos in den derden per-
soon van 't meervoudige getal plaats.

Volm. voorl. tijd.

Ik heb gehad,	Wij hebben gehad,
Gij hebt gehad,	Gij hebt gehad,
Hij heeft gehad,	Zij hebben gehad.

Meer, dan volm. voorl. tijd.

Ik had gehad,	Wij hadden gehad,
Gij hadt gehad,	Gij hadt gehad,
Hij hadt gehad,	Zij hadden gehad.

Toekomende tijd.

Ik zal hebben,	Wij zullen hebben,
Gij zult hebben,	Gij zult hebben,
Hij zal hebben,	Zij zullen hebben.

Voorwaardige tegenwoord. tijd.

Ik zou hebben,	Wij zouden hebben,
Gij zoudt hebben,	Gij zoudt hebben,
Hij zou hebben.	Zij zouden hebben.

Gebiedende Wijs.

Eenv.

Meerv.

Heb,	Dat wij hebben,
	Hebt,
Dat hij hebbe,	Dat zij hebben.

Bijvoegende Wijs.

Tegenw. tijd.

Dat ik hebbe,	Dat wij hebben,
gij hebt,	gij hebt,
hij hebbe,	zij hebben.

Eenv.

Eerste meêr dan voort. tijd.

Dat ik hadde,	Dat wij hadden,
gij hadt,	gij hadt,
hij hadde,	zij hadden.

Tweede onvolm. voort. tijd.

Dat ik hebben zoude,	Dat wij hebben zouden,
gij hebben zoudt,	gij hebben zoudt,
hij hebben zoude,	zij hebben zouden.

Volm. voort. tijd.

Dat ik gehad hebbe,	Dat wij gehad hebben,
gij gehad hebt,	gij gehad hebt,
hij gehad hebbe,	zij gehad hebben.

Eerste meer dan volm. voort. tijd.

Dat ik gehad hadde,	Dat wij gehad hadden,
gij gehad hadt.	gij gehad hadt,
hij gehad hadde,	zij gehad hadden.

• *Tweede meer dan volm. voort. tijd.*

Dat ik gehad zoude hebben,	Dat wij gehad zouden hebben,
gij gehad zoudt hebben,	gij gehad zoudt hebben,
hij gehad zoude hebben,	zij gehad zouden hebben.

Toekomende tijd.

Als {	Ik zal gehad hebben,	Wij zullen gehad hebben,
	Gij zult gehad hebben,	Gij zult gehad hebben,
	Hij zal gehad hebben,	Zij zullen gehad hebben.

Onbepaalde Wijs.

Tegenw. tijd.

Hebben,

I 2

Vaort.

Voorb. tijd.

Gehad hebben,

Toekomende tijd.

Zullen hebben.

DEELWOORDEN.

Tegemv. tijd.

Hebbende,

Voorl. tijd.

Hebbende gehad,

Toekomende tijd.

Zallende hebben.

**TIJDVOEGING VAN 'T HELPEND
WERKWOORD**

ZIJN OF WEEZEN.

Aantoonende Wijs.

Tegemv. tijd.

Eenv.

Ik ben,

Gij zijt.

Hij is.

Meerv.

Wij zijn,

Gij zijt,

Zij zijn.

Omvoorn. voorl. tijd.

Eenv.

Ik was,

Gij waart,

Hij was,

Meerv.

Wij waren,

Gij waart,

Zij waren.

Voorl.

*Volm. voorl. tijd.**Eenv:*

Ik ben geweest,
 Gij zijt geweest,
 Hij is geweest,

Meerv:

Wij zijn geweest,
 Gij zijt geweest,
 Zij zijn geweest.

*Meer dan volm. voorl. tijd.**Eenv:*

Ik was geweest,
 Gij waart geweest,
 Hij was geweest.

Meerv:

Wij waren geweest,
 Gij waart geweest,
 Zij waren geweest.

*Toekomende tijd.**Eenv:*

Ik zal zijn,
 Gij zult zijn,
 Hij zal zijn,

Meerv:

Wij zullen zijn,
 Gij zult zijn,
 Zij zullen zijn.

*Voorwaardige tegenw. tijd.**Eenv:*

Ik zou zijn,
 Gij zoudt zijn,
 Hij zou zijn,

Meerv:

Wij zouden zijn,
 Gij zoudt zijn,
 Zij zouden zijn.

*Gebiedende Wijs.**Eenv:*

Zijt of wees,
 Dat hij zij,

Meerv:

Dat wij zijn,
 Zijt of weest,
 Dat zij zijn.

*Bijvoegende Wijs,**Tegenwoordige tijd.**Eenv:*

Dat ik zij,

Meerv:

Dat wij zijn,

Dat

Dat gij zijt, Dat gij zijt,
hij zij, zij zijn.

Eerste onvolm: voorl: tijd.

Eenv: *Meerv:*
Dat ik ware, Dat wij waren,
gij waart, gij waart,
hij ware, zij waren.

Tweede onvolm: voorl: tijd.

Eenv: *Meerv:*
Dat ik zijn zoude, Dat wij zijn zouden,
gij zijn zoudt, gij zijn zoudt,
hij zijn zoude, zij zijn zouden.

Volm: voorl: tijd.

Eenv: *Meerv:*
Dat ik geweest zij, Dat wij geweest zijn,
gij geweest zijt, gij geweest zijt,
hij geweest zij, zij geweest zijn.

Eerste meer dan volm: voorl: tijd.

Eenv: *Meerv:*
Dat ik geweest ware, Dat wij geweest waren,
gij geweest waart, gij geweest waart,
hij geweest ware, zij geweest waren.

Tweede meer dan volm: voorl: tijd.

Eenv: *Meerv:*
Als ik geweest zoude zijn, Als wij geweest zouden zijn,
gij geweest zoudt zijn, gij geweest zoudt zijn,
hij geweest zoude zijn, zij geweest zouden zijn.

Toe-

ONBEPALDE Toekomende tijd.

Eeml *Meern*

Indien ik zal geweest zijn, Wij zullen geweest zijn,
gij zult geweest zijn, gij zult geweest zijn,
hij zal geweest zijn, zij zullen geweest zijn.

Ontepaalde Wijs

Tegenw. tijd.

Zijn, of Weezen.

Voort. tijd.

Geweest zijn.

Toekomende tijd.

Zullen zijn.

DEELWORDEN.

Tegenw. tijd.

Zijnde, of Weezende.

Voort. tijd.

Geweest.

Toekomende tijd.

Zullende zijn, of Weezen.

TIJD-

TIJDVOEGING VAN 'T HELPEND

W E R K W O O R D

W O R D E N .

De Aantoonende Wijs.

Tegenwoordige tijd.

<i>Eenv.</i>	<i>Meerv.</i>
Ik word,	Wij worden,
Gij wordt,	Gij wordt,
Hij wordt,	Zij worden.

Onvolmaakt voorleeden tijd.

<i>Eenv.</i>	<i>Meerv.</i>
Ik werd,	Wij werden,
Gij werdt,	Gij werdt,
Hij werdt,	Zij werden.

Volmaakt voorleeden tijd.

<i>Eenv.</i>	<i>Meerv.</i>
Ik ben geworden,	Wij zijn geworden,
Gij zijt geworden,	Gij zijt geworden,
Hij is geworden,	Zij zijn geworden.

Meer dan volmaakt voorleeden tijd.

<i>Eenv.</i>	<i>Meerv.</i>
Ik was geworden,	Wij waren geworden,
Gij waart geworden,	Gij waart geworden,
Hij was geworden,	Zij waren geworden.

Toekomende tijd.

<i>Eenv.</i>	<i>Meerv.</i>
Ik zal worden,	Wij zullen worden,

Gij

Gij zult worden,
Hij zal worden,

Gij zult worden,
Zij zullen worden.

Voorwaardige tegenw. tijd.

Eenv.

Meerv.

Ik zou worden,
Gij zoudt worden,
Hij zou worden,

Wij zouden worden,
Gij zoudt worden,
Zij zouden worden.

De Gebiedende Wijs.

Eenv.

Meerv.

Word,
Dat hij worde,

Worden wij,
Wordt gij,
Dat zij worden.

Bijvoegende Wijs.

Tegenwoordige tijd.

Eenv.

Meerv.

Dat { Ik worde,
Gij wordt,
Hij wordt,

Dat { Wij worden,
Gij wordt,
Zij worden.

Eerste onvolmaakte voorleden tijd.

Eenv.

Meerv.

Dat { Ik werde,
Gij werdt,
Hij werde,

Dat { Wij werden,
Gij werdt,
Zij werden.

Tweede onvolm. voorl. tijd.

Eenv.

Meerv.

In- { Ik zoude worden,
dien { Gij zoudt worden,
Hij zoude worden,

In- { Wij zouden worden,
dien { Gij zoudt worden,
Zij zouden worden.

Vol-

Volmaakte voorleeden tijd.

Eenv.

Meerv.

Dat	}	Ik geworden zij,	Dat	}	Wij geworden zijn,
		Gij geworden zijt,			Gij geworden zijt,
		Hij geworden zij,			Zij geworden zijn.

Eerste meer dan volmaakte voorleeden tijd.

Eenv.

Dat	}	Ik geworden ware,
		Gij geworden waart,
		Hij geworden ware,

Meerv.

Dat	}	Wij geworden waren,
		Gij geworden waart,
		Zij geworden waren.

Tweede meer dan volmaakte voorleeden tijd.

Eenv.

Als	}	Ik geworden zoude zijn,
		Gij geworden zoudt zijn,
		Hij geworden zoude zijn.

Meerv.

Als	}	Wij geworden zouden zijn.
		Gij geworden zoudt zijn.
		Zij geworden zouden zijn.

Toekomende tijd.

Eenv.

Dat	}	Rk zal geworden zijn,
		Gij zult geworden zijn,
		Hij zal geworden zijn,

Meerv.

Meerv.

{	Dat	Wij zullen geworden zijn,
		Gij zult geworden zijn,
		Zij zullen geworden zijn.

De Onbepaalde Wijs.

<i>Tegenwoordig</i>	Worden,
<i>Voorleeden</i>	Geworden zijn,
<i>Toekomende</i>	Zullen worden.

D E E L W O O R D E N .

<i>Tegenwoordig</i>	Wordende,
<i>Voorleeden</i>	Geworden,
<i>Toekomende</i>	Zullende worden.

T I J D V O E G I N G V A N ' T H E L P E N D
W E R K W O O R D

Z U L L E N .

Aantoonende Wijs.

<i>Eenv.</i>	<i>Meerv.</i>
Ik zal,	Wij zullen,
Gij zult,	Gij zult,
Hij zal,	Zij zullen.

Bijvoegende Wijs.

<i>Eenv.</i>	<i>Meerv.</i>
Ik zou of zoude,	Wij zouden,
Gij zoudt,	Gij zoudt,
Hij zou of zoude,	Zij zouden.

De

De Onbepaalde Wijs is *Zullen*, en het Deelwoord *Zullende*; verder laat dit woord zig niet veranderen.

V A N D E

BEDRIJVENDE WERKWOORDEN.

Men kan de Tijdvoegingen bekwaamlijk in vier ver-
deelen.

De eerste eindigt in de onv. voorl. tijd in DE of TE
en het lijdend deelwoord in D of T; als

<i>Ik bemín,</i>	<i>bemínde,</i>	<i>bemínd,</i>	<i>bemínnen;</i>
<i>struíkel,</i>	<i>struíkelde,</i>	<i>gestruíkeld,</i>	<i>struíkelen;</i>
<i>druk,</i>	<i>drukte,</i>	<i>gedrukt,</i>	<i>drukken;</i>

De tweede eindigt in het lijdend deelwoord in EN,

<i>Ik vouw,</i>	<i>vouwde,</i>	<i>gevouwen,</i>	<i>vouwen;</i>
<i>bak,</i>	<i>bakte,</i>	<i>gebakken,</i>	<i>bakken.</i>

De derde heeft het lijdend deelwoord met de tweede
tijdvoegingé gelijk, maar verandert in den onvolm. voorl.
tijd van klinker: deeze werkwoorden zijn de volgende,
en behooren tot de óngeregelde tijdvoeging:

<i>Ik vang,</i>	<i>ving,</i>	<i>gevangen,</i>	<i>vangen;</i>
<i>hang,</i>	<i>hing,</i>	<i>gehangen,</i>	<i>hangen;</i>
<i>val,</i>	<i>viel,</i>	<i>gefallen,</i>	<i>vallen;</i>
<i>was,</i>	<i>wies,</i>	<i>gewasfen,</i>	<i>wasfen;</i>
<i>blaas,</i>	<i>blies,</i>	<i>geblaazen,</i>	<i>blaazen;</i>
<i>braad,</i>	<i>bried,</i>	<i>gebraaden,</i>	<i>braaden;</i>
<i>raad,</i>	<i>ried,</i>	<i>geraaden,</i>	<i>raaden;</i>
<i>laat,</i>	<i>liet,</i>	<i>gelaaten,</i>	<i>laaten;</i>
<i>slaap,</i>	<i>sliep,</i>	<i>geslaapen,</i>	<i>slaapen;</i>
<i>draag,</i>	<i>droeg,</i>	<i>gedraagen,</i>	<i>draagen;</i>

Ik

<i>Ik graaf,</i>	<i>groef,</i>	<i>gegraaven,</i>	<i>graaven;</i>
<i>vaar,</i>	<i>voer,</i>	<i>gevaaren,</i>	<i>vaaren;</i>
<i>treed.</i>	<i>trad.</i>	<i>getreden,</i>	<i>treeden;</i>
<i>geef,</i>	<i>gaf,</i>	<i>gegeeven,</i>	<i>geeven;</i>
<i>lees,</i>	<i>las,</i>	<i>gelezen,</i>	<i>leezen;</i>
<i>genees,</i>	<i>genas,</i>	<i>geneezen,</i>	<i>geneezen;</i>
<i>eat,</i>	<i>at,</i>	<i>geëeten,</i>	<i>eeten;</i>
<i>meet,</i>	<i>mat,</i>	<i>gemeeten,</i>	<i>meeten;</i>
<i>vreet,</i>	<i>vrat,</i>	<i>gevreeten,</i>	<i>vreeten;</i>
<i>loop.</i>	<i>liep,</i>	<i>geloopen,</i>	<i>loopen;</i>
<i>stoot,</i>	<i>stiet,</i>	<i>gestooten,</i>	<i>stooten;</i>
<i>roep,</i>	<i>riep.</i>	<i>geroepen,</i>	<i>roepen;</i>

Onregelmatige Werkwoorden der derde Tijdvoeging.

<i>Ik sta,</i>	<i>stond,</i>	<i>gestaan,</i>	<i>staan;</i>
<i>ondersta,</i>	<i>onderbond,</i>	<i>onderstaan,</i>	<i>onderstaan;</i>
<i>versta,</i>	<i>verstoud,</i>	<i>verstaan,</i>	<i>verstaan;</i>
<i>besta,</i>	<i>bestond,</i>	<i>bestaan,</i>	<i>bestaan;</i>
<i>ga,</i>	<i>ging,</i>	<i>gegaan,</i>	<i>gaan;</i>
<i>onderga,</i>	<i>onderging,</i>	<i>ondergaan,</i>	<i>ondergaan;</i>
<i>verga,</i>	<i>verging,</i>	<i>vergaan,</i>	<i>vergaan;</i>
<i>bega,</i>	<i>beging,</i>	<i>begaan,</i>	<i>begaan;</i>
<i>zie,</i>	<i>zag,</i>	<i>gezien;</i>	<i>zien.</i>

De vierde besluit in zich alle werkwoorden, die de klinkers van den tegenwoordigen tijd, op de volgende wijze, in den onvolm. voorled. tijd en lijdende deelwoorden veranderen.

tegenw. tijd.

E	O,	UI	OO,
I	Q,	IJ	EE.
IE	OO.		

Tot

Tot deze tijdvoeging behooren de volgende werkwoorden, die mede eené ongeregelde tijdvoeging maaken:

<i>Ik betst,</i>	<i>borst,</i>	<i>geborsten,</i>	<i>bersten;</i>
<i>bederf,</i>	<i>bedorf,</i>	<i>bedorven,</i>	<i>bederven;</i>
<i>delf,</i>	<i>aolf,</i>	<i>gedolven,</i>	<i>delven;</i>
<i>geld,</i>	<i>gold,</i>	<i>gegolden.</i>	<i>gelden;</i>
<i>help,</i>	<i>holp,</i>	<i>geholpen,</i>	<i>helpen;</i>
<i>melk,</i>	<i>molk,</i>	<i>gemolken,</i>	<i>melken;</i>
<i>smelt,</i>	<i>smolt,</i>	<i>gesmolten.</i>	<i>smelten;</i>
<i>scheld,</i>	<i>schold,</i>	<i>gescholden,</i>	<i>schelden;</i>
<i>schend,</i>	<i>schond,</i>	<i>geschonden,</i>	<i>schenden;</i>
<i>sterf,</i>	<i>storf,</i>	<i>gestorven,</i>	<i>sterven;</i>
<i>trek,</i>	<i>trok,</i>	<i>getrokken,</i>	<i>trekken;</i>
<i>verkerf,</i>	<i>verkorf,</i>	<i>verkorven,</i>	<i>kerven;</i>
<i>werf,</i>	<i>worf,</i>	<i>geworven,</i>	<i>werven;</i>
<i>werp,</i>	<i>worp,</i>	<i>geworpen,</i>	<i>werpen;</i>
<i>zend,</i>	<i>zond,</i>	<i>gezonden,</i>	<i>zenden;</i>
<i>zivel,</i>	<i>zwol,</i>	<i>gezwollen,</i>	<i>zwellen;</i>
<i>zivem,</i>	<i>zwom,</i>	<i>gezwommen,</i>	<i>zwemmen;</i>
<i>spin,</i>	<i>spon,</i>	<i>gesponnen,</i>	<i>spinnen;</i>
<i>win,</i>	<i>won,</i>	<i>gewonnen,</i>	<i>winnen;</i>
<i>klim,</i>	<i>klom,</i>	<i>geklimmen,</i>	<i>klimmen;</i>
<i>bind,</i>	<i>bond,</i>	<i>gebonden,</i>	<i>binden;</i>
<i>ding,</i>	<i>dong,</i>	<i>gedongen,</i>	<i>dingen;</i>
<i>dring,</i>	<i>drong,</i>	<i>gedrongen,</i>	<i>dringen;</i>
<i>dwing,</i>	<i>dwong,</i>	<i>gedwongen,</i>	<i>dwingen;</i>
<i>drink,</i>	<i>drank,</i>	<i>gedronken,</i>	<i>drinken;</i>
<i>klink,</i>	<i>klonk,</i>	<i>geklonken,</i>	<i>klinken;</i>
<i>krimp,</i>	<i>kromp,</i>	<i>gekrompen,</i>	<i>krimpen;</i>
<i>spring,</i>	<i>sprong,</i>	<i>gesprongen,</i>	<i>springen;</i>
<i>slink,</i>	<i>slonk.</i>	<i>gestonken,</i>	<i>slinken;</i>

<i>Ik verflind,</i>	<i>verflond,</i>	<i>verflonden,</i>	<i>verflinden;</i>
<i>vind,</i>	<i>vond,</i>	<i>gevonden,</i>	<i>vinden;</i>
<i>zing,</i>	<i>zong,</i>	<i>gezongen,</i>	<i>zingen;</i>
<i>bedrieg.</i>	<i>bedroog,</i>	<i>bedroogen,</i>	<i>bedriegen;</i>
<i>bied,</i>	<i>bood,</i>	<i>gebooden,</i>	<i>bieden;</i>
<i>gebied,</i>	<i>gebood,</i>	<i>gebooden,</i>	<i>gebieden;</i>
<i>geniet,</i>	<i>genoot,</i>	<i>genooten,</i>	<i>genieten;</i>
<i>giet,</i>	<i>goot,</i>	<i>gagooten,</i>	<i>gieten;</i>
<i>kies,</i>	<i>koos,</i>	<i>gkoozen,</i>	<i>kiezen;</i>
<i>lieg,</i>	<i>loog,</i>	<i>geloogen,</i>	<i>liegen;</i>
<i>vlied,</i>	<i>vlood,</i>	<i>gevlooden,</i>	<i>ylieden;</i>
<i>vlieg,</i>	<i>vloog,</i>	<i>gevloogen,</i>	<i>vliegen;</i>
<i>zied,</i>	<i>zood,</i>	<i>gezooden,</i>	<i>zieden;</i>
<i>buig,</i>	<i>boog,</i>	<i>geboogen,</i>	<i>buigen;</i>
<i>druip,</i>	<i>droop,</i>	<i>gedroopen,</i>	<i>druipen;</i>
<i>kruip,</i>	<i>kroop,</i>	<i>gekroopen,</i>	<i>kruipen;</i>
<i>ruik,</i>	<i>look,</i>	<i>gelooken,</i>	<i>luiken;</i>
<i>rnik,</i>	<i>rook,</i>	<i>gerooken,</i>	<i>ruiken;</i>
<i>schuif,</i>	<i>schoof,</i>	<i>geschooven,</i>	<i>schuiven;</i>
<i>schuil,</i>	<i>school,</i>	<i>geschoolen,</i>	<i>schuilen;</i>
<i>sluit,</i>	<i>stoot,</i>	<i>gestooten,</i>	<i>sluiten;</i>
<i>sluip,</i>	<i>sloop,</i>	<i>gesloopen,</i>	<i>sluipen;</i>
<i>snuif,</i>	<i>snoof,</i>	<i>gesnooven,</i>	<i>snuiven;</i>
<i>snuit,</i>	<i>snoot,</i>	<i>gesnooten,</i>	<i>snuiten;</i>
<i>spruit,</i>	<i>sproot,</i>	<i>gesprooten,</i>	<i>spruiten;</i>
<i>stuiſ,</i>	<i>stooſ,</i>	<i>gestooſen,</i>	<i>stuiſen;</i>
<i>zuig,</i>	<i>zoog,</i>	<i>gezoogen,</i>	<i>zuigen;</i>
<i>zuip,</i>	<i>zrop,</i>	<i>gezoopen,</i>	<i>znipen;</i>
<i>bezwijk,</i>	<i>bezweek,</i>	<i>bezweeken,</i>	<i>bezwijken;</i>
<i>blijf,</i>	<i>bleef,</i>	<i>gebleeven,</i>	<i>blijven;</i>
<i>bijt,</i>	<i>beet,</i>	<i>gebeeten,</i>	<i>bijten;</i>
<i>drijf,</i>	<i>dreef,</i>	<i>gedreeven,</i>	<i>drijven;</i>

<i>Ik glijd,</i>	<i>gleed,</i>	<i>gègleeden,</i>	<i>glijden;</i>
<i>grijp,</i>	<i>greep,</i>	<i>gègreepen,</i>	<i>grijpen;</i>
<i>krifg,</i>	<i>kreeg,</i>	<i>gèkreegen,</i>	<i>krijgen;</i>
<i>kif,</i>	<i>keef,</i>	<i>gèkeeven,</i>	<i>kijven;</i>
<i>kijk,</i>	<i>keek,</i>	<i>gekeeken,</i>	<i>kijken;</i>
<i>knifp,</i>	<i>kneep,</i>	<i>gèkneepen,</i>	<i>knijpen;</i>
<i>krift,</i>	<i>kreet,</i>	<i>gekreeten,</i>	<i>krijten;</i>
<i>kwif,</i>	<i>kweet,</i>	<i>gekwesten,</i>	<i>kwijten;</i>
<i>lijd,</i>	<i>leed,</i>	<i>geleeden,</i>	<i>lijden;</i>
<i>nifp,</i>	<i>neep,</i>	<i>geneepen,</i>	<i>nijpen;</i>
<i>prijf,</i>	<i>prees,</i>	<i>gèpreezen,</i>	<i>prijzen;</i>
<i>rijd,</i>	<i>reed,</i>	<i>gereeden,</i>	<i>rijden;</i>
<i>rijt,</i>	<i>reet,</i>	<i>gereeten,</i>	<i>rijten;</i>
<i>rijs,</i>	<i>rees,</i>	<i>gèreezen,</i>	<i>rijzen;</i>
<i>fnifd,</i>	<i>fneed,</i>	<i>gèfnecden,</i>	<i>fnijden;</i>
<i>fnrif,</i>	<i>fnreed,</i>	<i>gèfnreedem,</i>	<i>fnrijden;</i>
<i>fchrif,</i>	<i>fchreef,</i>	<i>gefchreeven,</i>	<i>fchrijven;</i>
<i>frijf,</i>	<i>fieef,</i>	<i>gefieeven,</i>	<i>fijven;</i>
<i>frijg,</i>	<i>fieeg,</i>	<i>gefieegen,</i>	<i>fijgen;</i>
<i>frijk,</i>	<i>freek,</i>	<i>geftreeken,</i>	<i>frijken;</i>
<i>frijp,</i>	<i>fleep,</i>	<i>gefleeppen,</i>	<i>flijpen;</i>
<i>frijt,</i>	<i>fleet,</i>	<i>gefleeten,</i>	<i>flijten;</i>
<i>fplijf,</i>	<i>fpleet,</i>	<i>gefpleeten,</i>	<i>fplijten;</i>
<i>fmijs,</i>	<i>fmeet,</i>	<i>gefmeeten,</i>	<i>fmijsen;</i>
<i>wrijf,</i>	<i>wreef,</i>	<i>gewreeven,</i>	<i>wrijven;</i>
<i>wijk,</i>	<i>week,</i>	<i>geweeken,</i>	<i>wijken;</i>
<i>wijs,</i>	<i>wees,</i>	<i>geweezen,</i>	<i>wijzen;</i>
<i>wijt,</i>	<i>weet,</i>	<i>geweeten,</i>	<i>wijten;</i>
<i>zwifg,</i>	<i>zweeg,</i>	<i>gezweegen,</i>	<i>zwijgen;</i>
<i>zifg,</i>	<i>zeeg,</i>	<i>gezeegen,</i>	<i>zijgen.</i>

Onregelmatigen.

Ik ſchep,	ſchiep,	geſchepen,	ſcheppen;
breek,	brak,	gebroken,	breeken;
ſpreek,	ſprak,	geſproken,	ſpreeken;
ſteek,	ſtak,	geſtoken,	ſtoeken;
ſteel,	ſtal,	geſtolen,	ſtealen;
beveel,	beval,	bevoelen,	beveelen;
neem,	nam,	genomen,	neemen;
weeg,	woog,	gewogen,	weegen;
ſcheer,	ſchoor,	geſchoren,	ſcheeren;
	ſcheerde,		
zweer,	zwoer,	gezwooren,	zweeren;
bid,	bad,	gebieden,	bidden;
leg,	lag,	gelegen,	leggen;
zit,	zat,	gezetten,	zitten;
doe,	deed,	gedaan,	doen;
moet,	moest,	gemoeten,	moeten;
zoek,	zoekt,	gezocht,	zoeken;
koop,	kocht,	gekocht,	koopen;
werk,	wrocht,	gewrocht,	werken;
	werkte,	gewerkt,	
denk,	dacht,	gedacht,	denken;
breng,	bragt,	gebragt,	brengen;
weet,	wist,	geweeten,	weeten;
ſla,	ſloeg,	geſlagen,	ſlaan;
pleeg,	plag,	gepleegd,	pleegen;
	pleegde,		
kom,	kwam,	gekomen,	komen;
kan,	kon,	gekonnt,	kunnen;
mog,	moſt,	gemoogd,	mogen;
zeg,	zeide,	gezegd,	zeggen;

Ik verlies, verloor, verloren, verliezen;
verkijs, verkoos, verkoozen, verkiezen.

T I J D V O E G I N G
V. A N ' T
BEDRIJVEND WERKWOORD

H O O R E N,

Aantoonende Wijs.

Tegenwoordige tijd.

Eenv.

Meerv.

Ik hoor,
Gij hoort,
Hij hoort,

Wij hooren,
Gij hoort,
Zij hooren.

Omvols. voorl. tijd.

Eenv.

Meerv.

Ik hoorde,
Gij hoordet,
Hij hoorde,

Wij hoorden,
Gij hoordet,
Zij hoorden.

De vols. voorl. tijd.

Eenv.

Meerv.

Ik heb
Gij hebt
Hij heeft

}gehoord,

Wij hebben
Gij hebt
Zij hebben

}gehoord.

Meer dan vols. voorl. tijd.

Eenv.

Meerv.

Ik had
Gij hadt
Hij hadt

}gehoord,

Wij hadden
Gij hadt
Zij hadden

}gehoord.

Toes

Toekomende tijd.

Eenv.

Meerv.

Ik zal	} hooren,	Wij zullen	} hooren.
Gij zult		Gij zult	
Hij zal		Zij zullen	

Voorw. tegenw. tijd.

Eenv.

Meerv.

Ik zou	} hooren,	Wij zouden	} hooren.
Gij zoudt		Gij zoudt	
Hij zou		Zij zouden	

Gebiedende Wijs.

Eenv.

Meerv.

Hoor,	Dat wij hooren,
Dat hij hoore,	Hoort,
	Dat zij hooren.

Bijvoegende Wijs.

Tegenwoordige tijd.

Eenv.

Meerv.

Dat ik hoore,	Dat wij hooren,
gij hoort,	gij hoort,
hij hoore,	zij hooren.

Eerste omv. voorl. tijd.

Eenv.

Meerv.

Dat ik hoorde.	Dat wij hoorden,
gij hoordet,	gij hoordet,
hij hoorde,	zij hoorden,

Tweede onvolm. voorl. tijd.

<i>Eenv.</i>	<i>Meerv.</i>
Dat ik hooren zoude,	Dat wij hooren zouden,
gij hooren zoudt,	gij hooren zoudt,
hij hooren zoude,	zij hooren zouden.

De volm. voorl. tijd.

<i>Eenv.</i>	<i>Meerv.</i>
Dat ik gehoord hebbe,	Dat wij gehoord hebben,
gij gehoord hebt,	gij gehoord hebt,
hij gehoord hebbe,	zij gehoord hebben.

De eerste meer dan volm. voorl. tijd.

<i>Eenv.</i>	<i>Meerv.</i>
Dat ik gehoord hadde,	Dat wij gehoord hadden,
gij gehoord hadt,	gij gehoord hadt,
hij gehoord hadde,	zij gehoord hadden.

Tweede meer dan volm. voorl. tijd.

Dat ik gehoord zoude hebben,
gij gehoord zoude hebben,
hij gehoord zoude hebben, enz.

Toekomende tijd.

<i>Eenv.</i>
Indien ik zal gehoord hebben,
gij zult gehoord hebben,
hij zal gehoord hebben.

<i>Meerv.</i>
Indien wij zullen gehoord hebben,
gij zult gehoord hebben,
zij zullen gehoord hebben.

On-

Orbepaalde Wijs.

Tegenwoordige tijd.

Hooren.

Voorl. tijd.

Gehoord hebben.

Toekomende tijd.

Zullen hooren.

DEELWOORDEN.

Tegenw. tijd.

Hoorende.

Voorl. tijd.

Gehoord.

Toekomende tijd.

Zullende hooren.

Dus worden ook alle ONZIJDIGE WERKWOORDEN ver-
voegd.

V A N D E

LIJDENDE WERKWOORDEN.

Zie hier een voorbeeld van derzelve tijdvoeging:

GEHOORD WORDEN.

*Aantoonende Wijs.**Tegenwoordige tijd.*

<i>Eenv.</i>		<i>Meerv.</i>
Ik word	} gehoord,	Wij worden
Gij wordt		Gij wordt
Hij wordt		Zij worden

De onvolm. voorl. tijd.

<i>Eenv.</i>		<i>Meerv.</i>
Ik werd	} gehoord,	Wij werden
Gij werdt		Gij werdt
Hij werdt		Zij werden

De volm. voorl. tijd.

Ik ben gehoord geweest,
 Gij zijt gehoord geweest,
 Hij is gehoord geweest, enz.

De meer dan volm. voorl. tijd.

Ik was gehoord geweest,
 Gij waart gehoord geweest,
 Hij was gehoord geweest, enz.

Toekomende tijd.

Ik zal	} gehoord worden, enz.
Gij zult	
Hij zal	

Voorw. tegenw. tijd.

Ik zou,	} gehoord worden, enz.
Gij zoudt	
Hij zou	

Gebiedende Wijs.

Eenv.

Word gehoord,
Dat hij gehoord worde,

Meerv.

Dat wij gehoord worden,
Wordt gehoord,
Dat zij gehoord worden.

Bijvoegend Wijs.

Tegenw. tijd.

Eenv.

Dat ik gehoord worde;
gij gehoord wordt,
hij gehoord worde,

Meerv.

Dat wij gehoord worden,
gij gehoord wordt,
zij gehoord worden.

Eerste onvolm. voorl. tijd.

Eenv.

Dat ik gehoord werde,
gij gehoord werdt,
hij gehoord werde,

Meerv.

Dat wij gehoord werden,
gij gehoord werdt,
zij gehoord werden.

Tweede onvolm. voorl. tijd.

Als ik zoude gehoord worden, enz.

Volm. voorl. tijd.

Dat ik gehoord geweest zij, enz.

Eerste meer dan volm. voorl. tijd.

Dat ik gehoord geweest ware, enz.

Tweede meer dan volm. voorl. tijd.

Dat ik gehoord geweest zoude zijn, enz.

(6226,)

Toekomende tijd.

Als ik zal gehoord geweest zijn, enz.

Onbepaalde Wijs.

Tegenw. tijd.

Gehoord worden.

Voorl. tijd.

Gehoord zijn geweest.

Toekomende tijd.

Zullen gehoord worden.

DEELWOORDEN.

Tegenw. tijd.

Gehoord wordende,

Voorl. tijd.

Zijnde gehoord geworden,

Toekomende tijd.

Zullende gehoord worden.

V A N D E

WEDERKEERENDE WERKWOORDEN.

Deezen worden dus gebogen.

ZIG BEZEEREN.

Toe-

Toonende Wijs.

Tegenw. tijd.

Eern.

Meerv.

Ik bezeer mij,

Wij bezeeren ons,

Gij bezeert u,

Gij bezeert u,

Hij bezeert zich,

Zij bezeeren zich.

Dus verder in alle tijden, dat wij aan de oefening des leerlings overlaaten.

V A N D E

ONPERSOONLIJKE WERKWOORDEN.

Dezen worden alleenlijk in den derden persoon gebogen.

T I J D V O E G I N G

D E R

ONPERSOONLIJKE WERKWOORDEN.

MEN HOORT,

HET DOOIT,

MEN HOORDE,

MET DOOIDE.

MEN HEEFT GEHOORD,

HET HEEFT GEDOOID,

MEN HADT GEHOORD,

MET HADT GEDOOID,

MEN ZAL HOOREN,

HET ZAL DOOIEN,

MEN ZOU HOOREN,

HET ZOU DOOIEN.

DAT MEN HOORE, enz.

DAT HET DOOIDE, enz.

Men maakt van zelfstandige naamwoorden ook zomtijden onpersoonlijke werkwoorden; als:

Het burgemeestert niet.

Het galgt wel.

Het schippert.

De werkwoorden met de scheidbare voorzetzelen

DOOR, OM, NA, IN, OP, UIT, VOOR, AAN,
AF, TOE, MEDE, HEEN, WECH, WEDER, ON-
DER, OVER

worden aldus vervoegd:

Aant.

Bijv.

Ik breng door,
Ik draag om,
Ik loop na, enz.

Dat ik doorbreng,
ik omdraage,
ik natoope, enz.

Met het betrekkelijke voornaamwoord **DIE** en **DAT**.

De Vrouw, die ik voorging,
De Man, dien ik voorging,
Het Kind, dat nu uitgaat, enz.

De volgende werkwoorden van bewegingen, worden
met het helpend werkwoord **ZIJN** gebogen.

KOMEN,	INKOMEN,	AANKOMEN,
DOORKOMEN,		
GAAN,	INGAAN,	UITGAAN,
OPGAAN,		
VALLEN,	INVALLEN,	UITVALLEN.

De werkwoorden met onscheidbare voorzetzelen wer-
pen **GE** in het lijdende deelwoord weg.

Ik had verlooren.
Ik heb bedolven.

V I J F D E A F D E E L I N G .

V A N D E

D E E L W O O R D E N .

De deelwoorden, die gelijk wij gezien hebben aan het werkwoord deel hebben, neemen ook den aart der toevoegelijke naamwoorden aan. Het tegenwoordige deelwoord noemt men 't bedrijvende, en het voorledene 't lijdende.

Manlijk.

- Noem.* Een hoorend Man,
Teel. Eens hoorenden Mans,
Geev. Eenen hoorenden Man,
Lijd. Eenen hoorenden Man,
Roe. ó Hoorende Man,
Afn. Van eenen hoorenden Man.

Vrouwlijk.

- Noem.* Eene hoorende Vrouw,
Teel. Eener hoorende Vrouwe.
Geev. Eene hoorende Vrouwe,
Lijd. Eene hoorende Vrouw,
Roe. ó Hoorende Vrouwe,
Afn. Van eene hoorende Vrouwe.

Onz.

- Noem.* Een hoorend Kind,
Teel. Eens hoorenden Kinds,
Geev. Een hoorend Kind, of eenen hoorenden Kinde,

- Lijf.* Een hoorend Kind,
- Roe.* -ô Hoorend Kind,
- Afn.* Van eenen hoorenden Kinde, of Van een hoorend Kind.

Indien 't lidwoordje DE of HET voorgaat, behoudt het deelwoord de fluit- E als volgt, of neemt dezelve aan.

Manlijk.

Eeuv.

- Noem.* De hoorende Man,
- Teel.* Des hoorenden Mans,
- Geev.* Den hoorenden Man,
- Lijd.* Den hoorenden Man,
- Roe.* ô Hoorende Man.
- Afn.* Van den hoorenden Man.

Meerv.

- Noem.* De hoorende Mans,
- Teel.* Der hoorende Mannen,
- Geev.* Den hoorenden Mannen,
- Lijd.* De hoorende Mans,
- Roe.* ô Hoorende Mans,
- Afn.* Van de hoorende Mannen.

Vrouwlijk.

Eeuv.

- Noem.* De hoorende Vrouw,
- Teel.* Der hoorende Vrouwe,
- Geev.* Aan de hoorende Vrouwe,
- Lijd.* De hoorende Vrouw,
- Roe.* ô Hoorende Vrouw,
- Afn.* Van de hoorende Vrouwe.

Meerv.

Meerv.

- Noem.* De hoorende Vrouwen,
Teel. Der hoorende Vrouwen,
Geev. Aan de hoorende Vrouwen,
Lijd. De hoorende Vrouwen,
Roe. ó Hoorende Vrouwen.
Afn. Van de hoorende Vrouwen.

Onz.

Eenv.

- Noem.* Het hoorende Kind,
Teel. Des hoorenden Kinde,
Geev. Het hoorende Kind,
Den hoorenden Kinde,
Lijd. Het hoorende Kind,
Roe. ó Hoorende Kind,
Afn. Van het hoorende Kind,
Van den hoorenden Kinde.

Meerv.

- Noem.* De hoorende Kinders,
Teel. Der hoorende Kinderen,
Geev. Den hoorenden Kinderen,
Lijd. De hoorende Kinders,
Roe. ó Hoorende Kinders,
Afn. Van de hoorende Kinderen.

Het lijdend Deelwoord, eindigende in D of T, wordt dus geboogen:

Manl.

- Noem.* Een bemind Man,
Teel. Eens beminden Mans, enz.

Vrouwl.

Vrouwl.

Noem. Eene beminde Vrouw,

Teel. Eener beminde Vrouwe, enz.

Onz.

Noem. Een bemind Kind,

Teel. Eens beminden Kinds enz.

Manl.

Noem. Een gezocht Man,

Teel. Eens gezochten Mans, enz.

De beminde Man, enz. De beminde Vrouw, enz.

De gezochte Man, enz. De gezochte Vrouw, enz.

Onz.

Het beminde Kind, enz.

Het gezochte Kind, enz.

Wanneer het in EN eindigt, buigt men dus,

Manl.

Noem. Een gevangen Man.

Teel. Eens gevangen Mans, enz.

Vrouwl.

Noem. Eene gevangene Vrouw,

Teel. Eener gevangene Vrouwe, enz.

Onz.

Noem. Een gevangen Kind,

Teel. Eens gevangen Kinds, enz.

Manl.

Manl.

Noem. De gevangen Man,
Teel. Des gevangen Mans, enz.

Vrouwl.

Noem. De gevangene Vrouwe,
Teel. Der gevangene Vrouwe, enz.

Onz.

Noem. Het gevangen Kind,
Teel. Des gevangen Kinds, enz.

Meerv.

Noem. De gevangene Mans,
Teel. Der gevangene Mannen,
Geev. Den gevangenen Mannen,
Lijd. De gevangene Mans,
Roe. ó Gevangene Mans,
Afn. Van de gevangene Mannen.

Vrouwl.

Noem. De gevangene Vrouwen,
Teel. Der gevangene Vrouwen,
Geev. Aan de gevangene Vrouwen,
Lijd. De gevangene Vrouwen,
Roe. ó Gevangene Vrouwen,
Afn. Van de gevangene Vrouwen.

Onz.

Noem. De gevangene Kinders,
Teel. Der gevangene Kinderen,
Geev. Den gevangenen Kinderen, enz.

ZESDE AFDEELING.

VAN BIJWOORDEN.

BIJWOORDEN.

De Bijwoorden, ook Bijwerkwoorden gendemd, zijn van de volgende soorten; als,

VAN HOEGROOTHEID:

Beantwoordende de vraag *hoeveel*?

Veel, alteveel, overveel,
Weinig, zeerveel, , overvloediglijk,
Luttel, genoeg, , matiglijk.

VAN PLAATZE:

Beantwoordende de vraag *waar*?

Hier, ergens, binnen, voor,
Daar, elders, buiten, achter,
Gints, verre, boven, alom,
Overal, beneden, t' huis.

Werwaart?

Herwaart, hemelwaart, hier naar toe,
Derwaart, veldwaart, daar naar toe,
Ginswaart, landwaart, gints naar toe,
Voorwaart, mijwaart, elders naar toe,
Achterwaart, u waart, dit heen.

Van

Van waar?

Van hier, van gints, van alom, van elders,
Van daar, van onder, van nabij, van overal, enz.

Waar door?

Hier door, daar door, gints door.

VAN TIJD:

Dezen beantwoorden de vraag *wanneer?*

Tegenw. tijd. Voort. tijd. Toek. tijd.

Heden, gisteren, nimmer,
Nu, onlangs, nimmermeer,
Hedendaags, voormaals, enz. overmorgen, enz.
Tegenwoordig.

Onbepaalde tijd.

Somwijlen, dagelijks, staég,
Bijwijlen, spade, des zomers,
Middelertwijken, vroeg, des winters,
Onderwijlen, steeds, 's daags, enz.

VAN ORDE:

Daarna, voortaan, eindelijk, ten tweeden,
Hierna, namaals, ten eersten, ten laasten, enz.

VAN GETAL:

Eens, tweemaal, honderdwerf,
Eenmaal, driewerf, dikwijls, enz.

VAN

VAN HOEDANIGHEID:

Wel, hups, fraai,
Kwalijk, heuslijk, deftig,
Euvel, prijelijk, plat, enz.

VAN BEVESTIGINGE:

Ja, zeker, voorwaar,
Waarfijk, immers, ongetwijfeld, enz.

VAN LOCHENINGE:

Neen, niet, in geenen deele, enz.

VAN AANWIJZINGE:

Zie hier, zie daar, naamlijk, enz.

VAN AANPORRINGE,

Welaan, lustig, wakker, enz.

VAN VERZAMELINGE,

Tevens, te gelijk, te gader, enz.

VAN AFZONDERINGE.

Bijzonderlijk, inzonderheid, enz.

VAN GELIJKENISSE.

Als, als of, insgelijks, schimpswijze,
Gelijk, gelijk of, desgelijks, spotswijze, enz.

VAN

VAN TWIJFELINGE,

Hachelijk, veelligt, mogelijk, enz.

VAN VERKIEZINGE,

Eer	} dan Ik, Gij, enz.	Veel eer	} dan Ik, Gij, enz.
Meer		Veel meer	
Liever		Veel liever	

VAN ONDERVRAAGINGE,

Of, hoe, wanneer, waarom, op wat wijze, enz.

VAN TOEGEEVINGE,

Genomen, gesteld, het zij zo, het ware zo.

VAN VERMINDERINGE,

Naauwlijks, schier, bezwaarlijk, enz.

VAN VERGROOTINGE,

Zeer, geheellijk, veelzins,
Gantsch, allezins, geweldig, enz.

Dat zommige Bijwoorden aan de trappen van vergelijkinge onderhevig zijn, is bij het verhandelen der toevoegelijke naamwoorden reeds getoond.

EE.

ZEVENDE AFDEELING.

V A N D E

VOEGWOORDEN.

Deze onbegrijpbaare woorden worden verdeeld in,

ZAMENBINDENDE, En, ook, daarenboven, enz.

VERHAALLENDE, Dat, hoe.

TOEGEEVENDE, Alhoewel, schoon, offchoon, het zij, enz.

WEDERSTREVENDE, Nogthans, niettemin, echter, enz.

BESLUITENDE, Want, omdat, dewijl, enz.

REDENEERENDE, Weshalven, derhalven, dan, daarom, enz.

VOORWAARDELIJKE, Ten zij, ten ware, indien, enz.

OORZAAKLIJKE, Dat, opdat, ten einde dat.

De voegwoorden worden ook nog verdeeld ten aanzien der orde, in

VOORGAANDEN, Want, waarom, noch, en, enz.

NAVOLGENDE, Dan, doch, mede.

OP VERSCHILLIGE, Ook, daarom, nogthans, echter, evenwel, niettemin, enz.

A G T S T E N A F D E E L I N G

V I A N N I D E

V O O R Z E T Z E L E N

Dezen zijn, AAN, NA, BINNEN, TUSCHEN, IN, NAAR, BUITEN, ZONDER, OM, SINT, OMTRENT, SEDERT, OP, TOT, ONDER, ACHTER, UIT, VOOR, OVER, RONDON, BIJ, VAN, NEVENS, VOORBIJ, DOOR, LANGS, TEGEN, BEHALVEN, MET, BOVEN, TEGENS, BENEVENS.

De Nazetzels zijn, TOE, AF EN AAN,

Tot dezen tijd TOE.

Van dien uure AF.

Van nu af AAN.

De volgende worden onfcheibare voorzetfels genoemd; als,

BE. GE, HER, of ER, ON, ONT, ANT, VER, WAN.

Dezen zijn altijd voor Naam- en Werkwoorden gehecht, behalven HER, dat ook na VAN OUDS en na ACHTER gevonden wordt; als:

Wat van ouds HER diende,

Zist toe hij 'er ACHTERHER zit.

- 5. 2. 1

NE.

NEGENDE AFDEELING.
 VAN DE
 TUSSCHEWERPZELEN.

Dezen zijn mede onbuigzaame woordjes, en worden onderscheiden, in die van

VERWONDERINGE;	ô, Ho, enz.
SMEEKINGE;	Eilieve, Toch.
WENSCHINGE;	Och, Ochôf.
DREICINGE;	Wee.
DROEFHEID;	Och, Helaas, enz.
BLIJDSCHAP;	Eja, Heifa, enz.
BESPOTTINGE;	Jou jou.
LACHCHEN;	Ha ha ha.
VERSMADINGE;	Foei, Fij, Ba.
GEROEP;	Hem.
STILZWIJGENDE;	St, Sus.

DER-

D E R D E D E E L.
V A N D E
S C H R I J F K U N D E.

De Schrijfkunde handelt van de WOORDVOEGINGE, waaromtrent het volgende waar te neemen is.

De Lidwoorden, Toevoegelijke naamwoorden, Voor-naamwoorden, enz. komen altijd met hunne zelfstandige Naamwoorden overëen in getal, geslacht en naamval;

*Een mensch, Een deftig man, Mijn man,
Des menschen, Der schoone vrouwe: Mijner vrouwe,
Den kinderen, De schoone kinders, Uwe landen.*

In welke voorbeelden blijkt dat het lidwoord, door het toevoegelijke naamwoord, van zijn zelfstandige naamwoord gescheiden wordt; hier van zijn uitgezonderd

*Zulk een man,
Hoe danig eene verwoesting, enz.*

Voor een zelfstandig Naamwoord, verzeld mer een Eer- of Amtsnaam, komt maar één Lidwoord.

De Heer Bailliuw, niet De Heer de Bailliuw.

Bij twee of meer zelfstandige naamwoorden van verschillende geslachten worden de Lidwoorden herhaald; als volgt,

L.

De

De vader en het kind zijn mij ontmoet.

Bij Naamwoorden van eenerlei geslacht wordt het Lidwoord niet herhaald.

De deugd, liefde, en dankbaarheid zijn verdweenen.

Nadrukshalve herhaalt men ook de Lidwoorden.

Zou ik het land, het goed en het geld verlaten.

Integendeel wordt het Lidwoord dikwijls geheel verzwegen.

Huis, hof, wijf en kind verlaten.

Twee Zelfstandige naamwoorden, buiten de beheersching, komen overeen in den naamval, doch niet altijd in getal en geslacht.

De Stad Amsterdam,

Koning Saul.

De snoodde zorgen, uw verdriet.

Zanggodinnen, ons vermaak.

Men zegt ook

De Stad van Amsterdam, voor de Stad Amsterdam.

Het Sticht van Munster, voor het Sticht Munster.

De Lidwoorden, die anders vóór de Toevogelijke naamwoorden staan, komen tusſchen de toevogelijke en zelfstandige, **DE TE, AL TE, ZO EN HOE.**

Te

Te deugdzam een man.

Al te zorgvuldig eene vrouw.

Zo snood een bedrijf.

Hoe verduddig een prins.

Twée of meer Toevoegelijke Naamwoorden kunnen achter een zelfstandig naamwoord komen, met eene zinsbetude tusfchen beide :

Een juffer, fchoon en wijs,

Een man, rijk en voorzichtig.

Twée of meer Toevoegelijke Naamwoorden voor het zelfstandige naamwoord gefield; komen, daarmede in geflacht, getal en geval overeen; maar niet, daar achter zijnde.

Achtbaare en wijze heeren,

Een zuigend en kwijnend kind;

maar,

Eene juffer bekend en bemind.

De Voornaamwoorden gaan voor de zelfftandige :

Ik Antonij,

Mijn broeder.

De betrekkelijke Voornaamwoorden, DIE, DAT, WIE, WELKE, komen altijd met het voorgaande naamwoord in geflacht en getal overeen; maar niet in geval, indien het volgende woord eenen anderen naamval vereifcht;

De man, die een mijner vrienden is.

Het lam, dat nog niet geflacht is.

*De vorst, wiens onheil beklagd wordt.
Een man, dien elk acht.
Menschen wien de boeken dienen kunnen.
Booswichten, wier ondeugden men bestraft.
Starren, welker glans zo...*

Het Voornaamwoord wat gebruikt men voor alle ge-
flachten en getallen.

*Van wat man.
Door wat vreugde wilt gij..
Wat schoonheden.*

Alle Persoonlijke Werkwoorden hebben den noemer
voor zich :

*God gebiedt ons.
Ik zing.*

UITZONDERING.

De noemer volgt achter het werkwoord;

1. Wanneer men vraagt?

*Helpt gij mij?
Twisten de koningen?*

2. Wanneer een beheerschte naamval voor het beheer-
schende werkwoord gaat, het zij bevestigende, het zij
vragende.

*Pieter bestraf ik, voor Ik bestraf Pieter,
Wat zou ik doen?
Wien deert het?*

3. Wan-

3. Wanneer men voorwaardelijk spreekt zonder 't bijvoegen van ZO of INDIEN:

Verwerf ik mijn verlangen,

VOOR,

Indien ik mijn verlangen verwerf.

4. Achter de vragende Bijwoorden, HOE, WAAR, WANNEER, WAAROM, ENZ.

Hoe kan men het dulden?

Waar is hij?

5. Achter de bijwoorden STRAKS, MISSCHIEN, ENZ.

Straks begon hij,

Misschien wil zij niet.

Somtijds weet ik 't.

Menigmaal komt hij, enz.

6. Achter de voegwoorden AL, OOK, ECHTER, EVENWEL, NIETTEMIN, NOGTHANS, DIES, DAAROM, DERHALVEN.

Al kon ik het doen,

Ook wil ik niet, enz.

7. Achter och.

Och wilde hij 't mij geeven.

8. Wanneer een voorzetsel met zijnen naamval voor gaat:

Om rust smeekt het volk.

In mijn huis blinkt goud noch zilver.

9. Achter een slot of rede, die eene voorwaarde van tijd of een verhaal betekent.

Zo lang ik haar beminde, was de moeite...

Zo ras hij de deugd den schop gaf, verdween alles.

Maar indien de woorden in de Bijvoegende wijze vallen, volgt VAN VONDEL den gemeenen regel:

*Indien wij van boschen zingen, het opzicht over bos-
schaadje pasfe ook den burgemeester.*

De volgende werkwoorden hebben eenen Noemer voor en achter zig.

ZIJN, SCHIJNEN,
WORDEN, LEGGEN,
HEETEN, STAAN,
BLIJVEN, ZITEN,
DANSEN, KOMEN, enz.

Ik blijf uw vriend.

Hij wordt rijk.

De Bijwoorden komen achter de werkwoorden.

Ik loop langzaam.

De bijwoorden kunnen ook vóór den Noemer komen.

Onbeschaamd verlaat hij zijne vrienden.

Achter HOEWEL, SCHOON, INDIEN, ZO, NAARDIEN, DE-
WIJL, wordt het bijwoord tuschen het naam- en werk-
woord gesteld.

Hoe-

*Hoewel ik evenwel doe.
Ofschoon Jan kwalijk spreekt.*

Desgelijks achter de bijwoorden van den onbepaalden tijd,
ALS, TOEN, WANNEER, NA DAT, ZO LANG, TERWIJL,
DAAR.

Als men onbekommerd leeft.

Na het vraagwoord HOE gaat het bijwoord voor het
Werk- en Naamwoord.

Hoe lieflijk zingt de Nachtegaal.

Het bijwoord gaat voor het werkwoord, indien de rede
met een betrekkelijk Voornaamwoord begint:

Die jammerlijk weende.

Het bijwoord gaat voor de onbepaalde wijs der werk-
woorden:

Wel schrijven.

Heimelijk verraaden worden.

Het bijwoord gaat voor het toevoegelijke naamwoord:

Een welgelukkig man.

Het bijwoord komt ook voor allerlei deelwoorden:

Een schat, van ouds begraaven, kon u

Dido, aldus gewaarschouwd, ziet om.

De besluitende, zamenbindende, wederstreevende, toe-
geevende, voorwaardelijke en redeneerende voegwoorden,
beheerschen de Aantoonende wijs:

*Maar ik zeg u indien hij zinge.
Echter wil hij enz.*

De volgende voegwoorden beheerschen de Aanvoegende wijs.

DAT, *Laat Coridon zingen dat het klinkt.*
OP DAT, *Op dat ik u beminn.*
ZO DAT, *Zo dat hij eerst beginne.*
ZULKS DAT, *Zulks dat ik vraage.*
OF (in een twijfeling), *Ik ben in bedenken of het u wel
vleie.*

DAT ICE	} verhaalender wijze	} <i>Mij dunkt niet dat ik met hem evenaare. Ik wist niet hoe het met hem ware.</i>
DAT ZO	} wenschen- der en be- tuigender wijze	} <i>Dat zij, die u schijnt teachten, het ook met de daad betoone. Ik moet dwaas zijn zo ik nog langer kwijne.</i>

Voorts

HIEROM, DAAROM,
DERHALVEN, DIES,
en

AL: *Al ware mijn pen zo...*

HET ZIJ	} beheerschen de	} <i>Het zij hij kome, Het zij hij komt, Ten ware ik viele, Ten ware ik viel.</i>	
HET ZIJ DAT			Aantoonende
TEN ZIJ			en Bijvoegende
TEN WARE			wijs.

Als twee zelfstandige Naamwoorden van eenen ver-
socheiden aart bij elkander komen, wordt het laatste in den
Tecler gezet; als,

De

*De welvaart des volks,
De schoonheid der dochter,
De aanvang zijner elende.*

In eigene naamwoorden gaat de Teeler voor :

<i>Job's boek.</i>	niet <i>Het boek Job's,</i>
<i>David's psalmen,</i>	<i>De psalmen David's,</i>
<i>Salomon's wijsheid,</i>	<i>De wijsheid Salomon's.</i>
<i>God's woord,</i>	<i>Het woord God's,</i>
<i>God's huis,</i>	<i>Het huis God's.</i>

Men zegt nogthans :

Man Goas, Mensch God's, Lam God's, enz.

IEMAND, NIEMAND, ELK, IEDER volgen den zelfden regel :

<i>Iemands geluk,</i>	<i>Elks meening,</i>
<i>Niemand's vriend,</i>	<i>Ieders goeddunken.</i>

Op den zelfden voet maakt men ook de woorden :

*Boksvoeten,
Verkenspooten.*

De Teeler kan ook voorgaan, als het zelfstandige Naamwoord manlijk of onzijdig en in 'teenvoud is ; maar vrouwlijk of meervoud zijnde, niet.

*Des menschen zorgen.
Des mans bekommring.*

De oorsprong der liefde, }
De zindelijkheid der } niet } Der liefde oorsprong,
vrouwe. } } Der vrouwe zinde-
lijkheid.

of,

*De liefdes oorsprong,
De vrouws zindelijkheid.*

Hier van worden uitgezonderd, ALLER, HUN ALLER, GEENER, VEELER, WELKER, SOMMIGER, ZULKER:

*Aller menschen vriend.
Veeler menschen gaaven.
Sommiger mannen bedrijf.
Zulker dingen bederf.
Hun aller bedrog.
Geener menschen geheugenis.*

Wanneer twee Teelers bij elkander komen, stelt men welluidendheidshalve voor den eersten, VAN DEN, VAN DE OF VAN HET.

*De gaaven van den geest des levens.
De gedachtenis van 't gebod des Heeren.*

Indien het tweede zelfstandig naamwoord een eigen naamwoord is, ontvangt het VAN.

In het begin der brieven van Belos.

Naamwoorden van tijd en maate, als mede de verzamende naamwoorden, beheerschen den Teeler, zonder uitdrukking der Lidwoorden:

Drie

<i>Drie uren gaans.</i>	<i>Een vat wijns.</i>
<i>Vijf maanden tijds.</i>	<i>Twee schepels tarwe.</i>
<i>Eén week uitstels.</i>	<i>Een mud korens.</i>

De toevoegelijke naamwoorden van menigte; als: LUTTEL, MIN, MEER, WEINIG, VEEL, WAT EN GENOEG, beheerschen den Teeler:

<i>Luttel wijns.</i>	<i>Veel wijns.</i>
<i>Min bedrogs.</i>	<i>Meer lieflijkheids.</i>
<i>Weinig volks.</i>	<i>Wat nieuws.</i>
<i>Gelds genoeg.</i>	<i>Volks genoeg.</i>

Toevoegelijke naamwoorden in den overtreffenden trap beheerschen denzelfden naamval:

De wijste der mannen.
De gelukkigste aller menschen.

Hiertoe behooren ook, WIE, IEMAND, NIEMAND, EEN, GEEN, DE EERSTE, TWEEDE, DERDE, ENZ.

Wie der dieven.
Iemand der mannen.
Niemand der krijgslieden.
Eén der onderdaanen.
Geen der jufferen.
De eerste der schoolieren.
De tweede der minnaaren.

LET, WAT EN NIET beheerschen den Teeler der toevoegelijke naamwoorden.

Let fraais. *Wat schoons.*
Niet nieuws.

dus zegt men ook

*Van vaders wege, Om God's wil.
Van moeders zijde. In God's naame.
Uit onzer aller naame.*

De Lijder gaat achter het werkwoord in den Tegenw. en Onvolm. voorl. tijd, zo der Aantoonende als Bijvoegende wijze:

*Ik acht mijnen vriend.
Hadde ik mijne voorige jeugd!*

De overige tijden stelt men dus:

*Ik heb den man gezien.
Zij zullen hem zijnen mantel ontnemen.
Zal ik hem weder aanschouwen?*

Desgelijks in de Bijvoegende wijze met MOGEN, MOETEN en ZULLEN:

Och mogte ik dien Digter hooren!

De Lijder komt voor 't Werkwoord in den Tegenw. en Onvolm. voorl. tijd, zo der Aantoonende als der Bijvoegende wijze, wanner de rede met eenige bijwoorden van tijd, gelijkenisse, plaats en twijfelinge, als ook met de voorwaardige en besluitende voegwoorden TERWIJL, WANNEER, TOEN, EER, EER DAN, GELIJK, ZO RAS, ZO LANG, DAAR, MISSCHIEN, OF, ZO, INDIEN, HET ZIJ, DEWIJL, VERMITS, ENZ. begint

Wanneer hij zijne kudden lokte.

Dit

Dit wordt ook gevolgd in eene wenschende rede, die in den Tegenwoordigen of Onvolm. voorl. tijd, met één der wenschende bijwoorden of tuschenwerpzelen, of ook met DAT en HOE en een betrekkelijk vóornaamwoord, begint:

*ò Pollio! dat hij, die u bemint, zich ook met u verblijdet!
Och! dat het scherpe ijs uwe tedere voetjes niet snijde!
Galatea wilde wel dat ik haar eerst zage.
Zie eens hoe kommerlijk ik mijne geiten voortdrijve.*

De Lijder komt voor 't helpend werkwoord en het werkwoord in den Tweeden onvolmaakten en meer dan volm. tijd der Bijvoegende wijze, wanneer de rede met DAT, OP, DAT, ALS, ZO, INDIEN, ZO DRA, ZO LANG, en diergelijke voeg- en bijwoorden begint:

*Dat ik uwen naam zoude uitbreiden.
Indien zij dien brief zouden geopend hebben.*

De vierde naamval gaat voor de onbepaalde wijs der werkwoorden:

Den koning achten.

Een werkwoord, gevolgd van een ander in de onbepaalde wijze, kan twee Lijders na zich, doch beter voor zich hebben:

Men behoeft niet alleen te versieren gesteltenissen en gedaanten van personen.

beter,

Ik hoor klippen en boomgaarden wedergalmen op dit gezang.

De

De deelwoorden volgen in alles de beheersching der werkwoorden van welken zij afftammen.

De werkwoorden van genegenheid, overleg, begeerte, uitvoeringe, befluit, raad, gebod, begin, voortgang, na-laatinge, zinnen en gemoedsdriften, beheerschen de onbepaalde wijs met de voorzettinge TE; als:

Beginnen te spreken.

Hij beslaat te twisten.

De werkwoorden KUNNEN, MOGEN, KOMEN, MOETEN, WILLEN, LAATEN, DURVEN, HELPEN, DOEN, BLIJVEN, GAAN, STAAN, LOOPEN, HEBTEN, LEEREN, HOOREN, VIN-DEN en ZIEN, beheerschen de onbepaalde wijs zonder TE:

Zien speelen.

Ik hoor zeggen.

De werkwoorden ZICH ONTFERMEN en ZICH ERBARMEN beheerschen den Teeler:

Ontform u mijner.

Desgelijks het werkwoord ZIJN, in den zin van bezit-ten of eigen zijn:

Wij zijn des Heeren.

Alle werkwoorden van geevinge, ontheeminge, voor-deel, nadeel, gemak, ongemak, gunst, haat, gelijkheid en ongelijkheid beheerschen den Geever.

De onpersoonlijke werkwoorden:

LUSTEN, BETAAMEN, DUNKEN, WEDERVAAREN,
BEROUWEN, VOEGEN, SCHIJNEN, MISSEN,
VERDRIETEN, PASSEN, GESCHIEDEN, ONTBREEKEN,
SPIJTEN, HEUGEN, GEBEUREN, MANGELLEN, enz.

beheerschen ook den Geever:

*Indien den man dat billijk dunke.
Het belieft mijnen vader niet.*

Eenige werkwoorden kunnen twee Geeveren hebben, doch zonder den Lijder, welke tweede Geever door TEN, TER of TE uitgedrukt wordt:

*Dit zal u niet ten deele vallen.
Het kwam zijnen broeder ter ooren.
Dat noodlot viel hem te beurt.*

Alle bedrijvende en overgaande werkwoorden beheerschen den Lijder:

*Ik bemin mijnen vader.
Den vijand verdelgen.*

Desgelijks de wederkeerende en sommige onzijdige werkwoorden:

*De man schaamde zich.
Zijnen gang gaan.
Eenen eerlijken dood sterven.*

Deeze voorzetzels beheerschen den Lijder,

AAN,

AAN, DOOR, OVER,
 ACHTER, LANGS, RONDON,
 BEHALVEN, NA, SEDERT,
 BENEDEN, NAAR, SINT,
 BENEVENS, NEVENS, TEGENS,
 BINNEN, OM, TUSSCHEN,
 BOVEN, OMTRENT, VOLGENS,
 BUITEN, ONDER,
 BIJ, OP,

Achter mijnen tuin.

Bij mijnen Vader.

MET, VAN, UIT, ZONDER beheerschen den Neemer:

Met uitzonderinge.

Zonder de vorbinne.

IN, beheerscht den Neemer, wanneer het eene rust in eene plaats betekent, en den Lijder, wanneer het eene beweging tot eene plaats uitdrukt:

Hij is in de vergaderinge.

In bekommring vallen.

In twist leiden.

VOOR, in de betekenis van eerderheid van tijd, en voorgang in eene plaats, beheerscht den Lijder; maar in den zin van *om iemands wil*, beheerscht het den Neemer:

Vóór onzen tijd.

Ik ging vóór hem.

} Lijder.

maar,

Ik schrijf het voor zijnen zoone.

TOT,

TOT, gevolgd van 't Nazetzel TOZ, beheerscht den Teeler der werkwoorden van de onbepaalde wijze:

Tot berstens toe.

Tot lachchens toe.

VOOR, AAN, BIJ, NAAR, TOT, wordt TEN VOOR 't manlijke en onzijdig, en TER VOOR 't vrouwelijke in beide getallen gesteld, welke den Geever of Neemer beheerschen:

Ten dage.

Ter deurs.

Ten dake.

Ter keele.

Ten roem.

Ter eere.

Ten offer.

Ter heerschappijē.

TE WORDT OOK VOOR TEN EN TER gebruikt:

To weide.

To venster.

To stal.

HOE } vereifchen den Roeper { *O God!*
Hou Melibcus!

WEE } vereifchen den Geever { *WEE MIJ.*
FOEI } *FOEI U.*

De Noemer, Teeler, Geever, Roeper en Neemer kunnen in 't begin, midden en einde der rede komen, en hoe verder deze naamvallen van 't heerschende woord af zijn, hoe sierlijker het luidt, voornaamlijk in de dichtkunde.

Desgelijks kunnen de Voorzetzels met hunne Naamvallen in eene rede vóór, achter, en in 't midden geplaatst worden, als volgt:

Het

Het is geschied om mijnen wil;
Het is om mijnen wil geschied;
Om mijnen wil is het geschied.

De nadrukkelijkheid, die door deeze verwisfeling der woorden ten wege gebragt wordt, is uit de navolgende voorbeelden te zien.

LIJDER:

<i>Pieter bestraf ik om zij-</i>	} voor {	<i>Ik bestraf Pr. om zijne</i>
<i>ne achteloosheid en Pau-</i>		<i>achteloosheid en Pau-</i>
<i>lus om zijnen tegenzin.</i>		<i>lus om zijnen tegenzin.</i>

VOORZETZEL:

Om mijnen wil zal hij 't staaken.

VOOR,

Hij zal 't om mijnen wil staaken.

BIJWOORD:

Onbeschaamd verlaat hij zijne vrienden;

VOOR,

Hij verlaat onbeschaamd zijne vrienden.

TEELER:

De onbescheidenheid der menschen hoor ik niet gaarne;

VOOR,

Ik hoor niet gaarne de onbescheidenheid der menschen.

GEE-